Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

HATÉKONY GYERMEKNEVELÉS A GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁSBAN

EFOP-3.8.2-16-2016-00001
SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSE
KIEMELT PROJEKT

FARKAS TAMÁS PROJEKTVEZETŐ

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

ELSŐ KÉPZÉSI NAP

BEMUTATKOZÁS, A KÉPZÉS INDÍTÁSA

- Bemutatkozás, tapasztalatok, motiváció, elvárások
  - név
  - foglalkozási terület
  - klienskör
  - feladatok
  - gyakorlati tapasztalatok
  - előzetes ismeretek
  - a témához kapcsolódó nézetek
  - a képzéssel kapcsolatos motiváció
  - a képzéssel kapcsolatos elvárások

CSOPORTSZABÁLYOK

- Titoktartás
- Kommunikáció: egyes szám első személy, tisztelet
- Részvétel: aktivitás, önkéntesség
- Időkeretek: a nap kezdése, zárása, szünetek
- Technikai kérdések: mobiltelefon-használat, stb.

A KÉPZÉS TELJESÍTÉSÉNEK FELTÉTELEI

- záróteszt teljesítése
- hiányzásra vonatkozó előírások (maximum a program időtartamának 10%-a, tehát 3 óra)

EFOP 3.8.2 SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSE KIEMELT PROJEKT

- Célja
  - a társadalmi-demográfiai változásokra reagáló,
  - innovatív elemeket tartalmazó képzések kialakítása és biztosítása,
  - a területen dolgozó szakemberek továbbképzése,
  - a szolgáltatásnyújtás folyamatainak eredményesebbé tétele,
  - a dolgozók megtartása, a pályaelhagyás csökkentése és a területen dolgozók elismertségének növelése.
- További cél a szociális és kapcsolódó szakmák közötti együttműködésének kialakítása, erősítése, fejlesztése a képzések biztosítása és lebonyolítása által.
- A képzések fejlesztésével, a vezetőképzés kialakításával és bevezetésével, a szakemberek mentálhigiénés támogatásával elérni kívánt cél, hogy az ellátottak szükségleteinek adekvát kielégítéséhez és a modernizálódó szolgáltató-ellátórendszer igényeihez rendelkezésre álljanak a megfelelő kompetenciával rendelkező szakemberek.

TEMATIKA

1 Nevelés, gondozás, fejlesztés
1.1 A nevelés szerepe és célja a gyermekek fejlődésében
1.2 A nevelési helyzet
1.2.1 Az életkori sajátosságok jelentősége
1.2.2 A gyermeki egyéni sajátosságok befolyásoló szerepe
1.2.3 A nevelő jellemzői, készségei, attitűdjei, ismeretei
2 Nevelés a gyermekvédelmi szakellátásban
2.1 A nevelési kimenetek faktorai
2.2 Gondoskodás, válaszkészség és a specifikus problémakörök kapcsolódása
2.3 Kontroll, fegyelmezés, szabályok, önszabályozás, a gyermek, mint partner és a specifikus problémakörök kapcsolódása
3 Hatékonyságot növelő nevelői, nevelési készségek
3.1 Hatékony felnőtt önszabályozás
3.2 Szülői, nevelői reziliencia
3.3 Megoldásközpontú gondolkodás
3.4 A tudatos nevelési kultúra a gyermek körül dolgozók körében

1. Nevelés, gondozás, fejlesztés

1.1 A nevelés szerepe és célja a gyermek fejlődésében
1.2 A nevelési helyzet
1.2.1 Az életkori sajátosságok jelentősége
1.2.2 A gyermeki egyéni sajátosságok befolyásoló szerepe

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

A szocializáció

- Az ember társas lény, élete az őt körülvevő társadalom és kultúra keretei között zajlik. Ezért a szocializáció a kulturális hatásoktól is függ
  - Kultúra: egyik generációról a másikra hagyományozódó anyagi és szellemi javak összessége, az életmódok sajátos mintázata, többé-kevésbé állandó jelentésű szokásokból, hagyományokból, hiedelmekből áll
- Az ember biológiai létezése első pillanatában megkezdi útját az őt körülvevő szűkebb és tágabb környezetben, a társadalomban. Ezt az utat, folyamatot nevezik szocializációnak.
- Interaktív folyamat, amely nem záródik valamilyen esemény, vagy életkor elérésekor az életünket végigkíséri (Cole – Cole, 1997)

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- A társadalom számára a szocializáció a társas és kulturális folyamatosság elérésének eszköze
- Ezzel kapcsolatos fontos kérdések:
  - Miként válnak az egyének alkalmassá arra, hogy közösségben éljenek, és a társas interakciók hatékony résztvevői legyenek?
  - Hogyan lehetséges, hogy az egyének eltérő egyedi céljaik ellenére együttműködnek és együtt dolgoznak, létrehozva ily módon stabil és működő társas közösségeket?
- Az egyén a fejlődés során:
  - elsajátítja a társadalom normáit és értékeit,
  - megtanulja a társadalmi szerepeket, és megpróbál ezekhez alkalmazkodni,
  - beilleszkedik a társadalomba, társas viszonyokkal gazdagodik,
  - alkalmazkodik a társadalmi erőkhöz,
  - alkalmazkodik az adott társadalomra jellemző kulturális jelenségekhez (Vajda – Kósa, 2005).

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- **A szocializáció** Brim és Wheeler szerint:
  - folyamat, melyben az egyén elsajátítja mindazokat az ismereteket, készségeket és beállítódásokat, melyek lehetővé teszik, hogy többé-kevésbé hatékony tagja legyen a csoportoknak és a társadalomnak
- Az ehhez szükséges és ennek megfelelő társas viselkedést és tapasztalatokat Zigler és Child szerint szociális interakciókban, másokkal való kommunikáció révén tanuljuk meg

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- Léteznek általános, egyetemes „szülői célok", ugyanis a szülők, nevelők „minden kultúrában biztosítani akarják gyermekeik életben maradását és az ehhez szükséges gazdasági biztonságot, és arra törekednek, hogy kifejlesszék gyermekükben az adott közösség által meghatározott értékeket és erényeket” (Vajda – Kósa, 2005, 27. o.).
  - A szülők, nevelők célja tehát, hogy az általuk nevelt gyermekek az adott kultúrában, társadalomban minél sikeresebbek legyenek, céljaikat elérjék.
  - Ennek konkrét tartalma (vagyis, hogy a szülők milyené szeretnék nevelni a gyermeket) a az adott kultúrától, annak értékrendjétől, szabályaitól, írott és íratlan normáitól függ, de alapja – kulturális kontextustól függetlenül - általában az adott kultúra „normalitásának” elérése, munkaszerep vállalása és társas kapcsolatok kiépítésének képessége.

- A szocializáció folyamata nemcsak a szülők, nevelők szándékától, erőfeszítéseitől és módszereitől függ, hanem olyan interaktív folyamat, melyet az összes résztvevő befolyásol, tehát a gyermek is.
  - Ezért jelentős egyéni eltérések tapasztalhatók az ugyanabban a családi környezetben nevelkedő vagy ugyanolyan pedagógiai felfogás szerint nevelt gyerekek esetében is (Vajda-Kósa, 2005).

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

Elsődleges szocializáció

- Folyamata már a születés előtt megkezdődik
- A családi-rokonsági kapcsolatokon keresztül zajlik
  - A gyermek azoktól veszi át a nyelvet, értékrendet, normákat, érzelmi viszonyulásokat, akikhez kötődik
- Az ekkor tanultak a gyermek belső világává válnak (interiorizálódnak)
- Legfőbb tanulási mechanizmus: utánzás és azonosulás (identifikáció)
  - A gyerekek arra törekszenek, hogy úgy viselkedjenek, cselekedjenek, érezzenek, mint a számukra fontos személy (szerepmodell)
- Fontos tényező a résztvevők közötti érzelmi kötelék

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

Másodlagos szocializáció

- Színterei: intézmények, rendszerek, amelyekbe életünk során belépünk
  - Gyermek számára: óvoda és iskola
- Akkor igazán hatékony, ha rá tud épülni az elsődleges szocializációra
- Minél nagyobb az eltérés a családi élet és a másodlagos szocializációs színtér elvárásai között, annál nagyobb lehet az egyén ellenállása az utóbbival szemben.

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

A nevelés

- **„A nevelés az a tevékenység, amellyel valakik (alapesetben: a felnőttek) úgy kívánnak hatni másokra (alapesetben a felnövekvőkre), hogy azok optimálisan fejlődjenek, megerősödjenek abban, amit a nevelőik kívánatosnak tartanak és maradandóan változzanak meg mindabban, ami a nevelői szerint nem kívánatos.”** (Zrinszky, 2006, 14. o.)

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- A nevelés két színtere a család és az intézmények.
- A család biztosítja a gyermek számára azt a közeget, ahol:
  - Megismeri a társas és fizikai környezet jellemzőit
  - Elsajátíthatja a társas viselkedés alapjait
  - Az érzelmek kimutatását
  - A nehéz helyzetekkel való megküzdést
  - Agresszió kezelését
  - A biztonság élményét és
  - Számos, a személyiség alakulásában meghatározó tényezőt

- A gyermek optimális fejlődéséhez megfelelő családi működés szükséges. A jól működő családban (Hajduska, 2008):
  - biztosított az egyén testi, lelki és szellemi jólléte.
  - Az alapszükségletek (intimitás, elfogadottság, támogatás, befolyás, autonómia érzése) kielégülnek.
  - A fiatal generációnak van lehetősége egy-egy terület irányítására, tiszta, betartható, de rugalmas szabályok vannak.
  - Ezek biztosítják, hogy a konfliktusok megoldhatók, a krízisek túlélhetők.

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

A családi nevelés:

- az intézményes formákhoz képest nem szervezett
- sokkal inkább intuitív
- szokások, rögtönzések jellemzik
- a szülők „laikus” nevelők, akik tapasztalataik, információik szerint döntenek, cselekszenek
- a fentiek ellenére nem spontán jellegű
- az állam csak bizonyos fokig ellenőrzi, elsősorban a családok gyermekeikkel való bánásmódját, úgy, hogy óvó intézkedésekkel beavatkozik a gyermekek veszélyeztetettsége esetén

GYAKORLAT

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- A gyermekvédelmi szakellátásba került gyermekek családjaira számos diszfunkció jellemző, ezeknek okai:
  - egyrészt a családra ható külső tényezők,
  - másrészt a család belső működésével, szabályrendszerével, megküzdési módjaival állnak összefüggésben.
- A szakellátásban történő nevelés során a szakembereknek tiszteletben kell tartaniuk a gyermekek kötődését, kapcsolatát családjukhoz.
- Az ellátás során a szakemberek célja, hogy a család helyzete rendeződjön és a gyermek hazagondozása megtörténhessen

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- Az intézményes nevelés a köznevelés, a gyermekjólét és a gyermekvédelem intézményeiben, szolgáltatóinál valósul meg.
  - Köznevelés intézményei: óvoda, iskola
  - Gyermekjóléti intézmények, szolgáltatók: bölcsődei ellátás, napközbeni gyermekfelügyelet

  → Az itt folyó nevelés alapvetően eltér a gyermekvédelem intézményeiben megvalósulótól

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- **Intézményes nevelés:**
  - jogszabályok határozzák meg működési kereteit (1997. évi XXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről, 110/2012 (VI.4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról.)
  - az állam által ellenőrzött
  - a nevelést, oktatást végző személyek erre a tevékenységre képződtek
  - a nevelési folyamat szabályozott, tervezett
  - tudatos döntések és cselekvések jellemzik

- Az eltérő intézményi keretek között zajló nevelésnek illeszkednie kell a gyerekek egyéni szükségleteihez, és az adott intézmény környezetéhez, adottságaihoz.
- A gyermekotthoni nevelés során speciális beavatkozások történhetnek, amit leegyszerűsítve pótló, helyettesítő, korrigáló és kiegészítő szocializációs-nevelési tevékenységnek hívhatunk.

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- A helyettesítő, kiegészítő nevelés jellemzői:
  - Az elsődleges és másodlagos szocializációs színterek közé illeszkedve valósul meg. A gyerekek a gyermekotthonokból járnak iskolába, óvodába, kapcsolatot alakítanak kortárscsoportokkal, kapcsolatot tartanak családjukkal.
  - A nevelés családias légkörben zajlik. → De a családias légkör nem egy létező család-modell szerinti működést takar (a nevelést professzionális nevelők végzik)

- A gyermekotthonokban történő nevelés a különböző szakmai kompetenciákhoz tartozó beavatkozások során a szorosabb interperszonális kapcsolatok révén fejti ki hatását.
  - A szakemberek nem szülői- vagy nagyszülői modellek, hanem nevelők és szakemberek, akik a munkahelyükön szakmai szerepelvárásoknak tesznek eleget.
  - Egyéni tapasztalataikat, szakmai tudásukat felhasználva saját személyiségükkel dolgoznak, a rájuk bízott gyermekek családkiegészítő ellátásában felnőtt mintát nyújtanak,
  - szakképzettségüknek megfelelően gondozó-nevelő és prevenciós-korrekciós tevékenységet végeznek

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- **A szocializáció és a normaátadás folyamatai**
- A tanulás három összetevője:
  1. a direkt instrukciók,
  2. a formálás (shaping)
  3. és az obszervációs tanulás vagy modellálás (szociális modellnyújtás)

- A szocializáció folyamán ezek nem elkülönülve hatnak
  - a szülők, nevelők többnyire modellálják is azt, amit instrukciók, jutalmak és büntetések igénybevételével tanítanak

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

1. Direkt instrukciók

- A szülők, nevelők konkrét, specifikus, vagy pedig általános információt közölnek a gyerekekkel arról, hogy hogyan kell, vagy hogyan tilos viselkedni.
- Látszólag egyszerű eligazítást adnak arra nézve, hogyan is kellene a gyerekeknek viselkedniük → de valójában nem mindig azt közvetítik, a valódi szándékot.
  - Pl. „Viselkedj rendesen!” – a gyerekek nem feltétlenül tudják mit várnak el tőlük

- Az instrukciónak:
  - illeszkednie kell a gyermek **életkorához, érettségéhez**,
  - meg kell fogalmaznia, mi az a **konkrét viselkedés**, amit a felnőtt elvár

- A kívánatos szociális viselkedés és értékátadás folyamatában az instrukciók általában az egyéb hatások és folyamatok mellett, azokkal együtt jelennek meg.

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

2. Formálás

- viselkedés módosítása az elvárt viselkedés (vagy ahhoz hasonló) változatainak megerősítésével
- Négy típusa:
  1. **Pozitív megerősítés**
  2. **Negatív megerősítés**
  3. **Pozitív büntetés**
  4. **Negatív büntetés**

- A büntetésnek többnyire azonnali hatása van, míg a megerősítések eredményei lényegesen lassabban hatnak, kevésbé látványosak.
  - De a büntetésnél felmerül a kérdés, hogy mi lesz, ha a büntető személy nincs jelen és mennyire lesz hosszú távú a hatás.
  - Lehet, hogy azt tanulja meg az egyén, hogy hogyan kerülje el a kellemetlen következményt, és nem azt, hogy belső indíttatásból viselkedjen az elvárt módon.

- A nevelés és a szocializáció célja, hogy egy belső szabályozórendszer alakuljon ki, és a viselkedést ne külső megerősítés vezesse.

3. Modellálás: megfigyeléses tanulás

- A szocializáció során a normaátadást a látott modellek viselkedésmintái is befolyásolják.
- Utánzás kisgyermekeknél:
  - Már a csecsemők is rendelkeznek az utánzás képességével, a tanulás egyik hatékony eszközével (például utánoznak arckifejezéseket).
  - Később, 6-9 hónapos korban megjelenik a késleltetett utánzás képessége (utólag idézve fel cselekvéses formában a látottakat).
  - A 12-14 hónapos gyerekek csak akkor utánozzák a modellt, ha a látott cselekvést hatékonyabbnak értelmezik korábbi megoldásuknál, vagyis ha az új információt hasznosnak ítélik

3. Modellálás: megfigyeléses tanulás

„A modellálás mások viselkedésének megfigyelése, esetleg utánzása, melynek révén az egyén

- új viselkedéselemeket tanulhat,
- a meglévő viselkedésrepertoárja új kombinációit fedezheti fel és alakíthatja ki, illetve
- felismerheti mások viselkedésének következményeit is.” (Vajda – Kósa, 2005)

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- A társadalom célja, hogy az egyén belsővé tegye (internalizálja) az adott kultúrában érvényes értékeket, normákat, és ezeknek megfelelően viselkedjen, méghozzá külső megerősítés hiányában is.

- Ez a fejlődés egy interaktív folyamat
  - Vigotszkij szerint a szülők akkor nyújtanak optimális segítséget gyermekük fejlődéséhez, ha biztosítják a külső megerősítést, amikor szükség van rá, de visszavonják akkor, ha a gyermek már fokozatosan képes egyedül is boldogulni
  - A felnőtt sikeres „menedzselése” vezet el oda, hogy a gyerek fokozatosan képes lesz önmagát kipróbálni, viselkedését a korábbi elvárásoknak megfelelően szabályozni olyan helyzetekben, amikor akciója következményekkel jár, de a korábban segítséget nyújtó felnőtt nincs jelen

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- A gyerekek szerepjátéka, későbbi életkorban a nappali álmodozások a jövőbeni helyzetek, a várható szerepek előre elképzelései. Elővételezései és elpróbálásai későbbi szerepeknek, elvárásoknak
  - Ily módon a szocializáció nemcsak konkrét élethelyzetekben zajlik.
- Ugyanakkor csak azt tudja elővételezni, amit ismer és azokat a szerepeket és helyzeteket fogja preferálni, melyek számára vonzerővel bírnak.
- A vágyott helyzetekben, szerepekben való megjelenés rendkívül erős motivációs késztetést jelenthet az egyén számára:
  - pályát, foglalkozást, nemi szerepviselkedéses stílusokat tűzhet így ki célul önmaga számára,
  - s viselkedése azután e cél elérése érdekében lesz szervezett és célirányos
- Így az egyén önmaga számára tűzhet ki szocializációs célokat, amelyekhez a szükséges készségeket, képességeket, stb. már nem külső hatásra vagy ösztönzésre, hanem saját belső késztetése miatt alakít ki

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- Az adott kultúra többségi normáitól való jelentős eltérést nevezzük devianciának
  - Olyan magatartás, ami sérti az általánosan elfogadott társadalmi normákat.
  - A társadalom elítéli, szankcionálja, mivel a táradalom működése szempontjából káros.

- A deviancia továbbá egy folyamat**,** mely magában foglalja:
  - a normasértőnek ítélt cselekedetet,
  - e viselkedés deviánssá minősítésének társadalmi gyakorlatát (a kontrollintézmények deviancia-konstruáló működését, és a deviánsnak minősített személy identitásában bekövetkező változást).

- A deviancia relatív, egy adott társadalom norma- és értékrendszerétől függ, mi számít deviánsank

1.1 A NEVELÉS SZEREPE ÉS CÉLJA A GYERMEK FEJLŐDÉSÉBEN

- A deviáns magatartás leggyakoribb megnyilvánulásai a bűnözés, az alkoholizmus, a drogfogyasztás, a prostitúció.
- A gyermekvédelmi szakellátásban nevelkedő gyerekek sok esetben deviáns magatartással találkozhattak:
  - bekerülésüket megelőzően, családi szocializációjuk útján,
  - illetve veszélyeztettek a serdülőkori identitáskeresési útjukon.
- Ebben az időszakban felerősödik a gyerekek számára a kortárs csoportok szerepe, nagyobb kockázatvállalási hajlandóság jellemzi őket

- A gyermekvédelmi szakellátásban dolgozó szakemberek számára a szocializáció és a nevelés folyamatainak megértése kulcskérdés a gyermekek sorsának, életútjának, értékeiknek és viszonyulásuknak megértésében.
  - A szocializáció folyamatainak törvényszerűségei, az egyes gyerekek életében sajátos, csak rájuk jellemző utakon valósulnak meg, melyek részei egyéni jellemzőiknek és részét kell, hogy képezzék egyéni gondozási, fejlesztési nevelési programjuknak.

GYAKORLAT

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

1.2.1 Az életkori sajátosságok jelentősége

- Az egyének szükségletei változnak, ahogyan a gyermekek növekednek és fejlődnek, → a különböző életkorokban nem ugyanazok a szülői, nevelői viselkedések segíthetik elő a gyermekek optimális fejlődését
  - **Óvodáskor végéig** a szeretetteljes ragaszkodás, a válaszkészség és az érzékenység, az általános jóllét és védelem nyújtása mellett a fegyelmezés és a nevelés-tanítás egyre fontosabb.
  - **Az általános iskolás** korosztálynál és a későbbiekben a szeretetteljes ragaszkodás, a válaszkészség és az érzékenység fontossága csökken, a fegyelmezés és a nevelés-tanítás még fontosabbá válik, míg az általános jóllét és védelem nyújtása nem változik, ez a **serdülőkor** környékén kezd csökkeni.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- Néhány szülői, nevelői viselkedés minden gyermeki korcsoport vonatkozásában **lényegesen fontosabb** a többinél:
  - **a szeretetteljes ragaszkodás, a válaszkészség és az érzékenység a legfontosabbak**
  - a fegyelmezés a legkevésbé fontos

- A szülői, nevelői viselkedés a gyermek felnőttkorában is jelentős tényező.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- Szakemberként és szülőként is rendkívül sokat segíthet a gyermek fejlődési szintjének ismerete.
  - Kisebb gyerekek gondjaikat játékkal dolgozzák föl, míg idősebb gyermekek érzéseik és problémáik kifejezésére már szavakat használnak.
  - Egy fejlődési szintekhez köthető gyermeki készségeket és ajánlásokat tartalmazó táblázat megtalálható a Hallgatói tananyagban

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Egyes életkorok (fejlődési állapotok) kommunikációs specifikumai

- **Három éves kor alatt gyakran szükséges a kontextus a kisgyermek kommunikációjának megértéséhez**
  - Egy, a gyermeket és az életét jól ismerő idősebb gyermek, vagy felnőtt kell ahhoz, hogy egy idegen is megértse a kisgyermek mondanivalóját.

- A **hat év alatti gyermekeknél** segíthetik a kommunikációt a következő technikák:
  - figurák, plüssök, játékok használata
  - figurák, tárgyak használata önmaga és mások reprezentálására, például a gyermek akarata szerint egymáshoz képest közel vagy távol lehet őket elhelyezni
  - kreatív játékok, rajz- és festőeszközök, gyurma
  - maszkok vagy rajzolt arcok, melyek különböző érzéseket fejeznek ki
  - a kommunikáció, a mondanivaló saját életükhöz, megfogható dolgokhoz kötése
  - absztrakt fogalmak használata nem ajánlott, csak serdülőkortól

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A kisgyermekekkel folytatott kommunikációban fontos tudni, hogy a hat év alatti gyermekek emlékezete könnyen befolyásolható, a rávezető kérdések ezért is kerülendők
  - Rávezető kérdésekkel és ügyes meggyőzéssel sok esetben elérhető, hogy a gyermek azt mondja el nekünk, amit hallani szeretnénk
  - Ennek emlékezetfejlődési és társas okai is vannak
  - Ezért fontos, hogy milyen módszerrel kérdezünk tőlük

- Emellett ebben az életszakaszban még sok esetben keveredik a fantázia és a valóság
  - sokszor mondják el valós eseményként azt, ami a valóságban nem (vagy nem úgy) történt meg, hanem csak szerették volna, ha így történik, vagy féltek tőle, hogy bekövetkezik, stb.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Példa:

- Egy nagyon félős, hallgatag, társaival nehezen beszélő gyermek elmondja, hogy amikor a társa megütötte, ő rákiabált, hogy azonnal hagyja abba, és ne merje őt még egyszer bántani.
- Nagyon fontos tudni, hogy **ezek nem szándékos hazugságok, és nem is szabad úgy kezelni őket**.
- Ha nagy a valószínűsége annak, hogy nem így történt, kifejezhetjük kétkedésünket, mondhatjuk, hogy *nem ezt szoktad csinálni.*
- De ha a gyermek ragaszkodik hozzá, akkor fogadjuk el, amit mond, és ne gyanúsítgassuk, ne szidjuk meg, ne vádoljuk hazugsággal.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- Az idősebb gyerekek ellenállhatnak annak, hogy megosszák gondolataikat, érzéseiket
  - Attól félhetnek, hogy ezek bekerülnek az aktájukba, és idegenek is láthatják

- A velük való kommunikációt segítő módszerek:
  - Kamera, napló, fényképalbum, videó használata
  - Vannak, akik könnyebben beszélnek közös séta vagy autózás alkalmával

HANDOUT 3 Az önszabályozás életkori jellemzői

GYAKORLAT

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

1.2.2 A gyermeki egyéni sajátosságok befolyásoló szerepe

- A nevelés interaktív helyzet
- A gyermek aktív résztvevője szocializációjának
- A gyermek fejlődési útját befolyásolják:
  - fejlődésmenetének sajátosságai, a tipikus vagy eltérő fejlődésmenet,
  - a temperamentum jellemzők és ezek környezettel való interakciója

- A szülők, nevelők és a nevelés hatása a gyermek egyedi sajátosságaitól függ
  - az egyes szülői, nevelői viselkedések nem egyformán hatnak a fejlődésre;
  - a hatás mértéke, esetleg iránya is ezen jellemzők függvénye

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A csecsemők is jelentősen különböznek egymástól, ugyanarra az ingerre (például érintés vagy egy játékszer) máshogy reagálnak, a válasz jellege, intenzitása, időtartama is eltérhet

- A veleszületett egyének közötti különbségeket meghatározó személyiségjellemzőket t**emperamentum**nak nevezzük
  - A temperamentum hátterében neurobiológiai tényezők állnak, és a gyermek (később a felnőtt) személyiségének magját alkotják
  - Tartós jellemzők, amelyek korán megnyilvánulnak az élet során

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A gyermeki temperamentumot számos kutatás vizsgálta
  - Ezek alapján a csecsemő- és kisgyermekkori temperamentum négy jellemzővel írható le.
  - Kisgyermekkorban az önszabályozás megjelenése egyrészt módosíthatja az eredeti jellemzők viselkedéses kifejeződését,
  - másrészt önmagában az önszabályozás hatékonysága is temperamentumjellemző.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Csecsemőkor	Temperamentumjellemző	Kisgyermekkor
félelem, frusztráció/irritabilitás, szomorúság, reaktivitás	*Negatív emocionalitás*	félelem, szégyenlősség, frusztráció/irritabilitás, kontrollnak való ellenállás, szomorúság, megvigasztalhatóság
megközelítés, vokális reaktivitás (hangadások gyakorisága), mosoly és nevetés, aktivitásszint, perceptuális (hangokra, szagokra, ízekre, látási ingerekre való) érzékenység, magas intenzitású ingerlés kedvelése	*Extraverzió*	aktivitásszint, pozitív várakozások, Magas intenzitás kedvelés, szociabilitás
alacsony intenzitáskedvelés, orientáció időtartama, megnyugtathatóság, barátságosság	*Orientáció/reguláció*	
a biológiai funkciók szabályozottsága	*Ritmicitás*	
	Akaratlagos kontroll/ önszabályozás	viselkedésgátlás, alacsony intenzitás kedvelés, figyelem fókuszáltsága, kitartás, perceptuális érzékenység
	Barátságosság/ Adaptibilitás	kezelhetőség, kötelékteremtés

Csecsemő- és kisgyermekkori temperamentumjellemzők
(Rothbart és Bates, 2006 alapján Csapóné Ferenczi, 2016, 18. o.)

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A gyermek jellemzői, temperamentuma, fejlődési sajátosságai, viselkedése befolyásolja szülei viselkedését, valamint saját fejlődését is
- Ugyanakkor a nevelés alapvető szereppel bír a gyermekek társas, érzelmi, viselkedéses fejlődésében

- Az egyéni jellemzők és a nevelés kölcsönhatásaira több modell is létezik
  - A **tranzakcionális modell**ben a gyermek jellemzői és a nevelés kölcsönösen formálják egymást,
  - Az **interakcionalista modell** az egyéni sajátosságok szocializációs tapasztalatokat moderáló szerepére helyezi a hangsúlyt.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- Mindkét modell hangsúlyos faktornak tartja a gyermek egyéni jellemzőit a fejlődésben
- **A tranzakcionális modell** leírja:
  - A csecsemő jellemzői befolyásolják interakcióit a szüleivel, úgy, hogy temperamentumuk bizonyos válaszviselkedést hív elő, amely válaszok hatást gyakorolnak a gyermek fejlődésére.
  - Sem a gyermek, sem a szülő reakciói nem önmagukban értelmezendőek, hanem egymást alakítják.
  - Pl. egy társaságkedvelő baba eléri, hogy szülei többet foglalkozzanak vele, ezzel előmozdítva a fejlődését.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- **Az interakcionalista modell** bemutatja, hogy:
  - a gyermek jellemzői hogyan moderálják szociális, társas tapasztalatait

- Az egymásra hatásból következően a szülők viselkedésének és nevelésének különböző mértékű hatása lehet a különböző temperamentumú gyerekre, és a gyerek fejlődésére

- Ezért **nem lehet minden gyermekre ugyanazt a nevelést alkalmazni,** nincs univerzális, mindenkinél ugyanolyan jó eredményeket elérő nevelés
- Ma már nem gondoljuk, hogy mindenkinek ugyanaz a típusú nevelés lenne optimális, **minden gyermeknek sajátosságaitól függően másra van szüksége vagyis**

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

„Goodness-of-fit” vagy „jó illeszkedés” modell

- Jó illeszkedés létrejön, ha:
  - összhangban vannak a környezet jellemzői, elvárásai és igényei,
  - a gyermek kapacitásaival, tulajdonságaival, viselkedéses stílusával.
- Ebben az esetben optimális fejlődés várható
- Ha az illeszkedés nem jó:
  - nagyobb a valószínűsége a későbbi beilleszkedési zavaroknak.
- A jó illeszkedést mindig csak egy adott időben és helyen lehet értelmezni, nincs minden szülő-gyermek kapcsolatra alkalmazható konkrét „jó illeszkedés”

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A későbbi beilleszkedési, alkalmazkodási zavarok kialakulásánál a fő ok nem az, hogy a gyermeknek nehezebben kezelhető a temperamentumjellemzői vannak, vagy problémás a viselkedése

- **A temperamentum, a viselkedés, és az erre reagáló környezet interakciója számít**
  - Ezért, ha a nehéz temperamentumú csecsemőt elfogadják, szülei megfelelően alkalmazkodnak, a későbbiekben nem feltétlenül lesz probléma ebből a jellemzőből.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- Amennyiben az illeszkedés nem jó, egyfajta sérülékenységről van szó
- A nem jó illeszkedés oka lehet:
  - a szülők többet vagy mást várnak el gyermeküktől, mint amire képes, vagy amit szeret csinálni,
  - de a gyermek az elvárásokat túl is teljesítheti, ami szintén problémákat okozhat

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A szülő és a gyermek egymásra hangolódása, jó illeszkedése nem mindig jön magától
  - A kialakulás segíthető
  - Ebben első lépésként mindig a szülőnek van feladata, mivel ő könnyebben tudja kontrollálni viselkedését, reakcióit
  - Ha megváltoztatja az esetlegesen negatív viszonyulását a gyerekhez, érzékenyebben reagál, azt a gyermek is érzékeli, és ez változásokat idéz elő az ő viselkedésében

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- Az egyéni temperamentumjellemzőknél kiemelten fontos, **nincsenek „jó” vagy „rossz” tulajdonságok**, mindegyiknek van előnyös és hátrányos oldala is
  - Érdemes a jellemzők olyan megnevezését használni, mely nem hordoz magában negatív ítéletet (átkeretezés)
  - Pl.: akaratos → kitartó, kiszámíthatatlan → rugalmas
  - Az átkeretezés és az erősségekre koncentrálás hatására a szülő, nevelő (és a gyermek) ezeket valóban így is fogja érzékelni és a reakciói is ebbe az irányba fognak változni

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A gyermek egyéni sajátosságai nem korlátozódnak a csecsemőkorra, ott alapozódnak meg, de a későbbi évek fejlődését is befolyásolják

- A fejlődésmenet tempója, dinamikája, az egyes fejlődési területek mintázata is olyan jellemzők, amik hatással vannak a nevelésre:
  - akiknek a fejlődése közelít a tipikushoz, kevesebb aggodalmat, szorongást váltanak ki a környezetükből,
  - akik jelentős késést, elmaradást vagy akár markáns eltérést mutatnak egy vagy több fejlődési területen többet
  - A fogyatékosság, különböző fejlődési zavarok olyan személyre szabott bánásmódot igényelnek, amelynek megvalósításához a szülőnek, nevelőnek specifikus tudásra és az adott területen jártas szakember közreműködésére is szüksége lehet.

GYAKORLAT

MÁSODIK KÉPZÉSI NAP

1.2.3 A nevelő jellemzői, készségei, attitűdjei, ismeretei
2 Nevelés a gyermekvédelmi szakellátásban
2.1 A nevelés kimeneti faktorai

GYAKORLAT

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

1.2.3 A nevelő jellemzői, készségei, attitűdjei, ismeretei

- Széleskörűen elfogadott és alátámasztott, hogy a gyermekek fejlődési kimeneteleinek eltérései legalább részben a (szülői) nevelés különböző minőségének köszönhetőek
- A kompetens nevelés, szülőség meghatározása azonban erősen függ attól, hogy a gyermekek fejlődésének mely területét vizsgáljuk.
- Emellett a **gyermekek különböző életkora, kompetenciái, jellemzői, és egyéni szükségletei** is befolyásolják, hogy milyen szülői viselkedések támogatják leginkább a gyermek fejlődését, jóllétét
- Nincs a körülményektől független, „ideális” gyermeknevelés
- A hosszú távú alkalmazkodásnak, beilleszkedésnek fontos előrejelzője a szülő, nevelő érzékenysége és a gyerek jellemzőihez való alkalmazkodó-készsége

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- Belsky (1984) modellje összefoglalja a szülői gondoskodás legfontosabb befolyásoló tényezőit
  - A modell alkalmazható nevelőszülőkre és hivatásos nevelőkre is
  - A modellben **a szülő, nevelő viselkedését számos faktor befolyásolja**
    - a párkapcsolat minősége,
    - a szülő, nevelő személyisége
    - munkahelyének jellegzetességei, munkája stressz szintje,
    - a számára elérhető informális és formális társas támogatás,
    - illetve a gyermek(ek) jellemzői és fejlődése
  - Mindegyik lehet a támogatás, de a stressz forrása is

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Coleman and Karraker (1997) leírása arról, hogy a szülők hatékonyság érzését milyen tényezők befolyásolják:

- **gyermekkori tapasztalatok**:
  - Az egyéneknek van egy belső modelljük arról, hogyan néznek ki a szülői kapcsolatok, és ez befolyásolja saját szülői szerepüket.
  - Ezek a hiedelmek erősen kapcsolódnak a saját szülővel való gyermekkori kötődési kapcsolat minőségéhez.
- **kívülről érkező üzenetek**:
  - A kultúra, a közösség és a társas háló tagjai által közvetített kulcsüzenetek a szülői értékekről, gyermekfejlődésről, és gyakorlati szülői feladatokról befolyásolják azt, hogy mennyire érezzük magunkat kompetens, hatékony szülőnek.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- **a szülőséggel, gyermeknevelléssel kapcsolatos aktuális tapasztalatok**:
  - Ezek a tapasztalatok a saját gyermekekkel, rokonok, barátok gyermekeivel való interakciók nyomán alakulnak.
  - A gyermek-felnőtt interakciókból származó visszajelzések egyesek szerint a szülői, nevelői kompetenciával kapcsolatos ítéletekben kulcsszerepet játszanak, így erős hatást gyakorolnak a hatékonyság érzésre is.
- **a szülői, nevelői szerepre való felkészülés szintje**:
  - Például, hogy mi késztette az egyént nevelőszülői, nevelői hivatás választására, mit várt tőle, és a gyermekektől.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A hatékony nevelés egyik feltétele, hogy a nevelő rendelkezzen a feladat ellátásához szükséges kompetenciákkal, elméleti és gyakorlati ismeretekkel.
- Képes legyen mozgósítani személyes erőforrásait, energiáit
- A kompetencia
  - készségek és képességek együttesét jelenti, melyek segítségével az egyén problémamegoldásra képes egy adott területen, valamint hajlandó is arra, hogy a problémamegoldó képességét alkalmazza.
  - A fogalom magában foglalja az egyén tudását, tapasztalatait éppúgy, mint személyes adottságait.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A kompetencia összetevői:
  - ismeretek, tudás
  - készségek-jártasságok
  - személyes értékek
  - attitűd
  - személyiség
  - motiváltság

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

A pedagógus életpálya modellben a gyermekvédelmi szakellátás és a javítóintézeti nevelés területére meghatározott pedagógus kompetenciák

1. Szakmai feladatok, szaktudományos, szakterületi tudás
2. Szakmai folyamatok, tevékenységek tervezése és a megvalósításukhoz kapcsolódó önreflexiók.
3. A fejlődési folyamat támogatása
4. Az ellátott személyiségének fejlesztése, az egyéni bánásmód érvényesülése, a hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű vagy beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek többi gyermekkel együtt történő sikeres neveléséhez, fejlesztéséhez szükséges megfelelő módszertani felkészültség.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Pedagógus kompetenciák (folytatás)

5. Az ellátottak közösségei alakulásának segítése, fejlesztése, az ellátottak, családjaik számára esélyteremtés, nyitottság a különböző társadalmi-kulturális sokféleségre, integrációs tevékenység.
6. Gondozási, nevelési, fejlesztési folyamatok és az ellátottak, családjaik fejlődésének folyamatos értékelése, elemzése.
7. Kommunikáció és szakmai együttműködés, problémamegoldás
8. Elkötelezettség és szakmai felelősségvállalás a szakmai fejlődésért.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

A szülői/nevelői kompetencia

- A kompetens szülőség, nevelés kapcsán több nézőpontot kell megkülönböztetnünk.
- Két fogalom kapcsolódik ide: a szülői/nevelői kompetencia, illetve a szülői/nevelői hatékonyság
- Különbség, hogy kinek a percepciójáról (észleléséről) van szó
  - A szülői/nevelői hatékonyság a szülő/nevelő észlelése,
  - míg a szülői/nevelői kompetencia azt az ítéletet képviseli, melyet mások hoznak a szülő/nevelő képességeiről

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Sabatelli és Waldron (1995) szerint a **szülői/nevelői kompetencia**:

- **Objektív** abban, hogy magában foglalja annak megítélését, hogy a szülői/nevelői viselkedések konzisztensek-e a társadalmi normákkal és elvárásokkal.
  - Ezen a szinten a kompetencia megítélése külső forrásokból történik (pl.: családtag, szociális munkás, másik gyermekvédelmi szakember, védőnő, vérszerinti szülő).

- **Szubjektív**, amikor a szülő/nevelő saját értékelésére vonatkozik, hogy ő milyen jól teljesít szülői/nevelői szerepében az elvárásaihoz képest.
  - Ebben az esetben kompetens szülők/nevelők azok, akik kedvezően értékelik saját szerep-teljesítményüket.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Összefoglalva a szülői/nevelői kompetencia:

- Ismeretek, készségek, képességek, adottságok és viselkedések rendszere,
- melyek lehetővé teszik a szülő/nevelő számára, hogy sikeresen teljesítse a szülői/nevelői kötelezettségeit,
- továbbá a krízishelyzeteket olyan módon előzze meg/kezelje, mely hozzájárul a gyermek fejlődéséhez.

HANDOUT 6 Pozitív fegyelmezés - szempontok

GYAKORLAT

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

A szülői/nevelői kompetencia összetevői

- a szülői/nevelői kompetencia erősen kapcsolódik az önszabályozáshoz, amely lehetővé teszi a felnőtteknek, hogy:
  - kiválasszanak célokat
  - monitorozzák a saját magatartásukat és a gyermek viselkedését
  - stratégiákat valósítsanak meg
  - értékeljék a saját szülői/nevelői viselkedésük hatékonyságát

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Ebben a keretben a szülői/nevelői kompetencia a következőket tartalmazza:

1. **Önállóság (Self-sufficiency)**:
   - A szülőknek/nevelőknek önálló problémamegoldóknak kell lenniük, bízniuk kell saját ítéleteikben, és az alapvető szülői/nevelői kötelezettségeik teljesítését kevésbé, vagy egyáltalán nem szabad másra bízniuk.
   - Az önálló szülők/nevelők reziliensek, vannak erőforrásaik, ismereteik és készségeik a magabiztos gyermeknevelés hez.
   - A szülők/nevelők önállósága növekszik, ha jobban kapcsolódnak társas támogató hálózatokhoz, valamint ha szélesebbek az ismereteik a gyermeki fejlődésről, és a megfelelő gyermeknevelési stratégiákról.
2. **Szülői hatékonyság (Parentalself-efficacy)**:
   - a szülő/nevelő hite abban, hogy felül tud emelkedni, vagy meg tudja oldani a gondozási, nevelési, vagy gyermek menedzselési problémákat.
   - A magas énhatékonysággal bíró szülők/nevelők pozitívabban állnak a változás lehetőségéhez.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

3. **Ön-menedzsment (Self-management)**:
   - Az eszközök vagy képességek, melyeket a szülők/nevelők hatékonyságuk növelésében használhatnak, a következők:
     – önmonitorozás, a teljesítménycélok és standardok saját meghatározása, a teljesítménykritériumok helyett saját értékelés, és a változtatási stratégiák saját kiválasztása.
   - Minden szülő/nevelő felelős azért a módért, amit a gyermekneveléshez választott.

4. **Személyes hatóerő (Personal agency)**:
   - a szülők/nevelők a változásokat vagy helyzetük javulását a saját és a gyermek(ek) ezért tett lépéseinek tulajdonítják, ahelyett, hogy nem kontrollálható tényezőket (pl.: életkor, érés, gének) okolnának.
   - A személyes hatóerő úgy növelhető, hogy a szülők/nevelők igyekeznek a saját, vagy a gyermek(ek) viselkedésére potenciálisan megváltoztatható magyarázatokat, vagy okokat meghatározni.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- **A szülői/nevelői hatékonyság kritikus faktor a nevelés minőségében**
  - A hatékony szülőknek/nevelőknek sokszor nagyobb kompetenciáik vannak
- A szülői/nevelői hatékonyság magasabb szintje a kutatások szerint összefügg:
  - a szülő/nevelő-gyermek interakciók jobb minőségével
  - nagyobb szülői/nevelői válaszkészséggel és gondoskodással
  - nagyobb szülői/nevelői bevonódással a serdülők életébe és az erőteljesebb szülői/nevelői felügyelettel
- Ezek a szülői/nevelői jellemzők védőfaktorként működnek:
  - csökkenthetik a gyermekkori és serdülőkori szorongás, depresszió és viselkedésproblémák valószínűségét,
  - támogatják a gyermekeknél a magasabb önbecsülést, iskolai teljesítményt és társas működést.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A szülői/nevelői hatékonyság intervenciós programokkal változtatható. Ezek a következőekre fókuszálnak:
  - a szülői/nevelői készségekkel, feladatokkal kapcsolatos tanácsok, a megfelelő szülői/nevelői viselkedések modellálása
  - a szülői/nevelői hatékonyság hiedelmek és szülői/nevelői elképzelések megváltoztatása
  - Ismeretek nyújtása a gyermekek fejlődéséről, életkori sajátosságokról, képességekről
  - hatékony fegyelmezési és más nevelési stratégiák tanítása

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

A szülői/nevelői hatékonyság és a szülői/nevelői kompetencia kapcsolata

Azok a szülők/nevelők, akik magas szülői/nevelői énhatékonysággal rendelkeznek, általában magasabb szintű szülői/nevelői kompetenciát mutatnak. A magas szülői/nevelői énhatékonyság az adaptív neveléshez is kapcsolódik, mint például:

- válaszkészség a gyermek szükségleteire
- büntetés nélküli nevelés
- aktív szülő-gyermek interakciók
- a gyermek gondjainak elfogadása és támogatása a megoldásban
- aktív megküzdési stratégiák használata

Az alacsony szülői/nevelői énhatékonyság jellemzően problémákkal jár, a következőkhöz kapcsolódik:

- depresszió és tanult tehetetlenség
- túlzottan kontrolláló szülői/nevelői viselkedések
- a gyermek viselkedésproblémái
- magas szülői/nevelői stressz szint
- passzív megküzdési stratégiák használata

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- A professzionális nevelőnek tisztában kell lennie a korszerű, megalapozott nevelési alapelvekkel ahhoz, hogy munkáját a gyermekek optimális fejlődését támogatva, hatékonyan végezze.
  - Vannak olyan elképzelések, módszerek, amelyek nem kellően megalapozottak
  - Sőt, vannak olyanok is, melyeknél ma már tudjuk, hogy a mögöttük álló feltételezések, elméletek, alapvetések nem állják meg a helyüket

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

„Korszerű nevelési alapelvek

- **Egyedi gyermek**

1. A kisgyermek önálló független lény, akinek szüksége van a támogatásra, de engedni kell a függetlenedési törekvéseit.
2. Fogadjuk el a gyermekek képességeinek, személyiségének és viselkedéseinek nagyon erős változatosságát.
3. Legyünk tudatában annak, hogy a „normális” fejlődés, viselkedés a valóságban lévő óriási egyéni különbségek egyfajta átlaga.
    - A más gyermekekhez hasonlítás mellett/helyett a gyermek saját magához mért fejlődésének figyelése sokkal informatívabb és örömtelibb.
4. Az egyes gyermekek csak rájuk jellemző adottságait, fejlettségi szintjét, érdeklődését, karakterét gondos és folyamatos megfigyeléssel, fejlődésének nyomon követésével ismerhetjük meg.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- **Támogató kapcsolatok**

1. Születéstől fogva reagáljunk érzékenyen a gyermek jelzéseire, elégítsük ki szükségleteit
   - fizikai szükségletek, vigasztalás, megnyugtatás, babusgatás, a világ megértése és feldolgozása, a készségek bemutatása és gyakorlása, kommunikáció stb.
2. Helyettesítsük a gyermeket abban, amire agyának és izmainak fejletlensége miatt még képtelen.
   - Mindig adjunk segítséget, ha megkér rá, és ajánljuk fel akkor, ha egyértelműen küszködik a megoldással. Fogadjuk el, ha a gyermek éppen nem kéri a segítségünket.
3. Módot kell nyújtanunk más emberekkel és gyerekekkel való találkozásra.
   - Folyamatosan bővítenünk kell azt a kört, ahol a gyermek biztonságban és jól érzi magát.
4. A gyermek biztonsága és jó kedélye érdekében bensőséges, támogató légkörben, érthető és nem rigorózus szabályrendszer kialakítása a célunk.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

5. Elvárásainkat adjuk világosan tudtára, folyamatos pozitív megerősítés mellett alakítsuk ki a viselkedés szabályait
   - sok dicséret, rövid tiltások egyszerű, azonnali magyarázattal
   - A helyes fegyelmezés célja a lelkiismeret és az önfegyelem kialakítása, a szabályok belülről vezérelt elfogadása és teljesítése.
6. Válaszoljunk mindig őszintén a gyermek kérdéseire, korának, intellektusának és lelki beállítódásának megfelelően
   - Mennyiségben és mélységben adjunk magyarázatot kérdéseire.
7. Mindig hallgassuk és nyugtassuk meg gyermekünket, ha hozzánk fordul valamilyen problémája miatt.
8. Tanítsuk meg arra gyermekünket, hogy ő is hallgassa meg, fogadja el véleményünket, pillanatnyi lelkiállapotunkat.
   - Ahogy egyre idősebb, elvárhatjuk tőle, hogy ő is vegye figyelembe a mi szempontjainkat.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

9. Ha problémánk adódik a gyermekkel való kapcsolatunkban, vagy a gyermek fejlődésével kapcsolatban, ne szégyelljünk segítséget kérni.
   - Ismerjük meg és törekedjünk együttműködésre a gyermek, illetve családja körül dolgozó más szakemberekkel.
10. Legyünk tudatában annak, hogy minták vagyunk az általunk nevelt gyermekek számára:
   - nézeteink, megnyilvánulásaink, viselkedésünk egyaránt hatással vannak a gyermekek fejlődésére.
11. Törekedjünk egységes nevelési elvekre és közös, együttműködő nevelésre:
   - a családon belül (szülők között),
   - valamint a család és más (pl. bölcsődei, óvodai) nevelők között.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- **Fejlesztő környezet**

1. Alakítsunk ki változatos, de áttekinthető napirendet, érdekes és biztonságos nevelő környezetet.
2. Alakítsuk a környezetet rugalmasan a gyermek életkorának, fejlődési igényeinek megfelelően.
3. Törekedjünk a játéktér változatos, de áttekinthető és biztonságos kialakítására benti és kinti térben egyaránt.

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

- **Tanulás és fejlődés**

1. Legyünk tisztában azzal, hogy:
   - amíg egy gyermeknek nincsenek kielégítve alapvető szükségletei (éhség, szomjúság, kimerültség, fizikai és érzelmi bizonytalanság),
   - addig nem jut energiája a magasabb rendű szükségletek kifejezésére (pl. ismeretszerzés, önmegvalósítás stb.).
2. Módot kell nyújtanunk a gyermek korának megfelelő ingerek fokozatos megismerésére, együttes feldolgozására, gyakorlására.
   - Lássuk el naponta új gondolkodni- és tennivalókkal.
   - Engedjük kisebb kockázatok vállalását, de állítsunk fel ésszerű korlátokat.
3. Legyünk tudatában annak, hogy a gyermekek fejlődése a különböző fejlődési területeken gyakran nem egy időben zajlik.
   - Az egyes területek érése egymással kölcsönhatásban áll, így egy-egy terület előrelendülése az egész fejlődés ugrásszerű változásával jár." (Danis et al., 2011, 58-60. o)

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

Egy, a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek körében végzett felmérésben gyermekek arról számoltak be, hogy szeretnék, ha:

- a nevelők, nevelőszülők tiszteletben tartanák az egyéniségüket
- több szavuk lenne az ellátás megtervezésében, beleértve az oktatást is
- nagyobb befolyásuk lenne a családjukkal való kapcsolattartásra vonatkozó döntésekben
- könnyebben elérhetnék a szakembereket, amikor szükségük van rájuk
- ugyanolyan bánásmódban részesítenék őket, mint a többi gyermeket, és nem különböztetnék meg őket a (kor)társaiktól, mint „gondozásban lévő” gyermekeket

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

A gyermekek olyan támogatást szeretnének, amely:

- rugalmas (ide értve azt is, hogy a gyermekek számára lehetővé teszi a választást)
- válaszkész
- egyedi, személyre szabott
- tiszteletben tartja a gyermekek nézeteit és kívánságait és
- részvételen alapuló

1.2 A NEVELÉSI HELYZET

A gyerekek véleménye szerint a szakember (Oliver, 2010)	
akkor jó, ha	**akkor rossz, ha**
odafigyel, empátiát fejez ki	nem figyel oda megfelelően
megbízható (ígéretek betartása, elérhetőség, pontosság)	nem beszél négyszemközt a gyermekekkel és a fiatalokkal
kész cselekedni (a gyakorlati problémák és létfenntartási szükségletek kezelése)	azt mondja és vallja, amit a felnőttek (például a gondozók) mondanak neki, mintsem hogy meghallgatná a gyermeket
tiszteletben tartja a bizalmas információkat	nem teszi meg azt, amit megígért
teljes személyiségként kezeli a gyermeket, fiatalt	késve kerül elő
	túl sok hatalommal bír a gyermekek életében
	nem osztja meg az információkat az újonnan kijelölt szakemberekkel
	figyelmen kívül hagyja a nagyon fiatal gyermekek véleményét

GYAKORLAT

2 NEVELÉS A GYERMEKVÉDELMI SZAKELLÁTÁSBAN
2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A nevelés alapvető szereppel bír a gyermekek társas, érzelmi, és viselkedéses fejlődésében.
- Hatása a gyermek jellemzőitől függ
  - Az egyes szülői, nevelői viselkedések nem egyformán hatnak a fejlődésre, a hatás mértéke - és elképzelhető, hogy iránya is - a gyermek jellemzőinek függvénye
  - Már nem gondoljuk azt, hogy minden gyermeknek egy bizonyos típusú nevelés lenne az optimális

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

2.1.1 A gondoskodás és a kontroll dimeziói a nevelésben

- A hosszú távú alkalmazkodásnak, beilleszkedésnek fontos előrejelzője a szülő, nevelő érzékenysége és a gyerek jellemzőihez való alkalmazkodó-készsége
  - A negatív emocionalitású gyerekek például kedvezőtlen nevelésnél gyakrabban mutatnak később externalizáló viselkedésproblémákat.
  - Feltehetően az ilyen nevelés azt eredményezi, hogy ez az érzelmi es viselkedési mód diszfunkcionálisan rögződik es generalizálódik

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- **Két, egymástól valamennyire független nevelői dimenzió létezik**

1. gondoskodás
   - válaszkészség,
   - érzelemkifejezés,
   - érzékenység,
2. kontroll
   - erő kifejezése,
   - a gyerek viselkedésének menedzselése

- A melegség, pozitív hozzáállás, a kapcsolódás és a kontroll azok a nevelői készségek, melyek segítenek a gyermeknek hatékonyan működni mind az intézményben, mind az intézményen kívül

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

Gondoskodás, érzékeny válaszkészség, melegség, kapcsolódás

- Azok a szülők és nevelők, akik szeretetteljes és pozitív kapcsolatban vannak a gyermekkel, magas, ugyanakkor az életkorának és fejlődési állapotának megfelelő elvárásokat támasztanak vele szemben, és nem csak a teljesítményt, hanem a játékot is nagyon fontosnak tartják a gyermek életében.
- Az együtt töltött idő minőségén és mennyiségén keresztül is rendelkezésre állnak segíteni, mentorálni.
- Empatikus és hagyja érvényesülni a gyermek gondolatait és érzelmeit
- Egyaránt reagál a gyermek pozitív és negatív érzelemkifejezéseire is

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A hatékony szülők és nevelők kapcsolódnak a gyermekekhez, érzékenyek, biztatóak, és részt vesznek a gyermekek oktatási és intézményen kívüli tevékenységében is.
- Gyakran beszélgetnek a gyermekkel, megfelelő kommunikációt és konfliktus megoldási gyakorlatokat alkalmaznak.
- A gyerekeket szeretetre méltónak és egyedinek tartják, ezt verbális és nonverbális módon is megosztják vele.
- Szeretetüket verbálisan, és testi kontaktus útján is kifejezik.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

A nem válaszkész nevelés kockázata a gyermekvédelmi szakellátásban

- Az a gondozás, mely a csecsemő alapvető fizikai igényeit kielégíti, de nem igazán érzékeny és válaszkész a csecsemő érzelmi jelzéseire és igényeire, bizonytalan kötődéshez vezethet.
  - Bár ez nem patológia, ezeknél a gyerekeknél nagyobb a későbbi érzelmi és interperszonális nehézségek kockázata.
- Életkor szerint:
  - Az egy éves kor alatt szakellátásba került gyermekek esetében a csecsemő és a nevelőszülő közötti kapcsolat a nevelőszülő kötődési stílusát tükrözi, azaz az érzékeny nevelőszülő válaszkész gondozást biztosít, mely biztonságos kötődéshez vezet a nevelt csecsemőnél.
  - A totyogók esetében, ezzel ellentétben a gyermek és a nevelőszülő kapcsolata a gyermek korábbi kötődési tapasztalatait tükrözi.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- Ebből következően azok a kisgyermekek, akik korábbi tapasztalatai között az elhanyagolás, bántalmazás, nem válaszkész nevelés szerepelt, jóval válaszkészebb nevelést és gondozást igényelnek a biztonságos kötődés kialakításához, mint azok a kisgyermekek, akiknek nincsenek ilyen tapasztalataik.

- Az elhelyezés típusa gyakran megnehezíti a biztonságos kötődés kialakítását azoknál a csecsemőknél és kisgyermekeknél, akiket csoportosan helyeznek el.
  - A gyermekotthoni elhelyezés sok esetben csökkenti annak a valószínűségét, hogy a csecsemők kiszámítható, válaszkész gondozásban részesüljenek

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

Kontrolláló viselkedés

- A kutatások eredményei alapján nem csak a szülő, nevelő érzékenysége, válaszkészsége, hanem a gyermek viselkedésének szabályozása, a cselekedetek feletti kontroll is jelentős tényező a gyermek későbbi fejlődési kimenetelének alakulásában
- A fegyelmezés eltérő mértéke vezet optimális kimenetelhez a gyermek temperamentumának függvényében
  - Azoknak a szülőknek engedelmesebbek a gyerekei, akiknek válaszai egy konkrét eseményhez kapcsolódnak, es azzal egyidejűek
  - Az engedetlenség durva, negatív neveléssel párosulva jelentős kockázati tényező a későbbi problémákra nézve
  - A szülői, nevelői elfogadással és megértéssel viszont csökken a negatív kimenetel kockázata

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A fegyelmezési stratégiák hatékonyságával kapcsolatban fontos tényező a gyermek kontrollal szemben tanúsított ellenállása
  - a gyermek szélsőséges módon nem veszi tudomásul a hétköznapi korlátozásokat a felnőtt részéről, vagy ellenszegül nekik.
- Azok a gyerekek, akikre ez a viselkedés nagyon jellemző, erősen vonzódnak a jutalmazó ingerekhez, mások érzéseihez gyengén kapcsolódnak, és kevésbé érzékenyek a tiltás jelzéseire.
- Ezek a jellemzők valószínűbbé teszik, hogy a későbbiekben magatartászavar alakul ki a gyermeknél.
- Bates (2001) eredményei szerint, ha ilyen gyermek esetén a szülő erős korlátozó kontrollt alkalmaz, a gyermek kontrollal szemben tanúsított ellenállása kevésbé jelzi előre a későbbi problémákat
  - elképzelhető, hogy a hatékony korlátozó kontroll ezeknél a gyermekeknél elősegíti a szófogadást, az ellenállást pedig lecsökkenti

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- Ezzel ellentétben azoknál a gyerekeknél, akik kevésbé állnak ellen a kontrollnak, az erős korlátozó kontroll a szülő részéről épp ellenkező hatást vált ki.
  - Ennek oka, hogy valószínűsíthetően nincs lehetőségük a belső önkontroll kialakítására, és ebből származhatnak később problémáik
  - Vagy ezek a gyerekek nem ténylegesen ellenálló vagy konfliktusos cselekedeteikre kapják a negatív választ, ami frusztrációt eredményez, ennek talaján pedig erősebb agresszió fejlődhet ki
- A hatékony kontroll része
  - a határokat meghúzása, ugyanakkor mozgástér, választási és döntési lehetőség biztosítása a gyermek számára
  - valamint a gyermek kapcsolatainak és életük potenciálisan biztonságos és nem biztonságos tényezőinek figyelemmel kísérése

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A gyermekkel közös irányítás révén a hatékony szülők és nevelők is elkerülik a hatalom és ellenőrzés lehetséges csapdahelyzeteit.
  - Ebben segítségükre van egyrészt empátiájuk,
  - másrészt az, hogy lehetőséget biztosítanak a gyermeknek arra, hogy a gyermek saját személyiségének és hibáinak logikus és természetes következményeit maga viselje,
  - és segítenek megtanulni a gyermeknek gondolkodni, döntéseket hozni és a hibáikból tanulni
- A gyermek egyéni jellemzőihez, szükségleteihez és képességeihez jól illeszkedő meleg, gondoskodó, válaszkész nevelés és megfelelő kontroll rövid és hosszú távon is jótékony hatással van a gyermek fejlődésére
  - társas-érzelmi, kognitív, valamint nyelvi fejlődést tekintve egyaránt
- A gyermek viselkedésének felismerésével és a megfelelő stratégiának az adott helyzetben való alkalmazásával a szülők és a nevelők a negatív élményeket pozitív lehetőséggé alakíthatják

GYAKORLAT

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

A gondoskodás és a kontroll alapelvei a gyermekvédelmi szakellátásban

- A nevelőknek törekedniük kell a gondoskodás és a kontroll közötti egyensúly elérésére.
  - A gyermeknek gondoskodó környezetet kell biztosítani, szilárd határokkal. Ez képessé teszi a gyermeket a gondoskodás, a biztonság és a személyes felelősség élményének kialakítására, amely lehetővé teszi számára, hogy érett, józanul gondolkodó felnőtté váljon.
- A gondoskodás és kontroll megfelelő alkalmazásával a gondoskodó és bizalmi kapcsolat keretei között a gyerekek képesek döntéseket hozni és felelősséget vállalni viselkedésükért.
  - A megfelelő gondoskodás és kontroll minden esetben használható a gyermeknevelés során, de vannak olyan módszerek, amelyek a kihívást jelentő viselkedések kezelésében különösen hasznosak.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- Minden gyermek egyedülálló, és különböző élettapasztalattal rendelkeznek
  - ezért arra van szükség, hogy a nevelők maximálisan rugalmasak legyenek az általuk nyújtott gondozás terén.
  - Sok szakellátásban élő gyermek korábban a bántalmazás és elhanyagolás különféle formáit tapasztalta meg, ezt a nevelőknek mindenkor figyelembe kell venniük, amikor gondoskodnak róluk, és menedzselik a viselkedésüket.
- Minden gondozott gyermeknek jogában áll, hogy tiszteletben tartsák a nemi, vallási, etnikai hovatartozását, nyelvi, kulturális, fogyatékosságbeli és szexualitásbeli sajátosságaikat.
  - Ezt a jogot figyelembe kell venni a gondoskodás és a kontroll során.
- A fogyatékossággal élő gyermekeket gondozó nevelők esetében a gondoskodást és a kontrollt illetően vannak sajátos kérdések.
  - A gyermekek fogyatékossága különböző módon befolyásolja a viselkedésüket, ami konfliktushoz és kihívást jelentő viselkedésekhez vezethet.

2.1.2 A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermek sérülékenysége és rezilienciája

- A gyermekvédelmi szakellátásban élő gyermekek számos okból kifolyólag lehetnek sérülékenyek, például:
  - a biológiai családjukban szerzett negatív tapasztalatok,
  - a kiemelés ténye,
  - a gondozói környezet változásai,
  - a szakellátásban nevelkedés is.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A bekerülés legjellemzőbb indokai:
  - szülői elhagyás
  - szülői elhanyagolás
  - bántalmazás
  - gyerek viselkedési zavarai
  - szülők mentális betegsége, függősége (alkohol, gyógyszer, drog), ami ellehetetleníti a gyerekről való gondoskodást és veszélyezteti a gyermeket
  - komplex egészségügyi problémák, fogyatékosság
  - mélyszegénység, nélkülözés.

- A bekerülési okok sokszor összetettek, számszerű megoszlásukról nincsenek pontos adatok.
- A bekerülési okok vizsgálatára, feltérképezésére a gyerekek egyéni gondozási, nevelési terveinek elkészítésekor kerül sor.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A nevelési, gondozási irányok meghatározásakor más tényezőket is figyelembe kell venni, ezek:
  - a család helyzete,
  - a gyermek kapcsolatai,
  - előző gondozásával kapcsolatos információk,
  - egészségügyi állapota,
  - egyéni jellemzői.

- A több szempontú megközelítés azért is fontos, mert a nevelésnek nincsenek olyan speciális módjai, amelyek egy-egy sérülés, nehézség kapcsán mindig alkalmazhatóak
  - A fejlesztés lehetőségeinek egyéni útjait kell meghatározni.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A szakellátásban élő gyerekek és fiatalok körében nagyobb a valószínűsége:
  - a korai iskola elhagyásnak,
  - az alacsony iskolai végzettségnek,
  - az iskola be nem fejezésének,
  - a szakképzettség hiányának,
  - a szociális készségek, és megfelelő érettség hiányának

- A gondozott gyerekek között nagyobb arányban vannak
  - szegény,
  - fogyatékos,
  - roma,
  - illetve halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A gondozott gyermekek sérülékenysége megmutatkozik mentális egészségükben, neurobiológiai fejlődésükben, valamint társas fejlődésükben is
  - Pl. a nevelőcsaládban élő gyermekeknél jelentősen gyakoribbak a viselkedési zavarok, mint a nélkülöző háztartásokban élők körében, de kevésbé, mint a gyermekotthonban élőknél
- A problémák ellenére ezek a gyermekek ritkán kapnak megfelelő ellátást
  - Ezzel is összefüggésben állhat, hogy felnőttkorban is gyakoribb náluk a mentális egészségi, drog-, és alkoholprobléma

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A szakellátásban élő gyermekek az agy fejlődése szempontjából is veszélyeztetettek.
- Pears és Fisher (2005) szakellátásban élő gyermekeket, valamint olyan gyermekeket hasonlított össze, akik biológiai családja alacsony jövedelmű, a rossz bánásmód azonban nem jellemzi őket.
  - A szakellátásban élő gyermekek hátrányban voltak a neurokognitív funkciók terén, például rosszabb emlékezet, gyengébb nyelvfejlődés, alacsonyabb IQ szint.
  - A hátrányok valószínűleg befolyásolják a gyerekek kognitív fejlődését és iskolai teljesítményét is.
- Magyarországon a gyermekvédelmi szakellátásba bekerülő iskoláskorú gyerekek közül 2010-ben túlkoros volt az alsó tagozatosok 23%-a, a felsősök 55%-a és a középfokú tanintézménybe járók 21%-a

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A szakellátásba került gyermekek agyfejlődését vizsgáló kutatások szerint az ezeket a gyermekeket ért rossz bánásmód minimum két agyi rendszer fejlődését érinti
  - A neuroendokrin stresszválasz rendszer eltéréseket mutat a szakellátásban nevelt gyerekeknél (hátterében: elhanyagolás, többszörös gondozóváltás)
  - A másik érintett terület a homloklebeny, mely a végrehajtó működésért felelős
- Ez a tartós agyi és neurobiológiai sérülékenység befolyásolhatja a gyermekek otthoni, iskolai és más társas közegben való beválását

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A társas fejlődést tekintve a szakellátásban élő gyermekek kapcsolatkialakítási és –fenntartási képessége a nevelőkkel, nevelőszülőkkel és a kortársakkal sok esetben mutat problémákat.
  - Gyakori a túlzott, válogatás nélküli barátságosság, a gyengébb társas kapcsolatok, illetve minél több nevelőváltást élt át a gyermek, ezek annál jellemzőbbek.
  - A korai rossz bánásmód következtében gyakori viselkedésproblémák, valamint gyenge érzelemszabályozás veszélyeztetik a nevelőkkel, nevelőszülőkkel való kapcsolat minőségét, valamint a nevelők magas stressz szintjéhez kapcsolódnak

GYAKORLAT

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

A sérülések hatásai

- A szakellátásba kerülő gyermekeket sokféle életút, sokféle sérülés jellemzi.
- Ezek egyéni jellemzőik szerint más és más módon jelennek meg viselkedésükben.
- A tapasztalható hasonlóságokat a következőkben foglalhatjuk össze:
  - A gyermekek negatív énképpel rendelkeznek, ténylegesen úgy gondolják magukról, hogy „rosszak”.
  - A gondozott gyermekek autonómia-élménye sérült, vagyis annak megtapasztalása, hogy mikor, milyen mértékű és tartalmú kontrollt gyakorolhatnak a környezetükön.
  - A külső kontroll jellemző, nem váltak belsővé a környezeti normák, szabályok.
  - A környezeti stabilitás mindennél többet ér számukra.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

Octoman és munkatársai (2013) kutatásukban felmérték azokat a gyermeki viselkedéseket a szakellátásban élő gyermekeknél, melyek a nevelők, nevelőszülők számára kihívást jelentenek.

- Az első kihívást jelentő viselkedési csoportba azok a viselkedések tartoznak, amelyek a leginkább olyan jellegzetes kognitív, nyelvi és memória nehézségeket mutatnak, melyek végrehajtó működésbeli problémákra utalnak.
  - Ilyen nehézségek például, hogy a napi feladatok elvégzéséhez szükséges viselkedéstervezés és szervezés nehézségekbe ütközik,
  - nehezen, vagy nem tudnak megérteni instrukciókat,
  - és nehezen, vagy nem tudják kifejezni magukat,
  - valamint több helyzetben nehézséget jelent nekik a figyelmük fenntartása.
  - A végrehajtó működés intervenciókkal fejleszthető.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A kihívást jelentő viselkedések második csoportjába magas kockázatot jelentő viselkedések tartoznak:
  - kockázatos és önkárosító gondolatok és cselekedetek (túlzott szexualitás, alkohol- és drogfogyasztás, gyújtogatás, lopás),
  - olyan viselkedések, melyek a szakellátásban való nevelkedéshez és identitáshoz kapcsolódnak (elsétál idegenekkel, azzal fenyegeti a nevelőcsalád tagjait, vagy a nevelőket, hogy bántani fogja őket, szökés).
  - Ezeknél a viselkedéseknél intenzív és rendszerszintű beavatkozásra lehet szükség.

.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A harmadik csoportba az ellenálló és dacos viselkedések tartoznak.
  - Ezt a viselkedéscsoportot a kirobbanó és dramatikus érzelmi kitörések,
  - a társas kölcsönösség hiánya, a
  - mások feletti kontroll és mások manipulálásának igénye jellemzik,
  - nem reagáltak a hagyományos fegyelmezésre.
  - Ezért fontos, hogy a nevelőszülők és nevelők megfelelően tudják kezelni az ellenálló és manipulatív viselkedést úgy, hogy közben a gyermek proszociális készségeit is fejlesztik.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A negyedik csoportba azok a viselkedések tartoznak, amelyek a gyermekek szorongásához és alacsony szintű önállóságához kapcsolódnak.
  - Felfokozott izgalmi állapot, kényszeres kontrollviselkedés, valamint a megnyugtatás és biztonságérzet miatt a gondozótól való túlzott függést tükröző viselkedések
  - Ez a szorongáskezelő módszerek szükségességét mutatja a gyermekvédelmi szakellátásban.

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A nevelés egyik kulcskérdése a biztonság, stabilitás megteremtése a gyermek számára.
  - Ennek segítségével lesz lehetősége életútjának nehézségeit feldolgozni, sikeresen tanulni, megtalálni helyét a társadalomban.
  - A biztonság, stabilitás megteremtése a kapcsolatokon keresztül történik.
  - A nevelőnek, nevelőszülőnek ebben van különösen nagy jelentősége.

- Fontos annak hangsúlyozása is, hogy a korai rossz bánásmódot megtapasztalt, illetve szakellátásba került gyermekek közül nem minden gyermek mutat negatív kimenetelt
  - A veszélyekhez, nehézségekhez, kihívásokhoz való alkalmazkodás, az ezekre való reakció különbözik az embereknél
  - A **reziliencia** fogalma írja le a nehézségek és kockázatok mellett való jól működést, a problémákkal való rugalmas megküzdést.
  - Egy képesség-együttes, mely adott esetben lehetővé teszi a bántalmazás, szakellátásban elhelyezés ellenére is a megfelelő alkalmazkodást

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

Reziliencia

- A reziliencia fogalma arra vonatkozik, amikor a rizikófaktor(ok) jelenléte ellenére az egyén fejlődési kimenetele kedvező, azaz a nehéz körülmények közötti alkalmazkodás pozitív mintázata jelenik meg.
- A rezilienciakutatások alapvető céljai
  - annak meghatározása, hogy mi az a különbség a gyermekek között, mely rezilienssé teszi egy részüket,
  - valamint segíteni azokat a gyermekeket, akik fejlődése rizikós a nehéz körülmények, illetve sérülékenységük miatt

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- **A reziliencia nem egy egyedi jellemző**
  - Az emberek reziliensek lehetnek bizonyos fajta környezeti veszélyekkel, kimenetekkel szemben, másokkal szemben azonban nem.
  - Az idő előre haladtával is folyamatosan változik, és fejlődik: az emberek reziliensek lehetnek életük egy adott időszakában, máskor pedig nem.
- A kutatások szerint ha a nevelésben élő gyermekek figyelmi fókuszukat a probléma helyett az erősségeikre helyezik, jobban meg tudnak küzdeni a nehézségekkel

- A szakembereknek fontos szerepe van a gondoskodó kapcsolatok ösztönzésében, az iskola pozitív megtapasztalásában, az önbizalom erősítésében

2.1 A NEVELÉSI KIMENETEK FAKTORAI

- A szakellátásban élő gyermekek valószínűbben reziliensek a következő feltételek megléte esetén:
  - Támogató kapcsolat legalább egy felnőttel
  - Támogató kapcsolat a testvérekkel és a nagyszülőkkel
  - Elkötelezett, érdeklődő felnőtt, aki mentorként és szerepmodellként szolgál
  - A saját összefüggő élettörténet megalkotásának képessége
  - Tehetség és érdeklődés
  - Pozitív iskolai élmények
  - Pozitív barátságok
  - A saját élet megtervezésének és az előre gondolkodás képessége

HARMADIK KÉPZÉSI NAP

2.2 Gondoskodás, válaszkészség és a specifikus problémakörök kapcsolódása
2.3 Kontroll, fegyelmezés, szabályok, önszabályozás, a gyermek, mint partner és a specifikus problémakörök kapcsolódása
3 Hatékonyságot növelő nevelői, nevelési készségek

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A legtöbb gyermek, aki a gyermekvédelmi szakellátásba kerül, számos olyan tényezőnek van kitéve, melyek veszélyeztetik optimális fejlődését, fizikai és mentális egészségét, jóllétét
  - A gyermekek fejlődésére 14 különböző környezeti, társas, biológiai és pszichológiai rizikófaktor van hatással a gondozásba kerülés előtt
    - pl. elhanyagolás, bántalmazás, droghasználat, mélyszegénység
  - A szakellátásban nevelkedés további kihívásokkal jár
    - Elválasztják szüleitől, esetleg testvéreitől is, egyik gondozási helyről a másikba kerül, és a szakembereknek nem biztos, hogy megvannak a képességeik és erőforrásaik, hogy a szükségleteiket megfelelően kielégítsék

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A szakellátásban nevelkedő gyermekek mentális egészségét a gyermek oldaláról négy tényező befolyásolja

- **Az agy fejlődése**
  - bántalmazott gyermekeknél strukturális és funkcionális különbségek is kimutathatók
  - A gyermeki agy alkalmazkodik a bántalmazó környezethez, annak érdekében, hogy jobban tudja azonosítani a fenyegetéseket → viszont a gyermek semleges környezetben is fenyegetőként értelmezhet bizonyos helyzeteket
  - megfelelő gondozással és neveléssel változtathatóak
- **Élettan**
  - A bántalmazott és elhanyagolt gyermekek stresszre reagáló rendszere a többi gyermekétől eltérően működhet
  - krónikusan túl- vagy alulműködő stresszválasz rendszerhez vezethet
  - krónikusan túlműködő: a gyermek szorong és fél; mindig készen áll a fenyegetések azonosítására és a rájuk való reagálásra.
  - krónikusan alulműködő: a stresszválasz rendszer antiszociális és agresszív viselkedésben jelentkezhet
  - A gyermek stresszválasz rendszere módosulhat, ha biztonságos és támogató környezetbe kerül.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Gének**
  - A gének hozzájárulnak számos mentális egészségügyi problémához, mint például depresszió, szorongásos zavarok, kábítószer- és alkoholprobléma
  - Befolyásolják az egyén rezilienciáját is
  - A gyermek génjei kölcsönhatásba lépnek a környezettel, formálva a gének kifejeződését
  - Vannak eredmények arra vonatkozóan, hogy a korai rossz bánásmód "bekapcsolhatja" az antiszociális viselkedéshez kötődő géneket.
- **Megkülönböztető fogékonyság**
  - A megkülönböztető fogékonyság elmélete segít megmagyarázni, hogy egyes gyerekeket miért befolyásolja a környezetük könnyebben, mint a többieket.
  - Egyes gyermekek meg tudnak birkózni az erőteljes rossz bánásmóddal annak káros hatásai nélkül, míg mások nem
  - De nem csak a negatívumokra vonatkozik, hanem azt jelenti, hogy egyes gyermekek a környezeti hatásokra érzékenyebbek, azaz negatív környezetben rosszabbul, pozitív, támogató környezetben pedig jobban fejlődnek, mint társaik

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek többsége átélt mérgező stresszt, traumát **a szakellátásba kerülése előtt, alatt, vagy után.**
- A mérgező stressz idegrendszerre, pszichés működésre és viselkedésre gyakorolt hatásainak megismerése elengedhetetlenül fontos a szakembereknek
  - azért, hogy megfelelően tudjanak reagálni a gyermekre,
  - támogatni tudják a negatív hatások csökkentését, és
  - megelőzzék a gyermek újabb, ismétlődő traumatizálódását.
- A stresszre adott válasznak három típusa különíthető el gyermekek esetén: **pozitív, elviselhető és mérgező**.
- Az egyes stresszválaszokat a stresszor gyakorisága, erőssége és tartama, illetve a védelmező, támogató felnőtt elérhetősége mentén tudjuk megkülönböztetni egymástól.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Stresszválasz típusa	Példa stresszorokra	Stresszválasz-rendszer
pozitív	kudarcélmény, védőoltás, első nap új bölcsődében/óvodában, találkozás új emberekkel, apróbb baleset	rövid ideig pulzusszám-és vér-nyomásemelkedés, enyhe stresszhormon szint változás
elviselhető	szeretett személy halála, ijesztő baleset, komoly betegség, igazságtalanság	a stresszválasz-rendszer aktivációjának szintje és időtartama a támogató személy vagy környezet elérhetőségétől függ
mérgező	gyermekbántalmazás-és elhanyagolás, családi erőszak, anyai depresszió, szülői szenvedélybetegség, tartós szegénység, rasszizmus	a stresszválasz-rendszer erős, gyakori, hosszan tartó aktivációja támogató személy vagy környezet hiányában zavart okoz az agyi fejlődésben, és a későbbi életben egészségi, viselkedés-és érzelmi problémákkal

A stresszválaszok típusaival összefüggő tipikus stresszorok és idegrendszeri következmények (Kas et al., 2015, 24.o.)

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A trauma és mérgező stressz több oldalról befolyásolja az idegrendszer fejlődését:

- **Sérülnek az agyi hálózatok**, melynek az eredménye kisebb, gyengébben működő agy lehet, pl. gyengébb gondolkodás, tervezés és viselkedésszabályozás.
- A megzavart stresszválasz rendszer a **stresszre való túlzott vagy alulérzékenységet** alakít ki, a személy emiatt tú- vagy alulreagálja a stresszes eseményeket egész életén át.
- A magas stresszhormon szint **csökkentheti az immunrendszer védekezőképességét**, mely növeli a tartós betegségekkel szembeni érzékenységet.

A mérgező stressz káros hatással bír az agyfejlődésre, ezért a gyermekkori megpróbáltatások jelentősen befolyásolják a felnőttkori egészséget és életminőséget

- Minél több káros gyermekkori hatást szenvedett el valaki, annál nagyobb a kockázata, hogy a későbbi életében, különböző problémák jelennek meg (pl. alkoholizmus, dohányzás, depresszió, különböző betegségek, elhízás, öngyilkossági kísérletek)

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A mérgező stressz hatása a gyerekek biztonság- és állandóságérzetére, jóllétére
  - A gyermekvédelmi rendszer célja a gyermekek számára biztonság, állandóság és jóllét biztosítása
- **Biztonság**

  A mérgező stressz csökkenti a gyerekek azon képességét, hogy megvédjék magukat a bántalmazástól:
  - A gyermek nem, vagy kevéssé képes érzelmeinek, viselkedésének szabályozására, ami annyira megviselheti, dühítheti a nevelőt, nevelőszülőt, hogy megnő a bántalmazás és/vagy újra traumatizálódás esélye.
  - A trauma hatása érintheti a gyermek azon képességét, hogy részletesen beszámoljon a trauma eseményéről a hatóságok számára.
  - A gyermek bizalmának hiánya oda vezethet, hogy nem ad teljes körű felvilágosítást a hatóságoknak vagy a bíróságnak az átélt vagy látott bántalmazással kapcsolatban.
  - A trauma következményeként a gyermek érzelmei olyan mértékben eltompulhatnak, hogy a hatóságok szkeptikusak lehetnek a gyermek állításának igazságtartalmával kapcsolatban.
  - A gyermek megváltozott világlátása akár önromboló vagy veszélyes viselkedésekhez is vezethet.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Állandóság**

  A gyermek mérgező stresszre adott válasza csökkentheti az állandó elhelyezés lehetőségét. Például:

  – A gyermek nem, vagy kevéssé képes érzelmeinek, viselkedésének szabályozására, ami olyan viselkedésekhez vezethet, ami veszélyezteti az állandó elhelyezést, család újraegyesítést, és/vagy örökbeadást.
  – A gyermek gondozójába vetett bizalmának hiánya a lehetséges gondoskodó felnőtt megtagadásában, vagy felszínes kapcsolatban jelentkezik.
  – A gyermek korai tapasztalatai és kötődési problémái csökkenthetik a gyermek mások iránti természetes empátiáját, beleértve a nevelő-, vagy örökbefogadó család tagjait is.
  – Egy új nevelő- vagy örökbefogadó szülő, nevelő, aki nem ismeri a gyermek traumatikus élményeit, illetve azt, hogy milyen traumára emlékeztető ingerek kapcsolódnak erős érzelmi reakciókhoz, akaratlanul is aktiválhatja a trauma erőteljes emlékeztetőit.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Jóllét**

  A mérgező stressznek rövid- és hosszú távú következményei is vannak a gyermek mentális és fizikai egészségére, illetve életútjára:

  – A gyermek mérgező stressznek való kitettsége hatással lehet a kognitív fejlődésére is, mely összefüggésben áll a tanulási készségeivel, iskolai előrehaladásával és iskolai, illetve közösségbeli, munkahelyi sikereivel.
  – Az, hogy a gyermek kevésbé, vagy nem képes érzelmei szabályozására, befolyásolja azt, hogy hogyan képes családban, osztályban, kortársaival működni.
  – A gyermek indokolatlan bűntudata a tapasztalt negatív élmények kapcsán, és önmaga hibáztatása reménytelenségérzést okozhat, ami csökkenti azokat a képességeit és motivációját, ami a sikeres iskolai beváláshoz szükségesek.
  – A gyermek traumatikus élményei befolyásolják a világról alkotott képét, a világot annyira bizalomra nem méltónak láthatja, hogy izolálja magát családjától, kortársaitól, és bármilyen társas és érzelmi támasztól.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Pozitív megküzdési stratégiák hiánya esetén ezek a törések a gyermek biztonság- és állandóságérzetében, jóllétében akár kockázatos, destruktív megküzdési viselkedéseket is okozhatnak

A mérgező stressz hatása a viselkedésre

- A koragyermekkori trauma és mérgező stressz összefüggésbe hozható az érzelmek kevésbé hatékony szabályozásával, a gyakoribb, erőteljesebb félelemérzettel, és alacsonyabb védelem és biztonságérzettel.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Iskoláskorban ért trauma, mérgező stressz
  - Alááshatja a félelmek, szorongások és az agresszió kezelését, a figyelem hosszabb fenntartását a tanulás során, az impulzuskontrollt, a veszélyes helyzetekben adott reakciók irányítását, a védekező magatartást
  - Ezek alvásproblémákhoz, tanulási problémákhoz, a váratlan helyzetekre adott reakciók kontrollálásának nehézségéhez, és váltakozóan túl félős vagy túl agresszív viselkedéshez vezethetnek
- Serdülőkori trauma és mérgező stressz
  - Csökkentheti a hosszú távú célok felállítását és követését, a viselkedés következményeinek alapos átgondolását, a veszély és a biztonság reális értékelését
  - Jellemző a vakmerő és kockázatvállaló viselkedés, az iskolai kudarc és alulteljesítés, és az, hogy rossz döntéseket hoznak.
- Ha több fejlődési szakaszban is mérgező stressznek vannak kitéve, megjelenhet náluk ezeknek a viselkedéseknek a kombinációja is

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A traumatizált gyermekek viselkedése azt az erőfeszítésüket tükrözheti, amivel megpróbálnak alkalmazkodni a mérgező stresszhez.
  - Ilyen lehet például, amikor a gyermek újrajátssza az átélt trauma egy-egy aspektusát (pl. agresszió, önkárosító vagy szexualizált viselkedés) amikor valamilyen, a korábbi traumára emlékeztető inger éri.
  - Az újrajátszás célja az is lehet, hogy megpróbálja irányítani vagy uralni a tapasztalatait
- Trauma emlékeztető inger lehet:
  - minden olyan személy, hely, szituáció, érzés vagy dolog, ami emlékeztet az átélt traumára
  - Amikor ezekkel az emlékeztetőkkel találkozik, a gyermek újra átélheti azokat az intenzív és zavaró érzéseket, amik az eredeti traumához kapcsolódnak
  - Ez olyan viselkedéshez vezet, ami az adott helyzetben nem tűnik odaillőnek, de a traumatikus esemény bekövetkezésekor megfelelő volt

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Amikor egy traumára emlékeztető inger éri a gyermeket, pont úgy reagálhat, mint amikor valaki közvetlen veszéllyel szembesül
  - Egyes esetekben a gyerek tisztában van ezzel a reakcióval, máskor nem tudja mi a viselkedésének, érzéseinek valódi kiváltó oka
- Az érzelmeikkel és élményeikkel való megküzdési próbálkozások sok esetben viselkedésproblémákkal járnak
- A krónikus gyerekkori traumához két, látszólag különböző viselkedésminta kapcsolódik: túlkontrollált, vagy alulkontrollált viselkedés
  - Túlkontrollált viselkedés oka: a tehetetlenségérzetet próbálja ellensúlyozni
  - Alulkontrollált viselkedés: kognitív deficitek lehetnek mögötte, amik megnövekedett impulzív reakciókhoz, agresszióhoz vezethetnek
- A mérgező stressz, trauma hatásait is kivédheti, jelentősen csökkentheti:
  - a pozitív alkalmazkodást segítheti a támogató nevelőszülő, nevelő,
  - a pozitív kortárs kapcsolatok és
  - a közösség gyermek-gondozási és más támogató rendszereinek, segítő szakembereinek elérhetősége.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Az eltérő kultúra és a hátrányos helyzet hatásai

- Azok a gyermekek, akik eltérő kultúrájú csoporthoz tartoznak, sokszor tapasztalják a sztereotipizálás és az előítéletek hatásait, erejét, gyakori a szegénység és közösségen belüli erőszak
- Emellett értékrendjük is más lehet, ezért a gyermeknek kettős értékrendet kell kialakítania
  - Ezek megnehezítik, hogy a gyermek pozitív képet alakítson ki önmagáról
- A hátrányos helyzet szintén veszélyezteti ezt a folyamatot, mivel többek között a megfosztottság érzésével jár
  - Ezek a tényezők jelentősen megnövelik a családra és a gyermekre háruló stressz mennyiségét, gyakran elérve a mérgező stressz tartományát.
- Ezek a kulturális és társas jelenségek befolyásolják, hogy a gyerekek mennyire veszélyeztetettek, a traumával kapcsolatos tapasztalataikat,
  - valamint azt is, hogy a gyerekek, családok, illetve közösségek milyen válaszokat adnak és mennyire reziliensek a gyermeket érő mérgező stresszel szemben

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Olyan nevelő- vagy örökbefogadó családra van szükség,
  - akik megértik annak fontosságát, hogy a gyerek megélhesse az etnikai/kulturális gyökereit,
  - segíteni tudnak neki abban, hogy kezelni tudja az etnikai, kulturális és családi identitásának elvesztését,
  - valamint abban, hogy megbirkózzon a születési státuszának és etnikai gyökereinek szociális és családi elfogadásával.
- Figyelembe kell venni a gyermek érzéseit és/vagy felfogását azzal kapcsolatban, hogy egy olyan családdal él, akik az övétől különböző etnikai vagy kulturális háttérrel rendelkeznek

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A kiemelés következtében szerzett sérülések hatása

- A szakellátásban dolgozó szakembereknek tisztában kell lenniük azzal, hogy a gyermek kiemelése a családjából traumatizáló folyamat,
  - annak ellenére, hogy az a gyermek érdekét szolgálja.
  - **Ennek megértése, elfogadása és az ehhez igazodó bánásmód, gondoskodás a gyermek későbbi sikeres nevelésének egyik kulcskérdése.**
- A gyermeket azonban kiemelését megelőzően is érhették traumák.
  - Ezek következményét esetenként tapasztalhatjuk a gyermek fejlődésén, viselkedésén.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A kiemelés következtében szerzett sérülések:

- Veszteség megélése: talajvesztettség állapotába kerül, csalódik a szülőben.
- Önmagát hibáztatja. Önérték vesztést jelent számára az, hogy úgy érzi, „nem kellett, eldobták.”
- A nevelésbe vett gyermeket bizonytalanság jellemzi, szorong, várakozási feszültség van benne.
- „broken home” szindróma (összetört otthon) összetevői: veszteség, izoláció, kilátástalanság, tehetetlenség.

Tartsuk szem előtt, hogy a gyerek:

- egy számára ismeretlen helyre érkezett
- az addigi támaszai nélkül, egyedül van
- nem ismerjük egyéni jellemzőit, életútját és ezek hatását kommunikációjára, viselkedésére
- szorongása nem várt, rá jellemző reakciókat válthat ki belőle
- nem ismeri a többi gyerek számára nyilvánvaló rutinokat
- szocializációs hiányok, eltérések jellemezhetik
- eltérő kulturális gyökerei, mintái lehetnek

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A gyermekvédelmi szakellátásba kerülő gyerekeknek szüleiktől való elszakadásuk után, tulajdonképpen nem marad más lehetőségük, mint az őket fogadó személyekkel, nevelőkkel való megfelelő kapcsolat kialakítása.
  - A kapcsolat minősége kihatással van a gyermek további életútjára, beilleszkedési esélyeire.
  - A nevelőnek megfelelő kötődési lehetőséget kell biztosítani a gyermekek számára.
  - Ezt a kiszámíthatóság, elfogadás, bizalom, a gyermek számára elérhetőség jellemzi.
  - Nem a tökéletesre törekszik, hanem a számára elfogadható nevelési helyzetekkel is megelégszik.
  - Képes alkalmazkodni, felsorakoztatja a pozitív érzelmeket mozgósító élményeit
- A szakellátásba kerülés traumáját jelentősen felerősíti a gondozási hely instabilitása
  - azaz amikor a gyermek egyik helyről, nevelőszülőtől a másikra kerül, különösen, ha ez többször is megtörténik

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Az elhelyezési zavarok negatív következménnyel járnak a gyermek érzelem- és viselkedésfejlődésére
  - Minden egyes gondozási hely változás, magában foglalja az ismétlődő bizonytalanság és a társas instabilitás tapasztalatát
  - Ezek a tényezők hozzájárulnak a negatív pszichológiai eredményekhez
  - A gyakori gondozási hely váltás kapcsolatban áll a gyermek nehezen kezelhető, externalizáló viselkedésével, viselkedésgátlási problémáival
  - Olyan beavatkozások, amelyek csökkentik a gyermek viselkedési problémáit, növelik a családba beilleszkedését, csökkenthetik a viselkedési problémák hatását,
  - mindemellett a megnövekedett gondozói támogatás csökkentheti a gondozási hely váltások számát

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Minden alkalommal, amikor egy gyermek élethelyzete változik, elválik gondozójától, várhatóan nehézségeket fog okozni számára.
  - A tanárok és az iskolák változása szintén megzavarhatja a gyermekek számára különösen fontos kapcsolatokat.
  - A változás tervezésekor általában kevés odafigyelést és tiszteletet fordítanak a kapcsolatok jelentőségére.
  - A gyermekeknek koherens identitást, önéletrajzot kell létrehozniuk magukban, mely jelentősen megnehezül, ha több gondozási helyre helyezik át őket, anélkül, hogy az események között kapcsolat lenne.
- Ha lehetséges, a gyermekeknek ugyanazon a gondozási helyen kell maradniuk, hacsak súlyos okok nem indokolják a változást.
  - Amikor a változás elkerülhetetlen, a különleges kapcsolatokat fel kell ismerni és támogatni szükséges mindaddig, amíg a gyermek számára fontosak.
  - Ha lehetséges, kerülni kell egy másik gyermek ugyanabban a gyermekotthonban vagy nevelőszülőnél történő egyidejű elhelyezését (természetesen a testvéreket kivéve)

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Minden változást, ideértve az otthonban dolgozó munkatársak távozását is, meg kell említeni, és adott esetben szerény ünnepség keretében el kell búcsúzni tőlük.
- Az önálló életvitel megkezdésekor a gyermekotthonból kikerülés jelentőségét nem lehet túlbecsülni
  - Az intézményeknek támogatniuk kell a fiatalok és az őket gondozó személyek közötti kapcsolatok fenntartását
  - A gondozóknak és környezetüknek továbbra is biztonságos bázisnak és biztonságos menedéknek kell lenniük azok számára, akik elhagyták a gondozást
- A nevelőszülők elsődleges feladata
  - a fizikai és érzelmi biztonság megteremtése a gyermekek számára (stabilitás és biztonság),
  - majd a szorongást csökkentésében segítik őket, az együttes szabályozás révén.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Az irányelveknek, eljárásoknak támogatniuk kell a gondozót, hogy reagáljon a gyermek érzelmi korára,
  - ami alapvetően fizikai táplálást, gondozást és érzelmi reagálást jelent,
  - magában foglalhatja az érintésre, az érzékszervi stimulálásra, a zenére és a játékra koncentrálást,
  - valamint biztonságos, kiszámítható napirend és környezet biztosítását a gyermek számára.
  - Ez azt eredményezi, hogy a nevelőszülő képes lesz a gyermek támogatására az érzelmek megismerésében és képességei fejlesztésében.
- A gyermekotthonokban a biztonságos kapcsolatok feltételeinek megteremtése komolyabb kihívást jelent, mint a nevelőcsaládok esetében
  - A kapcsolati környezetben nagyfokú bizonytalanság tapasztalható
  - De egyik előnye, hogy több felnőtt közül tud választani a gyermek, és ez nagyobb valószínűséggel teszi lehetővé, hogy megfelelő kötődés alakuljon ki
  - A műszakváltás, továbbképzés, az ünnepek és a betegség megzavarhatják a gyermekek és a gondozók közötti kapcsolatot

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Kapcsolatközpontú gondozási szemlélet

- Sok esetben szükséges a gyermekotthonokban szakmai és kulturális paradigmaváltás, amely felismeri és értékeli a különleges kapcsolatok gyógyító potenciálját
- Ez a szemlélet a kapcsolatokra és az érzelmekre helyezi a hangsúlyt, a viselkedés és a kogníció helyett
- A sikeres programok a szakellátásban azok, ahol a gyermek érzelmi korának megfelelően reagálnak, nem pedig az életkorának megfelelően.
  - Ahhoz, hogy a gyermekek idegrendszere megfelelő módon tudjon működni, ilyen reparáló tapasztalatokra és ingerlésre van szükség, önszabályozásuk ezek után tud megfelelő módon fejlődni
- A gyermekek olyan felnőtteket igényelnek, akik inkább érzéseiket és gondolataikat akarják megérteni, nem csak reagálnak a viselkedésükre.
  - A szakemberek és a gyermekek válaszkész és érzékeny közös kultúrájának kialakítása alapvető fontosságú eleme a kapcsolatközpontú gondozásnak

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A kiszámíthatóság és a rutin fontos tényezők a gyermekek biztonságérzetének megteremtésében
  - de a gyermekotthoni környezetben nem mindig könnyű elérni a következetességet.
- A kapcsolatokkal erősen küzdő gyermekek számára hasznos lehet az egyéni igényeikre épülő, részletes huszonnégy órás terv kidolgozása.
- A munkatársaktól való végleges elválást előre megtervezik, és a munkatársak megbeszélik a gyermekkel.
  - A munkatársakat arra ösztönzik, hogy mondják el a gyermekeknek, hogy nem felejtik el őket, esetleg adjanak jelképes ajándékot, vagy írjanak képeslapot, amikor távol vannak
- Egy kanadai modell szerint a közvetlen nevelőknek, gondozóknak kulcsfontosságú szerepe van az elhanyagolt, bántalmazott, magatartásproblémás gyermekek segítésében.
  - Elsősorban a viselkedés jelentésének megértésére és az önszabályozó képességek fejlesztésére kell koncentrálni
  - Ez a megközelítés a gondozók és a gyermekek közötti kapcsolatra fókuszál, mely az egészséges változás és a jó eredmények megteremtésének alapvető eszköze.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A fegyelmezésre és kontrollra építő megközelítés hosszabb távon nem jelent megoldást, nem eredményes a gyermekek nevelésében.
  - Mivel ezeknél a gyermekeknél sok a magatartásprobléma, az agresszív viselkedés, ezért a fegyelmezés, az ilyen viselkedések leszorítása, a fiatalok kontrollálása jó megoldásnak tűnik, és a nevelők számára azt az érzetet adja, hogy kézben tartják a helyzetet.
  - Ugyanakkor sok esetben ez csak növeli a problémákat és az agressziót, a gyerekek a nevelőket elutasíthatják, ellenségnek tekinthetik.
  - Ebben a helyzetben a viselkedés módosítására tett kísérletek sokszor sikertelenek, vagy ha történik változás, az hosszú távon nem lesz tartós.
  - A durva, vagy túl erőteljes külső kontroll nem támogatja a belső felelősségérzet és az önszabályozás fejlődését, sőt, leginkább aláássák ezeket.
- A hagyományos megközelítésben a következetesség érdekében jellemzően egyetemes szabályokat alkalmaznak, melyek nem veszik figyelembe a gyermekek egyéni szükségleteit és körülményeit.
  - A szakember és a gyermekek kapcsolata semleges, nem szoros.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Az új megközelítésben megjelenik, hogy annak, hogy fiatalok eltávolították magukat a gondozóiktól, paradox módon köze volt ahhoz, hogy arra vágytak, hogy kapcsolódjanak. Az erőszak, az agresszió és más zavaró viselkedések funkciójának megértése az interakciókban fontosabbá vált, mint ezen viselkedések kontrollálása
- A kötődés alapvető emberi szükséglet,
  - egy belső munkamodell a kapcsolatokról, a kapcsolatokban saját magunkról, és a másikról, mely az elsődleges gondozóval való folyamatos interakciók nyomán alakul ki.
  - A belső munkamodell érzelmeket, hiedelmeket, stratégiákat tartalmaz az emberekről és kapcsolatokról.
  - A korai ismétlődő tapasztalatok alapján vonja le a következtetést az egyén arról, hogy ő maga olyan ember-e, aki a gondozók gondoskodását, jóindulatát, szeretetét előhívja,
  - illetve hogy a világ és benne a többi ember mennyire hajlamos és képes a gondoskodásra és a védelemre
- A kötődési rendszert a fenyegetések indítják be, a distressz arra indítja a gyermeket, hogy olyat tegyen (pl.: felmásszon az anyja ölébe), mellyel visszanyeri a biztonság érzését.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Az elhanyagolt, bántalmazott gyermekek munkamodellje is összhangban van korábbi tapasztalataikkal, melyet magatartásproblémáik is tükröznek.
  - Az agresszió és erőszak ezekben az esetekben gyakran részei a szoros kapcsolatoknak, így a kontrollra, manipulációra irányuló kísérletek a másokkal való kapcsolatteremtésre vonatkozó törekvések.
  - Közeledésükre elutasító, agresszív válaszokat provokálnak ki, így kialakul a kölcsönös agresszió és erőszak dinamikája, mely az általuk jól ismert bántalmazó kapcsolatokat jellemzi.
  - Ebből a nézőpontból a kontroll központú gondozás a gyerekek eredeti belső munkamodelljét erősíti, a megváltoztatás segítése helyett.
- Az új megközelítés a problémás viselkedéseket a konfliktusos kötődések, kapcsolatok fenntartására irányuló kísérletként értelmezi,
  - így olyan gondozási, nevelési stratégiákat kíván meg, melyek a gyermekekkel való kapcsolat kialakítására és fenntartására helyezik a hangsúlyt
  - Ez jelentős érzelmi befektetést kíván meg a nevelőktől, nevelőszülőktől, ugyanakkor nagyobb eséllyel tud segíteni a fiataloknak megváltoztatni a magukról és másokról alkotott nézeteiket és megváltoztatni az ezeket kísérő viselkedéseiket.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A kötődéselméleten alapuló kapcsolatközpontú gondozási szemlélet hét alapelv mentén szerveződik:

1. Minden viselkedésnek jelentése van.
   - A viselkedés jelentése az adott módon viselkedő személy belső munkamodelljének megértésével fedezhető fel.
2. A bennünket gondozó személyekkel szerzett korai, ismétlődő tapasztalataink alapozzák meg a magunkhoz és másokhoz fűződő belső kapcsolati munkamodellünket.
   - Legkorábbi tapasztalatainknak bizonyítottan hatásuk van kapcsolatainkra, viszonyunkra az iskolához, a munkához és a játékhoz is.
3. A biológiai alappal bíró képességeink (pl.: fizikai, kognitív képességek) aktívan hozzájárulnak tapasztalatainkhoz, és az önmagunkkal és másokkal való kapcsolatok munkamodelljéhez.

2.2 GONDOSKODÁS, VÁLASZKÉSZSÉG ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

4. A belső munkamodell "folyamatosan dolgozik", a kapcsolatok és a tapasztalatok alapján fejlődik.
   - A modell folyamatosan felülvizsgálódik a tapasztalatok függvényében.
   - Tapasztalat hozzáadható a modellhez, de el nem vehető belőle.
5. Kapcsolataink a mi és a többiek belső munkamodelljei között zajló folyamatos és kölcsönös interakciókból állnak.
   - Senki nem tudja kivonni magát ebből az összjátékból.
6. Megérteni magunkat másokkal való kapcsolatunkban.
   - Az önérzékelésünk, én-élményünk magában foglalja azt az élményünket, hogy a többiek milyennek látnak minket és hogyan válaszolnak nekünk.
7. Az egyén viselkedésében való tartós változás csak akkor jön létre, ha az egyén környezete által támogatott változás jön létre a belső munkamodellben, és van elegendő idő, lehetőség és támogatás az új tapasztalat beépítéséhez.

GYAKORLAT

GYAKORLAT

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A gyermekvédelemben számtalan gyerek bántalmazásnak és/vagy erőszaknak volt kitéve a családjában.
  - Ezek a gyermekek gyakran nem megfelelő magatartásmintákat tanultak, melyek az évek során be is rögzülhettek.
  - A problémás viselkedéssel részben olyan negatív érzelmek kezelésére tesznek kísérletet, mint a félelem, a kétségbeesés és a reménytelenség
  - Ha a gyermek nem bízik a kapcsolatokban, nehézséget okoz a segítség kérése és elfogadása
  - Önszabályozása nem az életkorának megfelelő,
  - A gyermek olyan viselkedéssel reagál a nehézségekre, amelyek abban a pillanatban segítenek neki, de hosszú távon negatív következményei vannak

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Sok gyermeket kegyetlen és szélsőséges büntetéseknek vetettek alá,
  - ezért bármilyen fegyelmezési kísérletet túlreagálhatnak,
  - míg mások látszólag leginkább a szélsőséges és bántalmazó büntetésekre reagálnak.
- A nevelt gyermekek esetében a fegyelmezés gyakran olyan témákhoz kapcsolódik, mint a figyelem, a hatalom, a bosszú, az irányítás, az önbecsülés elvesztése és a fájdalom, a szeretet.
- Mivel a nevelőszülők és a nevelők nem feltétlenül ismerik a nevelt gyerekek teljes hátterét, óvatosnak és érzékenynek kell lennünk
- A motiváció egy belső állapot, ami kapcsolatban áll egy szükséglettel vagy igénnyel, és ami irányt ad a cselekvéseinknek, az a késztetés, hogy valamit csináljunk

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Minden gyerek esetében változik, hogy a cselekedetei milyen késztetésekből fakadnak,
  - milyen erők állnak a viselkedésének hátterében, miért tud bizonyos cselekvésekre hatalmas energiákat mozgósítani, míg másokra nem.
- Minden gyerek törekszik arra, hogy tanuljon, felfedezze a világot
  - motiválásukkor a nevelőnek ezt a tulajdonságot kell felhasználnia

- Mit tehetünk azért, hogy a gyerek motiválttá váljon, és hogy ezt fenn is tudja tartani? Figyelembe kell vennünk, mik késztetik őket arra, hogy valamilyen tevékenységet végezzenek:
  - **Önbecsülés iránti szükséglet** – szükségünk van arra, hogy önbecsülésünket fenntartsuk, illetve növeljük
  - **Kíváncsiság** - a tudás és megértés iránti vágy az eredete, a felfedezés, felderítés alapja
  - **Társas motiváció** – olyan kapcsolatok kialakítására irányuló szükséglet, ahol biztonságban, elfogadva, szeretve érezzük magunkat

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A viselkedés megváltoztatásának leghatékonyabb módja:
  - az erős kapcsolatok kialakítása,
  - az összehangolt kommunikáció kialakítása,
  - a megfelelő önértékelés megteremtése,
  - valamint az önszabályozó képességek modellezése és megtanítása
- A **határozott, világos kereteket, határokat szabó, mindemellett elfogadó és önállóságra buzdító** szülői, nevelői magatartás támogatja a gyermek önszabályozásának fejlődését, rezilienciájának erősítését.

- Minden gyerek különböző, és a körülmények is, így gyakran előfordul, hogy egy nevelési, motivációs módszer működik az egyik gyereknél, míg egy másiknál már nem.
  - Elképzelhető, hogy különböző megközelítések kombinációja hozza el valakinek a sikert.
  - Nincsenek jó vagy rossz módszerek, csak az adott helyzetben jól vagy nem jól működő technikák.
  - A prédikálás, a kényszerítés és a büntetés ritkán érnek el eredményt

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A hatékony nevelés egyik fontos eszköze az átgondolt, megfelelő módon működtetett motivációs és értékelési rendszer. Az ilyen rendszer kritériumai :

- **egységes és objektív**
  - figyelembe kell venni a gyerekek egyéni jellemzőit, életkorát, képességeit.
  - az egységesség kiterjed valamennyi gyermekre és valamennyi velük foglalkozó felnőttre
  - az objektivitás az érthető, személyre szabott elvárások közvetítését jelenti.

- **stabil viszonyítási keretet jelent a gyermek mindennapi életében**
  - stabil viszonyítási keretet akkor tud jelenteni a gyermekek számára, ha következetesen alkalmazzák a rendszert, az elvárások mindenki számára érthetőek, követhetőek
  - a differenciálás, az egyéni jellemzők figyelembe vétele is mindenki számára elfogadható lesz, ha az elvárások rendszerében is megjelenik.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **a pozitív viselkedés megerősítésére épül**
  - a pozitív viselkedés megerősítése a fejlődést támogatja, növeli a gyermekek önbizalmát, megélhetik az elismerés érzését.

- **azonnali visszacsatolást ad a gyermekeknek**
  - a meghatározott elvárásokra épülő, pozitív szemléletű visszacsatolás kiszámíthatóvá, átláthatóvá teszi a gyermek életét, növeli biztonság érzetét, bizalmát, erősíti kapcsolatát nevelőjével.

- **jutalmazási rendszere a tapasztalatok alapján hatékony motiváló erőt jelent**
  - az értékelési rendszerhez kapcsolódó jutalmazási rendszerek is differenciáltnak, a gyerekek egyéni jellemzőihez illeszkedőnek kell lennie, hogy motivációs bázist tudjon jelenteni a fejlődéshez, tevékenységhez, kapcsolatok alakításához.
  - az értékelési és jutalmazási rendszer folyamatos fejlesztése, alakítása a nevelők és gyerekek közös feladata.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A dicséret számtalan formáját használjuk a nevelési folyamatban.
  - A szóbeli dicséret jó alkalom az azonnali visszajelzésre és a gyermekkel való beszélgetésre, ő hogyan érzi magát ebben a helyzetben, hogyan értékeli saját teljesítményét, viselkedését, jelentette-e neki valami nehézséget, kér-e segítséget valamiben.
  - A dicséret sokszor egyszerűbb formákban is megnyilvánul, egy mosoly, egy ölelés szavak nélkül is tudatja a gyermekkel, hogy viselkedése, tevékenysége elnyerte elismerésünket.
  - Ez az aktív, pozitív visszajelzésekre épülő kommunikáció fontos része a nevelésnek.
  - A dicséretre, az elismerésre minden gyermeknek szüksége van, pozitív énképük, önbizalmuk erősítése érdekében.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A jutalmazási, motivációs rendszer alapja, hogy a gyerekek szükségleteihez, igényeihez, egyéni jellemzőihez igazodjon

- **Jutalom lehet:**
  - program (kirándulás, mozi stb.)
  - közös játék
  - oklevél
  - nagyobb önállóság, kimenő
  - tárgyjutalom (pl.: fénykép, matrica, könyv stb.)

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Jutalmazás és büntetés

- „A jutalmazás és büntetés problémaköre elválaszthatatlan az érték fogalmától. Amikor jutalmazunk, illetve büntetünk, akkor rendszerint az adott szűkebb–tágabb (család, iskola, pedagógus) értelemben vett társadalom értékrendjéhez viszonyítunk. A társadalmi normák, értékek elérése érdekében alkalmazzuk a jutalmazás és büntetés módszerét”.(Hegedüs, 2004, 1.o.)

- A jutalmazás és a büntetés módszere hosszú távon nem eredményes, mert ha a nevelő nincs jelen, nem tudja ellenőrizni, így büntetni vagy jutalmazni a gyerek viselkedését
  - Büntetés valódi következménye: neheztelés, a bosszú érzése, a lázadás és a visszahúzódás, vagyis a rejtőzködés és a csökkent önértékelés, gyakran a teljes engedetlenség az eredmény
  - Ezek a következmények nem segítik elő a gyerek későbbi felelősségvállalását, rezilienciájának kialakulását

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Hosszú távon a szabályok betartását, a személyiség pozitív irányba történő fejlődését, az önbizalom és az önszabályozás kialakulását a belső motiváció felébresztése segíti elő.
  - A belső motiváció felkeltése úgy történhet, hogy a szülő, nevelő érzelmileg fontossá tesz bizonyos értékeket és viselkedés módokat
  - Ezt szabályok felállításával, példamutatással, következetességgel és pozitív nevelési módszerekkel érhetjük el.
- A gyerekekkel való interakciók a játékosság, a szeretet, az elfogadás, a kíváncsiság és az empátia tulajdonságait hordozzák.

- A **pozitív fegyelmezés** motiváló eszközei között
  - nem szerepel sem a szemrehányás, sem a megszégyenítés, sem pedig a fájdalomokozás (akár fizikai, akár érzelmi értelemben).
  - A pozitív fegyelmezés célja az, hogy hosszú távon pozitív eredményeket, és már egészen rövid távon felelősségérzetet és együttműködési készséget szüljön.
  - A pozitív fegyelmezés egyik legfontosabb alapgondolata az, hogy a gyerekek sokkal szívesebben követnek olyan szabályokat, amelyek lefektetésében ők maguk is részt vettek

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Büntetés vs. fegyelmezés**
  - A büntetés magában foglalja a hatalommal és/vagy félelemmel való fenyegetést vagy ezek használatát a nem megfelelő viselkedés megváltoztatásához.
  - A büntetés külső erőre támaszkodik.
  - A büntetés arra szolgál, hogy megállítsunk egy adott viselkedést.
  - **A fegyelmezés ezzel szemben egy olyan tréning, amelynek célja egy meghatározott viselkedési mintázat létrehozása.**
  - **Más szóval a nevelő feladata nem kontrollt gyakorolni, hanem az önkontrollt támogatni.**

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A következő módszerek megengedhetetlenek a nevelésben:

- A gyermeket nem szabad kitenni verbális bántalmazásnak, vagy a gyermeket és a családját érintő becsmérő megjegyzéseknek. Nem lehet gúnyneveken szólítani, beskatulyázni, megfenyegetni azzal, hogy elküldik, vagy az érzelmi bántalmazás egyéb formáinak kitenni.
- Az ételt, a vizet és az alvást fegyelmezési célból nem szabad megtagadni, mivel a fegyelem nem kapcsolható össze az élet alapvető szükségleteivel.
- A gyermeket nem szabad kegyetlen, súlyos, szokatlan vagy testi (fizikai) büntetésnek alávetni, a gyermek testét semmilyen módon, kézzel vagy eszközzel (ütők, övek, zsinórok, vonalzók, botok stb.) bántani. A testi (fizikai) büntetés magában foglalja, de nem korlátozódik ezekre: ütés, pofozás, fenekelés, csípés, megrázás, rángatás, rúgás, hajhúzás, harapás stb.
- Kegyetlen, súlyos, elzüllesztő vagy megalázó cselekményeknek kitenni.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A következő módszerek megengedhetetlenek a nevelésben (folytatás):

- Kémiai szereket, pszichés működésre ható gyógyszereket adni a gyermeknek (szakorvosi javaslat nélkül)
- A gyermektől nem szabad megvonni a családtagok látogatásait, telefonhívásait vagy leveleit a fegyelmezés egyik eszközeként.
- A gyermeket nem szabad mozgásában korlátozni, bezárni vagy kizárni a gyerekotthonból. (kivéve a személyes szabadság korlátozása a Gyvt. 81/A-D. §. alapján)
- Azt elvárni, hogy csendben maradjon, vagy egyedül legyen bizonyos időre, amikor még nem tart ott a fejlődésben.
- A gyermeket nem szabad megfosztani személyes pénzbeli juttatásaitól (kár vagy veszteség megtérítésére vonatkozó kis kifizetések az esetmenedzserrel és a gyermekkel konzultálva megállapíthatók.)

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Ha célunk a gyermek fegyelmezett viselkedésének elérése, akkor a legjobb módszer nem a gyermek megbüntetése, hanem az érdeklődésének felkeltése, valamint az, hogy lekössük a figyelmét.
- Nevelőként a feladatunk a meghatározott magatartás– és tevékenységformák megerősítése, illetve leépítése. Így végezzük a szociális tanítást.
- A gyermek általában azért dönt a helytelen viselkedés mellett, mert azt hiszi, így tudja elérni céljait, így kaphatja meg az elismerést, amire vágyik.

- A nevelő sokszor korlátozza magát a **megfelelő** fegyelmezési módszer alkalmazásában.
  - Ennek oka lehet, hogy nem akarja, hogy a gyermek rosszul, megbántva érezze magát az elvárásai miatt,
  - vagy rugalmatlan,
  - vagy akár nem mer más szakemberektől támogatást, segítséget kérni. Pedig minél hamarabb kérjük, a segítség annál hatékonyabb

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

„Hogyan segítsük a gyermeket a magatartás korrekciójában?

- ne ítéljük el a gyermeket a benne kialakult helytelen szokások, magatartásformák vagy gondolatok miatt, mert mindez sokszor annak a nagyon nehéz életútnak a következménye, amiben addig része volt
- helyette teremtsünk biztonságot adó, pozitív légkört, ösztönözzük az új szokásrend elsajátítására
- ne fenyegessük vagy büntessük, mert az ellenállást vált ki és rontja a gyermekkel való kapcsolatot
- feltétel nélküli elfogadással közelítsünk, mely elfogadás ne legyen függvénye a gyermek egyes cselekedeteinek
- a gyermekek többnyire ahhoz vannak szokva, hogy a szabályok betartásának kötelezettsége viszonylagos, és többnyire ad hoc módra történik (sok esetben meg lehet úszni a számonkérést, és csak ritkán kell számolni a következményekkel)
- kiemelten fontos tehát, hogy a nevelők, gyermekfelügyelők és nevelőszülők folyamatosan, saját részükről is betartsák és betartassák a csoport/család szabályait

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- a vér szerinti szülő/gondviselő együttműködési készségének, életmódjának, társadalmi-gazdasági státuszának, etnikai hovatartozásának, viselkedési megnyilvánulásainak jellege nem befolyásolhatja a szakember gyermekkel és családjával való bánásmódjának minőségét
- a gyermek viselkedése, magatartása néhol megnehezíti a szakember számára a gyermek elfogadását és a vele való együttműködést, ezért fontos a gyermek élettörténetének minél részletesebb és mélyebb megismerése és megértése, mely lehetővé teszi, hogy az inadekvát reakciókra megfelelően tudjon válaszolni
- fontos, hogy a nevelő/gyermekfelügyelő/nevelőszülő magatartása, verbális és metakommunikációja összhangban legyen, hiszen ezek a gyerekek érzékenyen reagálnak a kiszámíthatatlanságra” (CareComp2016, 12.o.)

GYAKORLAT

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Pozitív fegyelmezés - szabályok

- A fegyelmezés egy tanítási-tanulási folyamat, melynek során a gyermek fejleszti és megőrzi önkontrollját, önbizalmát, önbecsülését és megfelelően viselkedik úgy, hogy felelősséget vállal a tetteiért, döntéseket hoz mindennapi életével kapcsolatban, és a társas viselkedés elfogadott normáinak megfelelően él.
- A fegyelmezés célja a tanulás. A gyerekek – biztonságos körülmények között - képesek tanulni hibáikból.
- Ezért a nevelők feladata:

1. **Olyan szabályok felállítása, ami kijelöli a családon/otthonon belül elfogadott viselkedés határait.**
   - Fegyelmezés során a családban, a gyermekotthonban mi szabjuk meg a határokat, amíg a gyermekek meg nem tanulják, hogy maguk tegyék ezt.
   - A gyermeknek tisztában kell lennie azzal, felelős a saját viselkedéséért, ő döntött úgy, hogy az adott viselkedést választja.
   - Ez akkor valósulhat meg, ha a szabályokat érthetően elmagyarázzuk, és az adott gyermek/fiatal korábbi tapasztalataitól, személyiségétől és korától függően minden gyerek esetében megfelelően alkalmazzuk ezeket.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

2. **A szabályok ismertetése**.
   - A gyermeknek ismernie kell a családban, otthonban lévő szabályokat, és azt is, mik a következményei, ha áthágja azokat.
   - Méltányos, ésszerű, a gyermek/fiatal korának, illetve érettségének megfelelő következményeket kell meghatározni, melyek arányban állnak a szabály megsértésével.
   - A következményeket előre ki kell dolgoznunk, ami legyen összefüggésben az elkövetett tettel, és következményeket meg kell beszélni a gyermekkel, úgy, hogy megértse azokat.
   - A helyes viselkedésnek mindig megvan a jutalma (pozitív következmény), a helytelen magatartás mindig negatív következményekkel jár. Ezt következetesen kell képviselni.
   - A következmények megélése nem büntetés. A gyermek maga választ, hogy hogyan viselkedik, de annak mindig következményei vannak, így a felelősséget ő viseli!
3. **Konzultáljunk, ha szükséges!**
   - Egyeztessünk szakemberekkel, ha szükségünk van rá, elakadtunk, stb. (óvodapedagógus, tanár, pszichológus, szociális munkás, stb.)

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Szabályok

- A szabályok célja következetes, biztonságos, kényelmesebb környezet megteremtése. Ez a megközelítés túlmutat pusztán a viselkedés szabályozásán.
- Öt faktort kell figyelembe vennünk, amikor a szabályokat kidolgozzuk:

1. **Konkrét szabályok**
   - Akkor konkrét egy szabály, amikor egyértelműen meghatározza, hogy mi az elvárás. Más szóval a nevelő és a gyermek is pontosan tudja, hogy mi az a pillanat, amikor a szabályt megszegik.
   - Egy jól meghatározott szabály nem érthető félre.
   - Határidők megadása még konkrétabbá tesz egy szabályt.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

2. Ésszerű szabályok

- A legfiatalabb (3 év feletti) gyermek is be tudja tartani a szabályt? A szabály olyan viselkedésre vonatkozik, amelyet a gyerek kontrollálni tud?
- Hiába jól körülírt egy szabály, ha nem ésszerű egy 3 éves számára. Az nem elvárható egy háromévestől, hogy rakjon rendet a szobájában, de az már ésszerű elvárás, hogy minden szennyes ruhát tegyen be a szennyeskosárba, illetve, hogy valamennyi játékot tegyen be a játékos dobozba.
- Ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet rá, hogy iskoláskor alatt még sokszor kell a felnőtt segítsége, felügyelete a szabályok betartásához.

3. Ellenőrizhető szabályok

- A szabálynak nincs értelme, ha nem ellenőrizhető, hogy betartják-e.
- Minden szabály megszeghető – és a legtöbbet meg is fogják szegni. A kérdés tehát: mások vallomásától függetlenül is fogom tudni, ha megszegték a szabályt? Más szóval: a nevelő meg tudja figyelni az adott viselkedést?

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

4. Pozitívan megfogalmazott szabályok

- Nagyon fontos a pozitívumok hangsúlyozása a nevelésben.
- Igaz ez a szabályok megfogalmazására is: fontos, hogy azt a viselkedést fogalmazzuk meg, amit látni szeretnénk, ne azt, amit kerülni.

5. Szükséges szabályok

- A szabályok célja, hogy megkönnyítsék az életet, nem az, hogy megnehezítsék.
- A szabályoknak a gyermekek döntéseiről kell szólniuk, nem pedig a nevelőnek kell folyamatos ellenőrző munkát adniuk.
- A kevés, de konkrét, ésszerű, ellenőrizhető, pozitívan megfogalmazott szabály megkönnyíti az életünket.
- A szabályoknak a valóban fontos dolgokról kell szólniuk, és a felelősséget a gyermekre kell hárítaniuk, nem a szülőre, nevelőre.
- Koncentráljunk tehát néhány, de különösen fontos szabályra

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Az alábbiak közül a „kiemelkedő” és a „fontos” kategóriájú viselkedések kapcsán kell szabályokat kialakítani:
  - ***Kiemelkedő*** – veszélyes, destruktív, illegális magatartás, ezért meg kell állítani
  - ***Fontos*** – a viselkedésnek bizonyos körülmények között lehet negatív következménye
  - ***Nem igényel azonnali beavatkozást*** – a gyermek/fiatal a természetes következmények miatt vagy a jó példa alapján meg fogja tanulni a helyes viselkedést
- A kiszámíthatóság nagyon fontos tényező minden felnőtt-gyermek kapcsolatban, és néhány, jól megtervezett szabály segít abban, hogy következetesebbé váljunk, hiszen könnyebb pár szabályt érvényesíteni, mint sokat. Túl sok szabály mindenki életét bonyolultabbá teheti.
- A szabályoknak olyan dolgokra kell vonatkozniuk, amelyek a család, gyermekotthon számára valódi prioritások, és a felelősséget a gyermekre kell helyezni, nem pedig a szülőre.
- Koncentráljunk erre a kevés, de létfontosságú szabályra.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Dolgozzunk ki tisztességes, ésszerű, a gyermek korának vagy fejlettségének megfelelő és következetes, a vétséghez kapcsolódó következményeket a szabályok a betartatása érdekében.
  - A következmény abban különbözik a büntetéstől, hogy a következménynek minden esetben van (természetes vagy logikus) kapcsolata a cselekedettel, amit követ.
- A következményeket minden gyereknek el kell mondani.
- A következményekről folytatott megbeszélés során a gyermek életkorára és fejlettségi szintjére összpontosítunk.
  - A nevelésben élő gyermekek fejlődése gyakran elmarad a valós életkoruktól, és ezt figyelembe kell venni a következmények kialakításakor.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A pozitív nevelés filozófiája szerint a gyerek akkor viselkedik rosszul, ha nem érzi a kapcsolódást a felnőttel.
  - Amikor csak lehetséges, a felnőttek segítsék elő a gyermekekkel való kapcsolódást.
  - Ha megszakadt a kapcsolat, a felnőtt dolgozzon azon, hogy újra kapcsolódjanak.
  - Ahogy a gyerek biztonságban és odatartozónak érzi magát, igénye a problematikus viselkedésre le fog csökkenni.

- **A kapcsolat felépítése legyen fontosabb, mint a viselkedés megváltoztatása.**
  - **Ez valóban szükséges, enélkül a viselkedés nem tud megváltozni.**
  - **A szövetséget helyezzük eltérbe, ne a megfelelőséget.**

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A következmények kialakítása

- A fegyelmezési technikákat és a következményeket úgy kell alkalmazni, hogy segítse a gyermeket az önszabályozás fejlesztésében, és a saját viselkedésével kapcsolatos felelősség vállalásában.
- A gyermekekkel való kommunikáció során ügyelni kell arra, hogy megkülönböztessük a cselekedetet és a cselekvőt. **Tehát nem a gyerek a rossz, hanem amit akkor éppen csinált.**
- Az egyes gyermekek/fiatalok másképp reagálnak a különböző fegyelmezési technikákra, koruktól, személyiségüktől és tapasztalataiktól függően.
- Megkülönböztetünk természetes és logikus következményeket

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

1. **Természetes következmények:**

- A természetes következmények azok, melyeknél nincs szükség a felnőtt beavatkozására.
- Miután nincs szükség beavatkozásra, amikor csak lehet, hagyni kell, hogy ezek a következmények befolyásolják a nem megfelelő viselkedést (pl.: nem mosogat el, nem lesz tiszta tányér).
- Ugyanakkor bizonyos esetekben nem engedhetjük, hogy a természetes következmény bekövetkezzen.
- Ha a természetes következmény veszélyes vagy káros a gyermekre vagy másokra nézve (pl. nem szabad az úttesten labdázni – elütheti egy autó), vagy túl lassan következik be (pl. a kint hagyott bicikli elrozsdásodik), vagy a gyereket nem érdekli az adott következmény (mennyire koszos a lakóterülete), **akkor meg kell fontolnunk a logikus következmények használatát**.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

2. Logikus következmények

- Olyan következmény, mely a lehető legszorosabban kapcsolódik a helytelen viselkedéshez.
- Például, ha egy fiatal megrongálja az intézmény tulajdonát, akkor ki kell fizetnie a javíttatást.
- Akkor hatékony, ha a viselkedés és a következmény közötti logikus összefüggést a gyermek felismeri.
- A logikus következményeket a nevelő állapítja meg.

- Amikor a természetes következmény alkalmazható, használja azt. Ez nem feltétlenül kíván beavatkozást a szülő, nevelő részéről, és lehetőséget teremt a gyereknek, a hogy a saját bőrén tanuljon.
- Ha a természetes következmények túl veszélyesek, vagy lassan következnek be, és a viselkedést meg kell változtatni, akkor használja a logikus következményt a tanulásra.
- **Ha a természetes és a logikus következményeket használjuk, a gyerek megtanulja, hogy mik azok a következmények, és hogy hogyan hozzon döntéseket ezeknek megfelelően**.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Van, hogy a logikus következmény és a büntetés között nagyon vékony a határvonal.
  - A semleges hangszín, pozitív hozzáállás és a gyermek döntésének elfogadása lényeges jellemzői a logikus következmény használatának.
  - Mindegy, mennyire logikusnak tűnik a nevelő számára saját reakciója, ha a megemeli a hangját, viselkedése hatalmaskodó, és feltétlen engedelmességet követel, akkor az a reakció büntető.

- A következményeknek idő kell. A türelem és a gyakorlás viszont meghozza az eredményt.

- A szabályok és következmények kapcsán különösen fontos azon **viselkedések, erősségek megnevezése, dicsérete, amelyek segítenek a gyermek önbecsülését fejleszteni**.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A dicséret és bátorítás alapelvei és célja:

- Megmutatja a gyermeknek, hogy mit értékel benne a felnőtt, és hogy elfogadja őt.
  - Önmagáért szereti a gyermeket, nem azért, ahogy viselkedik.
- Kimutatja, hogy a felnőtt hisz és megbízik a gyermek képességeiben, döntéseiben.
- Rámutat a gyerek viselkedésének pozitív oldalaira, a gyermek erősségeire.
- Felismeri és elismeri a gyermek erőfeszítéseit és fejlődését.
  - Fontos, hogy az erőfeszítést dicsérjük, és a gyermeket, ne a teljesítményt.
  - Ne tökéletességre, „csak” előrelépésre ösztönözzük a gyermeket.

A dicséret és a biztatás módszere bármikor a rendelkezésünkre áll, és gyakran is kell használni, hogy alakítsuk a gyerek viselkedését. Minimális időt és energiát igényel a többi módszerhez képest és nagyon hatásos.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- A hibákra tanulási lehetőségként kell tekinteni. Tanítsuk meg a gyermeknek, hogyan tanuljon a hibáiból, ahelyett, hogy szenvedne tőlük.
- A következő kérdésekkel segíthetjük ezt elő:
  1. Mit csináltál?
  2. És aztán mi történt?
  3. Mit tudtál volna máshogy csinálni?
  4. Lenne kedved kipróbálni ezt legközelebb?

- A kérdéseknek ez a sorozata segíti a fiatalt abban, hogy a tevékenységre összpontosítson és felfedezzen különböző alternatívákat.
- Nagyon fontos, hogy irányítsuk a gyerekek gondolatait, de ne helyettük gondolkodjunk.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A következő módszerek segítik a nevelést, fegyelmezést

- testi kapcsolat: kisebb gyermekek esetében ölben ülve, vagy finoman karjára tett kézzel tanítunk, magyarázunk
- erőszakmentes kommunikációt alkalmazunk
- a helytelen viselkedést állítjuk a középpontba, nem a gyermek egész személyiségét minősítjük
- a gyermek helyes viselkedési eszköztárából alkalmazható magatartást erősítjük
- pozitívan fogalmazunk, a gyermek képességeire építünk
- érvelés, ok-okozat feltárása

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

A következő módszerek segítik a nevelést, fegyelmezést (folytatás)

- nyílt, őszinte verbális és nonverbális kommunikáció, kommunikációs gátak kerülése, nyílt kérdések feltétele
- értő figyelem, én-üzenetek küldése
- világos, pozitív megfogalmazás, ne azt mondjuk, hogy mit ne, hanem, hogy mit csinálj
- érdeklődés felkeltése
- határok tartása
- gyermek intimszférájának tiszteletben tartása
- következmények megtapasztalása

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Mit ne tegyünk?

- Ne versenyeztessünk, ne hasonlítgassuk össze a gyerekeket egymással!
- Ne utalgassunk arra, hogy mennyivel jobb is *lehetne* a gyermek!
- Semmi „de”!
- Ne szidjuk, ne korholjuk a gyermekeket!
- Ne kérjünk tőlük ígéreteket!
- Ne hangoztassuk a gyermek hibáit!
- Ne fenyegetőzzünk!

A gyermek önértékelésének erősítéséhez szükséges a róla alkotott pozitív kép kifejezése.

- Ezt azonban nem elég csak kommunikálni felé, bár ez elengedhetetlen, hanem ezt valóban éreznünk, hinnünk, ezáltal hitelesen képviselnünk kell.
- Hasznos tudnunk és elfogadnunk, hogy a gyermekek, de mi sem vagyunk tévedhetetlenek

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

2.3.1 A gyermek önszabályozásának és rezilienciájának támogatása

Az önszabályozás

- egy képesség együttes, melyek segítségével szabályozni tudjuk gondolatainkat, érzelmeinket, viselkedésünket.
- Ez teszi lehetővé számunkra, hogy tervezzünk, szándékosan összpontosítsunk, szükség szerint fenntartsuk vagy átirányítsuk a figyelmünket, lecsendesítsük dühünket, ne tegyünk meg valamit, amit nagyon szeretnénk, de pl. társadalmilag nem elfogadott, és megtegyünk valamit, amit nem szeretnénk, de szükséges, szándékosan emlékezzünk, és kezeljük, hogy mennyi energiát fektetünk be egy feladatba, stb..
- Ezek a képességek az agyműködéshez kötődnek, illetve a gyermekek szűkebb és tágabb környezete nagy szerepet játszik a fejlődésük alakításában.
- Azok a gyerekek, akiknek hatékonyabb az önszabályozása, jobban teljesítenek az iskolában, jobban működtetik társas kapcsolataikat, és sikeresebbek az életben, hosszú távon, felnőttkorukban is.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- Önmaga szabályozására bizonyos mértékben a csecsemő is képes, például a becsukja a szemét, elfordítja a fejét, ha számára kellemetlen látvánnyal szembesül. Az első életévekben az önszabályozás jelentős fejlődésen megy keresztül, és ekkor alapozódik meg későbbi szabályozó képességünk. A képességet jelentősen befolyásoló agyi terület, a prefrontális kéreg fiatal felnőttkorig érik, az önszabályozás teljes mértékben felnőtt korra alakul ki.
  - Vagyis az önszabályozás fejlesztésére eddig van lehetőség
- Az önszabályozó kapacitás egy része velünk született, és hatékonyságában a gyerekek különböznek egymástól, ugyanakkor az önszabályozás fejlődésében a környezetnek hatalmas a szerepe.
  - Koragyermekkorban, de 3 éves korig különösen, a szülőknek kiemelt szerepük van a kisgyermek önszabályozásában, ezt nevezi Sroufe (2000) irányított önszabályozásnak.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Körülbelül három éves korig a gyermekek gondolatainak, érzelmeinek, viselkedésének szabályozása a felnőttel együttesen történik.**
- Az első hónapokban a csecsemő nem tudja egyedül szabályozni érzelmi, viselkedéses állapotait, az elsődleges gondozó szolgál a biológiai-viselkedéses szabályozás külső szervezőjeként.
- A gyermek később sokat fejlődik e téren, azonban csecsemő és kisgyermekkorban, a szülő adja a szabályozás keretét, védőburkot nyújt a gyermek számára, az alkalmazkodást továbbra is a szülő-gyermek kettős valósítja meg.
- Óvodáskorban az önszabályozás további hatalmas fejlődésen megy keresztül, azonban a felnőttek segítségére ebben az életkorban is nagyon nagy szükség van, mivel a gyerekeknek továbbra is nehézségeik vannak az erős negatív vagy pozitív érzelmek szabályozásával.
- **Tehát a gyermekek hatékony önszabályozásában a szoros, jelentőségteljes, meleg, törődő, stabil gondozó-gyermek (és gyermek-gyermek) kapcsolatoknak kiemelkedő jelentőségük van.**

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Az önszabályozás alakulását három környezeti tényező jelentősen elősegíti:

- **Az autonómia érzésének támogatása**: a gyermek véleményének figyelembe vétele, saját választások biztosítása
- **A kompetencia érzésének támogatása**: struktúra, tiszta irányvonalak és szabályok, melyeket a gyermek követni tud
- **A kapcsolódás érzésének mélyítése:** pozitív bevonódás, meleg, bevonódó, gondoskodó környezet

- A gyermek önszabályozásának és rezilienciájának támogatása, a hatékony nevelés a nevelőtől, nevelőszülőtől folyamatos önreflexiót kíván meg,
  - annak monitorozását, hogy saját viselkedése milyen motívumokból fakadt, mit tükrözhet, és mennyire volt megfelelő az adott helyzetben.
- A saját működés tudatosságának növelésével a nevelői munka hatékonysága nagymértékben emelhető

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Milyen gyakorlati lépéseket tehet a nevelő az önszabályozás fejlődésének támogatása érdekében?

- **Modellnyújtás**
  - A kívánt viselkedés bemutatása nagyon hatékony technika, mivel a kívánt magatartás minden mozzanata jól bemutatható. A gyermeki önszabályozás fejlesztésének támogatása érdekében először a nevelőknek, nevelőszülőknek kell gondoskodniuk arról, hogy szándékosan alakítsák a saját viselkedésüket. (toolsofthemind.org)
- **A gyermekek bevonása a döntéshozatalba, tervezésbe**
  - A gyerek sokkal könnyebben fog együttműködni, ha a saját szintjén, meghatározott kérdésekben eldöntheti, hogy mit fog csinálni (vagy mikor és hogyan fogja megtenni). A gyerekek a nevelővel együtt megtervezhetik például a délután eltöltését, ehhez mi szükséges, milyen lépései vannak, stb.
- **A környezet kialakítása**
  - A zavaró tényezőktől mentes környezet egy másik módja az önszabályozás támogatásának. Nehéz a gyerekeknek megszokni azt, hogy hosszú ideig koncentráljanak egy tevékenységre, ha számos zavaró tényező van jelen.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Szabályok**
  - A megfelelő szabályok kialakításával a nevelők elősegíthetik az önszabályzás gyakorlását. Azoknak a gyermekeknek, akiknek gyengébb az önszabályozásuk, az erőteljesebb külső kontroll segít viselkedésük, érzelmeik, gondolataik kontrollálásában. A megfelelő, logikus szabályok (amennyiben ismertek, és megszegésüknek van következménye) segítenek eligazodni a világban, kiszámíthatóbbá teszik a környezetet, így támogatják a gyermekek önszabályozásának fejlődését.
- **Játékok**
  - Az önszabályozás gyakorlására a viselkedésgátlást gyakorló játékok jó alkalomul szolgálnak. Ilyen játékok például a „Simon mondja”, az "állj vagy menj" vagy a "Tűz, víz, repülő". Ilyen játékok ki is találhatóak, például amelyben a gyermekeknek figyelmet kell fordítaniuk egy adott tulajdonságra, figyelmen kívül hagyva más tulajdonságokat. Például amikor utaznak, tapsoljanak, amikor piros autót látnak. A játék nagyobb kihívást jelenthet, ha egynél több szabály van (pl. Tapsolj, amikor piros autóra bukkansz, és csettints, ha kék kocsit látsz).

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Hogyan fejleszthető a gyermekek rezilienciája?

A reziliencia erősítéséhez belső erőforrások, és külső támogatás is szükségesek. A külső támogatás három forrásból érkezhet:

- **Gondoskodó kapcsolatok**
  - A gyerekek rezilienciájának építésében a legfontosabb a szoros, szeretetteljes kapcsolatok kialakítása.
  - A gyerekek akkor tudják magukból kihozni a legjobbat, ha úgy érzik, szeretik, megértik, elfogadják és megvédik őket.
  - A gondoskodó kapcsolatok elfogadó teret nyújtanak, melyben a gyerekek meg tudják tanulni szabályozni testüket, érzelmeiket, figyelmüket, gondolataikat, viselkedésüket.
  - A mindennapi pozitív interakciók megtanítják a gyerekeknek, hogyan legyen gondoskodó kapcsolatuk az életükben a többi fontos emberrel.
  - A nevelők többféleképpen is kifejezhetik gondoskodásukat: a játékkal, a gyermekre irányuló figyelemmel, a gyermek megvigasztalásával, együttérzéssel, valamint segítségnyújtással az érzések meghatározásában és kifejezésében.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Pozitív szerepmodellek**
  - Ha a felnőtt nyugodt és rugalmas marad, amikor kihívásokkal szembesül, a gyerekeknek a stresszel való megküzdés pozitív módját tanítja.
  - A felnőttnek is vállalnia kell érzéseiért, érzelmeiért, tetteiért a felelősséget, és ő maga is újragondolhatja a dolgokat.
  - A humor csökkenti a feszültséget és segít a nehéz helyzetet pozitívan nézni.
  - A nevelők, nevelőszülők rengeteget tanítanak a gyermekeknek saját viselkedésükön keresztül.

- **Közösségi erőforrások**
  - A segítségkérés a reziliencia építésének része. A nehézségeken átlendülésnek sok útja van, az egyik, ha támogatást kérünk másoktól.
  - Nagyon fontos, hogy legyenek olyan emberek körülöttünk, akikre számíthatunk.
  - A nevelők beszéljék meg a gyerekekkel, hogy teljesen természetes dolog segítséget kérni.
  - Állapodjatok meg segélykérő jelben a gyermek számára, melyet akkor alkalmazhat, ha úgy érzi, segítségre van szüksége.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

Belső erősségek:

- **Önszabályozás**
  - Az önszabályozás támogatását a korábban leírtakon túl azzal is segíthetjük, ha támogatjuk a gyermeket érzelmei felismerésében, megnevezésében,
  - és ötleteket adunk, illetve a gyermekkel közösen találjuk ki, hogy hogyan lehetne máshogyan kifejezni a viselkedésében, illetve hogyan tud megküzdeni az erős érzelmekkel.
  - Tisztázzuk, hogy érezni bármit szabad, azonban megtenni már nem.

- **Gondolkodási mód**
  - Az, ahogyan reagálunk a dolgokra, nagyban azon múlik, hogy mit gondolunk a helyzetről.
  - Emiatt a gondolkodási módunk jelentős szerepet játszik abban, hogy szabályozni tudjuk érzéseinket, viselkedésünket.
  - Következtetéseket vonunk le, hogy miért vannak nehéz helyzetek az életünkben, illetve gyakran okolunk valakit (magunkat, vagy másokat) a problémáinkért.
  - A nevelők segíthetnek a gyerekeknek a negatív gondolkodás megváltoztatásában.
  - Segítenek a gyermekeknek a gondolataikról beszélni, árnyalják a negatív gondolkodást (rámutatnak a kivételekre, pozitívumokra), bátorítják a másképpen gondolkodást.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Bizalom**
  - Ha bízunk a képességeinkben, az segít a problémákra való reziliens válaszolásban.
  - A bizalom és a kontroll érzete csecsemőkorban alakul ki, ugyanakkor később is alakítható, fejleszthető, változtatható.
  - A világ felfedezésének öröme motiválja a gyerekeket, hogy megoldják az életkoruknak, fejlődési állapotuknak megfelelő feladatokat. Ez a teljesítmény segít nekik kiépíteni a bizalmat saját képességeikben, hogy kezelni tudják a kihívásokat és a frusztráló helyzeteket az életük során.
  - A nevelő ösztönözheti a gyermekeket a kitartó próbálkozásra, hangsúlyozza erősségeiket, választási lehetőséget kínál, problémamegoldásra tanít. Minél több lehetőséget biztosít a gyermekeknek a tapasztalatszerzésre.
  - Támogatja a reális célok megfogalmazását, és elérésükre többféle megoldási mód kitalálását.
  - Világossá teszi, hogy a hibázás természetes része a fejlődésnek és a tanulásnak.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Pozitív szemlélet**
  - Az élet pozitívumait nézni az egyik legfontosabb erősség a reziliencia építésében.
  - A pozitív szemlélet egy kihívásokkal teli helyzetet megoldhatóvá változtathat.
  - Jobban érezzük magunkat tőle, és reményt ad.
  - A nevelő segíthet a gyermekeknek a kiábrándultságot elkerülni, ha megtanítja őket arra, hogy mindennapi életükben keressék a pozitív dolgokat, fejezzék ki szeretetüket és hálájukat.
  - A humor sok helyzeten átsegít.
  - A reális optimizmus fontos része a rezilienciának, azaz hogy a pozitív dolgok általában a tervezés, a problémamegoldás és az erőfeszítések által történnek.

2.3 KONTROLL, FEGYELMEZÉS, SZABÁLYOK, ÖNSZABÁLYOZÁS, A GYERMEK, MINT PARTNER ÉS A SPECIFIKUS PROBLÉMAKÖRÖK KAPCSOLÓDÁSA

- **Felelősség és részvétel**
  - Ha a gyerekek kis feladatokat, felelősségeket kapnak, fontosnak tartják magukat.
  - A közösségi tevékenységekben való részvétel is erősíti a rezilienciát, mivel pozitív kapcsolatokat épít, és lehetőséget ad erősségeik, tehetségük kibontakoztatására.
  - A kis felelősségek, és az aktív részvétel csökkenti az unalom miatti, illetve figyelemfelkeltés célú rosszul viselkedés valószínűségét.
  - Elősegíti az önszabályozást, növeli az önbizalmat és az önbecsülést.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- **Aranyszemüveg**

- Ha a gyermek és környezete kölcsönhatásában a nevelő nemcsak elfogadja a gyermek individuális jellemzőit és szükségleteit, de folyamatosan lépéseket tesz azért, hogy minél aprólékosabban megismerje azokat, inspiráló légkört teremt a szükségletek feltárásához, megértéséhez, akkor
  - a gyermeket segíti, ösztönzi abban, hogy életkorának megfelelő módon magában felismerje, azonosítsa, majd nyíltan vállalja és artikulálja érzelmeit, érzéseit, vágyait, vélekedéseit.

- A gyermek felé közvetített üzenet arról szól, hogy érzelmeit, érzéseit, vágyait, vélekedéseit ne rejtse el, mert azok a környezete és saját maga számára is jelentősek.
- Az ehhez szükséges nevelői készségek a gondoskodás és a kontroll kifejezésének készségeihez kapcsolódnak.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- Amikor a gyermeknevelésre általánosságban tekintünk, sosem lehet elégszer hangsúlyozni az erősség-alapú megközelítés fontosságát.
  - Általános tapasztalat, hogy a hétköznapokban is inkább a rosszat, a problémát vesszük észre.
  - Legtöbbször a gyermekekkel foglalkozó szakemberek is elsősorban a gyengeségekre, fejlesztendő területekre koncentrálnak, holott annak, hogy hogyan látjuk a gyermeket, kiemelkedő szerepe van a nevelésben.

- Használjuk inkább a képzeletbeli *aranyszemüveget*, hogy meglássuk a gyermekben (és magunkban) a kincseket, erősségeket!
  - Az aranyszemüveg azonban nem „rózsaszín”
  - a realitásra törekvés, a józanság megtartása szintén fontos (gondoljunk csak az irreális elvárások veszélyeire).
- **Koncentráljunk a nevelés során a gyermekek, fiatalok valódi erősségeire ahelyett, hogy szinte minden energiánkat a gyenge pontok korrigálására fordítjuk.**

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

A nevelő hatása

- A nevelő tevékenységének hatékonyságát befolyásolja személyisége, értékei, attitűdje, hivatástudata és legfőképpen ismeretei és készségei, melyeket elsajátított és folyamatosan fejleszt.
- Ezek az ismeretek és készségek vonatkozhatnak a nevelési módszerekre és a gyermeki fejlődés jellemzőire is.
- A nevelő nemcsak a gyerekek testi szükségleteit elégíti ki,
  - rendkívül fontos szerepe van az értékközvetítésben,
  - a társadalom által megkövetelt normák elsajátításának segítésében,
  - az ismeretátadásban,
  - a gyermek egészséges személyiségének, önbizalmának, pozitív énképének alakulásában.
- A közvetítés akkor hiteles, ha a nevelő valóban elfogadja és átérzi a közvetített értékeket.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- A nevelői viselkedés nem egyformán hat a különböző életkorú, alkatú és személyiségű gyerekekre.
- A nevelő magatartása és viszonyulása a gyermekekhez többféle lehet, de repertoárjában nem megengedettek a következő negatív jellemzők: agresszió és agresszív fölényeskedés, igazságtalanság, brutalitás, megalkuvás, rossz légkör létrehozása, megszégyenítés, kiközösítés

- „Az egészséges fejlődéshez a gyereknek szüksége van arra, hogy tudja, mit csinál jól, és mit rosszul.
- Éreznie kell azt is, hogy jó, hogy él, hogy fontos és szerethető személy, akire szüksége van szüleinek, társainak.
  - A szülői-nevelői viszonyulás egyik leglényegesebb eleme, hogy tudja-e közvetíteni a gyerek iránti pozitív érzelmeit
  - Ha a gyerek sokszor hall ilyeneket: „Állandóan csak bosszúságot okozol nekem”, (…) akkor önmagát nemkívánatosnak fogja tartani.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- **Feltétel nélküli elfogadás:**
  - az „elég jó szülő” olyannak fogadja el gyermekét, amilyen, hibáival, tökéletlenségeivel együtt szereti, nem teljesítménye vagy a szülői elvárásoknak való megfelelése alapján.
  - Ha csak akkor képes elfogadni, amikor „teljesít”, akkor a gyereket a megfelelni vágyás fogja hajtani.
    - Az elégedetlenségét közvetítő szülő gyermeke elégedetlen lesz önmagával, és még felnőttkorában is teljesítménykényszer fogja irányítani.
    - Sem magát, sem másokat nem lesz képes elfogadni olyannak, amilyenek.
    - Sikereinek nem fog igazán örülni, hiszen a valódi jutalmazás, önmaga elfogadása elérhetetlen számára.
    - A bírálatokat nehezen viseli el, mert önmagában bizonytalan.
  - Az a gyerek viszont, akit szülei önmagáért szeretnek, tisztában lesz saját értékeivel, és ezeket képes lesz méltányolni
    - Ekkor szerethetőnek és hatékonynak látja önmagát, és elviseli a kritikát, mivel bízik magában és tudja, hogy a hibák korrigálhatók

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- Az elfogadás másfelől azt is jelenti, hogy a szülő nem testálja gyerekére beteljesítetlen vágyait, nem oszt rá a fejlődését gátló szerepeket.
- Engedi saját sorsát élni. A szülők nyílt vagy rejtett, sokszor tudattalan elvárásai megfosztják ettől.
- A dicséret hatalma egyszerűen óriási, a rosszabb viselkedésű gyerekek különösen fogékonyak rá.
  - Sajnos a legtöbb nevelő azoknál a gyerekeknél alkalmazza a dicséretet, fokozott odafigyelést, törődést, akik a legkevésbé igénylik azt, azaz az eleve jól teljesítőknél.” (Réthy, 1989, 122. o.)

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

Nevelői kompetenciák, készségek

- A szakmai személyiség összetevői az ismeretek, készségek és attitűdök rendszere.
  - Ha ezek feladathoz illesztett módon, kidolgozottan és begyakoroltan kerülnek alkalmazásra, akkor jó színvonalú szakmai felkészültségről beszélhetünk.

- A gyerekcsoport történéseire, illetve a saját személyére, nézeteire és tevékenységére reflektív nevelő, ha hitelesen és empatikusan képes kapcsolatba kerülni a rá bízott gyermekekkel,
  → akkor már megtette a saját oldaláról mindazt, ami a kiszámítható fejlődési környezet megteremtéséhez szükséges.

- Sok gondozásba vett gyermek és fiatal számtalan traumán ment keresztül.
  - Ennek eredményeként félnek, magányosnak, zavarodottnak érezhetik magukat, ami kihívást jelentő magatartáshoz vezethet.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

Az érett felnőttként, feladatát kompetensen ellátó nevelő feladata:

- a gyermek támogatása a kiegyensúlyozott kapcsolattartásban, a végleges hazakerülés lehetőségében
- a tevékenységhez szükséges jogszabályok, hatósági intézkedések ismerete
- az együttműködésre törekvés
- az előítéletek, ellenségeskedés kezelése
- alkalmasság a csapatmunkára
- együttműködés, csapatmunka
- empátia
- érzelmi stabilitás
- felelősségtudat
- önismeret, kellő önkontroll, egyértelmű, kiszámítható magatartás
- példaadás
- pozitív gondolkodás
- megerősítő technikák alkalmazása
- problémaérzékenység
- szakmai értékek iránti elkötelezettség
- szakmai felkészültség
- terhelhetőség
- tiszta és nyílt kommunikáció a személyes és szakmai környezet kapcsolatrendszerében.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

Nevelőként, nevelőszülőként

- Képes arra, hogy más emberek gyermekei számára megfelelő minőségű gondoskodást nyújtson, az érzelmi-szociális fejlődésüket, az egészségüket, az oktatásukat és a szabadidős érdeklődésüket illetően?
- Képes meghallgatni és kommunikálni a gyermekekkel és a fiatalokkal az életkoruk és felfogóképességüknek megfelelően?
- Képes új készségeket tanulni?
- Képes arra, hogy segítse a gyermeket, fiatalt abban, hogy tartsa a kapcsolatot a családjával, barátaival és a helyi közösséggel?
- Képes olyan határokat húzni, mely elősegíti a rábízottak viselkedésének hatékony és pozitív kezelését, hogy a gyermekek, fiatalok felelősségteljes és kiegyensúlyozott felnőtté váljanak.
- Van energiája és motivációja elkötelezettnek maradni akkor is, amikor a rábízott gyermek, fiatal nagyobb kihívást jelentő időszakot él át?
- Képes együtt dolgozni a gyermekkel, fiatallal dolgozó más szakemberekkel és megérteni szerepüket?

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

Kérdések, amiket érdemes feltennie önmagának:

- Türelmes-e, megértő, van-e humorérzéke?
- Meleg, gondoskodó személyiség?
- Szemlélete ítélkezésmentes és diszkriminációellenes?
- Reziliens-e, és képes lesz-e megbirkózni a szélsőséges érzelmekkel, amiket tapasztalni fog és az öntől elvárt válaszreakciókkal?
- Jó hallgatóság-e?
- Tud-e nyíltan és őszintén kommunikálni?
- Rugalmas, de ugyanakkor meg tudja a határokat húzni?
- Ki tudja fejezni magát szóban és írásban?
- Szívesen fogadná-e az iránymutatást és a támogatást?

GYAKORLAT

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

A nevelőnek, nevelőszülőnek számos kommunikációs helyzetben kell helytállnia

- Kapcsolatot tart:
  - a gyermekkel
  - saját gyermekeivel
  - a gyermek vérszerinti családdal
  - a saját családjával és a barátaikkal, akiknek lehet, hogy nehézséget okoz megérteni, hogy mi a szerepe nevelőként, nevelőszülőként
  - tanárokkal és egyéb iskolai szakdolgozókkal
  - terapeutákkal
  - szociális munkásokkal és egyéb szolgáltatók munkatársaival
  - bírákkal és egyéb bírósági személyzettel
  - más nevelőszülőkkel

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- A gyermekvédelemben lévő gyerekek gyakran szélsőségen rossz bánásmódnak és elhanyagolásnak voltak kitéve, ennek kommunikációs következményei is vannak.
- Legyen tisztában azzal, hogyan lehet sikeresen kezelni a kihívásokkal küzdő gyermekek viselkedését
- A korábbi bántalmazás és elhanyagolás miatt (sem) megengedett a testi fenyítés a nevelésben lévő gyermekeknél (sem).
- Ha a fegyelmezési módszer fizikai kényelmetlenséget okoz, akkor nem helyes. Például: nem kap enni a gyerek, nem mehet ki a fürdőszobába. Nem lehet fekvőtámaszokat csináltatni a gyerekkel vagy lábujjhegyen a sarokba állítani.
- A gyermek viselkedésének kezelése érdekében fontos lehet megérteni, hogy miért fordul elő gyermekbántalmazás, és mik a kockázatot jelentő tényezők.
- Őrizze meg a nyugalmát. Ez néha nagyon nehéz, mert a nevelt gyerekek gyakran feszegetik a határokat. Fontos, hogy minden tőlünk telhetőt megtegyük annak érdekében, hogy ne legyünk a gyerekkel gorombák stressz idején.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- Tudja, hogy hogyan kezelje a gyerek veszteségeit és a sajátjait is.
- Sokszor a gyermek bánata és vesztesége (az otthona és családja elvesztése, valamint a múltbeli bántalmazások miatt) emlékeket hívhat elő a nevelőszülőknél.
  - A bánat nagyon személyes, és minden gyermeket a saját tempójában megy rajta keresztül.
  - Fontos megérteni a gyermekek fájdalmát és veszteségét, hogy jobban tudjunk válaszolni a szükségleteire.
  - Számos tényező befolyásolhatja a nevelt gyermek fájdalmát. A gyász hossza vagy mélysége függhet a trauma típusától vagy akár a gyermek fejlődési korától.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- A gyermeknek meg kell adni a tiszteletet és a biztonságot. A nevelők feladata hogy gondoskodjanak a gyerekről, és pozitív szerepmodellként példát mutassanak.
  - A gyermeke(i)t és a családját tisztelettel kell kezelni.
  - A gyermek etnikai és kulturális hátterét tisztelettel kell kezelni.
  - A gyermek családját bátorítani kell, hogy vegye ki a részét a gondozásból.
  - Lehetőséget kell biztosítani a növekedésre és a tanulásra.
  - Nem szabad veszélyeztető módon viselkedni a gyermekkel vagy családtagjaival.
  - Vészhelyzetben gyorsan kell reagálni.

- A gyermekkel nyíltan kell beszélni az őt érintő, illetve az őt aggasztó kérdésekről.
  - Meg kell hallgatni, amit mondani szeretne és komolyan venni az ő nézőpontját és véleményét is, figyelembe kell venni a kívánságait, amikor az őt érintő kérdésekben hoznak döntést.
- A nevelőnek, nevelőszülőnek adott esetben rendszerszintű problémákkal is meg kell küzdenie.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

Tudatos nevelés

- A tudatos nevelés alappillére, hogy a nevelő kidolgozott, átgondolt nevelési célrendszerrel rendelkezzen, legyen tudatában, milyen eredményeket szeretne elérni, milyennek felnőttként szeretné látni a gyermeket.
  - Ehhez tág tevékenységi repertoár szükséges, megfelelő szakember ellátottság és kiterjedt, változatos lehetőségek a felnőtt-gyermek és a kortárskapcsolatok számára.
  - Ez megelőzi például az unatkozásból eredő destruktív tevékenységeket.
- A tudatos nevelés szem előtt tartja a családi tevékenységekbe való bevonódás, részvétel fontosságát.
- Együttműködésre, folyamatos kommunikációra, értékelő interakcióra és közös döntésekre ösztönző tevékenységeknek teremti meg a lehetőségét.
- Figyelmet fordít a döntési lehetőség biztosítására, mely során a gyermek megtapasztalhatja a következményeket, és véleményének fontosságát, hogy nem csak történnek vele a dolgok, hanem aktív részese a folyamatoknak

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

- A hatékony neveléshez szükséges a családi, csoporton belüli kommunikációs keretek kialakítása, mely lehetővé teszi az átélt, vagy közvetett tapasztalatok elemzését, megbeszélését.
- A tudatos nevelő tisztában van a nevelői szerep kihívásaival és a kapcsolódó szerepelvárásokkal.
- Viselkedését elsősorban együttműködő, kommunikációra kész beállítódás jellemzi.
- A nevelő, nevelőszülő a nevelési helyzetek felismerésével, a megerősítő-elutasító visszajelzésekkel, a megfelelő interakciókkal a gyermek személyiségfejlődését, normarendszerének, viselkedésének, szokásrendszerének kialakulását befolyásolja.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

A nevelés fontos tényezői

1. **Rendszeresség.**
   - A gyermek életkorának megfelelően kialakított napirend betartása kiszámítható környezetet teremt, mely segítségével a nyugtalanság, a nyűgös viselkedés az étkezés, alvás zavarai elkerülhetőek.
2. **Fokozatosság.**
   - A változásokhoz fokozatosan hozzászoktatni a gyermeket.
3. **Következetesség.**
   - Csak úgy tanulhat meg alkalmazkodni, ha következetes a nevelés, ha tudja, mit szabad, mit nem.
   - Ennek hiánya bizonytalanságot kelt.
   - A következetesség természetesen nem kérlelhetetlenséget, merevséget jelent.
   - Olykor, kivételes esetekben (beteg a gyermek, fáradt, nyugtalan, fájdalmai vannak, dackorban, pubertásban) a helyzethez megfelelően kell alkalmazkodni.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

4. **A nevelő magatartása.**
   - A nevelő viselkedése nyugodt, egyenletes, őszinte és harmonikus legyen.
   - Nyugodt, vagyis ne legyenek ingerültek, türelmetlenek vele és körülötte, kiabálás, veszekedés ne legyen jelenlétében.
   - Egyenletes, vagyis a vele való bánásmód ne legyen hirtelen, vagy ok nélkül változó, egyszer becéző, majd goromba.
   - Őszinte, azaz ne kapja a gyermek hazugságon, vagy ígéretszegésen, mert bizalmatlan, gyanakvó, zárkózott lesz.
   - Harmonikus, ha a család légköre nem feszült, izgatottságot árasztó, hanem a család tagjai megértéssel, szeretettel, önzetlenséggel viseltetnek egymás iránt.
5. **A példa.**
   - A leghatékonyabb nevelési eszköz a gyermek számára.
   - Kezdetben a családi környezet, elsősorban az anya, apa, nevelőszülő, majd az intézmények szakemberei hatnak rá.
   - Ha nem megfelelő a minta, magatartási zavart okozhat.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

6. A fegyelmezés.

- A fegyelmezésnek fokozatosnak és egyéninek kell lennie.
- Eszközei elsősorban a szoktatás, később a megerősítés, meggyőzés.
- A megerősítés mindig személyre szabott kell, legyen, a gyermek és környezete közösen alakítja ki a valóban jutalom értékű megerősítőket (dicséret, játék, szórakozáshoz, szabadidőhöz jutás, stb.)
- A testi - és általában a gyermeket ijesztő, vagy megszégyenítő - fenyítés minden formájában helytelen.

7. Az önállóságra nevelés.

- A gyermek fejlődését azzal segítjük elő, ha életkorának megfelelő feladatokkal látjuk el, minél előbb önállóságra szoktatjuk őket.
- A nevelő feladata segíteni a felnőtté válásban, az életkornak megfelelő szabadság, önállóság biztosítása mellett védőhálóként ott lenni mellette.
- Engedni tévedni, majd a tévedések okát, a lehetséges elkerülést átbeszélni, értékelni.
- Tanítani.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

8. **A testedzés és a sport.**
   - A testi fejlődés elősegítése mellett, hiszen erősíti és edzi őt, fegyelemre és kitartásra is neveli.
   - Akaraterejét, önbizalmát emeli.
   - A passzív gyermeket serkenti, a nyugtalant csillapítja, az agresszívnak az indulatosságát levezeti.
9. **A játék és a szórakozás.**
   - Nemcsak örömet ad, hanem hatékonyan nevel is.
   - Fejleszti a finom motorikát és a nagymozgásokat, a memóriát, a logikai gondolkodást.
   - Az együttvégzett pozitív élmény a nevelő és a gyermek kapcsolatát erősíti.
   - A játék új ismeretekre is taníthat, megtanulja a szabályok szerepét, alkalmazásának szükségességét, s annak elviselését, hogy a társasjáték esetén nem mindig ő nyer. Ezzel megtanulja a veszteség kezelését, a helyzet elfogadását.
   - A szerepjátékok a helyes viselkedés kialakítására adnak terepet.

3 HATÉKONYSÁGOT NÖVELŐ NEVELŐI, NEVELÉSI KÉSZSÉGEK

10. Az önfegyelemre nevelés.

- Már egész kis korban megkezdődik, amikor a gyermek valamilyen vágya kielégítéséről, elhalasztásáról lemond a szülő kérésére.
- Később saját érdekeit szem előtt tartva is képes lesz önfegyelemre és kérleltetésre, a felnőttkorra elérendő cél, hogy egyéni indulatait, vágyait, érdekét háttérbe helyezve, leküzdve, ne csak magáért, hanem valamilyen közösség érdekében is képes legyen cselekedni, saját indulatait, érzelmeit szabályozni

GYAKORLAT

NEGYEDIK KÉPZÉSI NAP

3.1 Hatékony felnőtt önszabályozás
3.2 Szülői, nevelői reziliencia
3.3 Megoldásközpontú gondolkodás
3.4 A tudatos nevelési kultúra a gyermek körül dolgozók körében

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

3.1.1 Az önszabályozás területei

Az önszabályozás

- Általános értelemben *önszabályozáson* azt a folyamatot értjük, amely során az emberek megindítják, módosítják, leállítják, illetve bármilyen módon megváltoztatják viselkedésük egyes elemeit, annak érdekében, hogy közelebb kerüljenek személyes céljaik, terveik vagy elvárásaik beteljesítéséhez.
- Az önszabályozás megnyilvánulása minden olyan erőfeszítés, amit a személy saját reakciójának módosítása végett tesz.
- A kogníció és a viselkedés felől közelítve, az önszabályozás egy célirányos aktivitás, amelyet a személy belülről irányít, és ami által eltéríti viselkedését azoktól a természetes reakcióktól, amelyek a kultúra, a tanulás, vagy a fiziológiás folyamatok hatására jelennének meg az adott helyzetben.
- Az önszabályozás ebben a perspektívában tudatos kontroll alatt zajló folyamat, ami a személyiség időben változékony, „képlékeny” részeire (viselkedésre, gondolatokra és érzésekre) irányul.

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

- Az önszabályozással egységes rendszerben működő *érzelmi önszabályozás* (érzelemszabályozás)
  - magában foglalja mindazokat a tudatos vagy tudattalan, kognitív, biológiai, társas és viselkedéses folyamatokat, amelyek révén új érzelmi válaszokat hozunk létre,
  - illetve folyamatosan módosítjuk éppen zajló érzelmeinket a gyorsan változó környezeti és társas ingerek függvényében.
- Zimmerman szerint az önszabályozás az egyén és a környezete interakciójából származó viselkedés, az egyén gondolatai, érzelmei és cselekedetei adaptálódnak a környezeti kontextushoz.
  - Ez ciklikusan visszatérő folyamatokban a visszacsatolás révén valósul meg.
  - Az önszabályozást valamilyen terv indítja el, a teljesítés, illetve az akarati kontroll tartja fenn, az ellenőrzés az önreflexió révén valósul meg.

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

- **A tervezés fázisa** két tényező függvénye:
  - az egyik a feladat értéke, értékelése,
  - a másik pedig a személyes hitek, meggyőződések milyensége.
  - Az egész folyamatot meghatározza az, hogy az adott feladat mennyire fontos, valamint, hogy milyen az önmagunkról kialakított kép
- **A teljesítés fázisa**
  - Akkor hatékony, ha az egyén figyelemmel kíséri saját tevékenységét.
  - Ebben a fázisban az egyén folyamatosan instrukciókat ad magának, stratégiát dolgoz ki, a feladatra koncentrál, észleli a változásokat (saját teljesítményében, a környezetben), képes lesz alkalmazkodni a megváltozott feltételekhez.
  - A teljesítés fázisát két tényező befolyásolja: az önkontroll és az önészlelés folyamatai.

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

- Az önkontroll ebben az esetben nem más, mint egyfajta „önoktatás”. Az önkontroll segítségével történik:
  - a gondolatok, a figyelem összpontosítása, a feladatmegoldó stratégiák kiválasztása és az erő-kifejtés optimalizálása, a legjobbnak ítélt teljesítmény-stratégiák (fogalmazástechnikák, problémamegoldás, előadásmód, szónoki képesség) kiválasztása.
- Az önészlelés állandó visszacsatolás révén valósul meg
  - a folyamatban az egyén felméri a saját teljesítményét, a környezeti lehetőségeket és ezek hatásait
  - ehhez kapcsolódnak az úgynevezett ön-jelzések (például az asztmás észleli a szimptómákat, így képes befolyásolni az allergikus tüneteket a megfelelő gyógyszerekkel).

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

Terv, szándék	Teljesítés vagy akarati kontroll	Önreflexió
Feladat értékelése célok kiválasztása stratégiai tervezés motivációk	**Önkontroll** ön-instrukciók, önértékelés feladat-ábrázolás figyelem fókuszálása feladat-stratégiák	**Önbírálat** önreagálások attribúciók
Személyes hitek önhatékonyság megküzdési képesség érdeklődés célirányultság	**Önészlelés** megállapítások kísérletezések	**Reakciók** megelégedés adaptív/defenzív magatartás

Az önszabályozás fázisainak struktúrája és részfolyamatai
(Kovács, 2009, 20. o.)

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

- **Az önreflexió fázisa** tulajdonképpen ezzel párhuzamosan zajlik.
  - A társas közeg hatása az önreflexióra kulcsfontosságú szereppel bír.
  - Az egyének a környezettől (például a szülőktől) érkező visszacsatolások alapján gyakran alakítanak ki önértékelő bírálatokat.
  - Az önreflexió fázisát az önbírálat és az ön-reagálás határozza meg
    - Az önbírálat az önértékelési folyamatokat foglalja magában. A személy reakciói nagymértékben függnek az önbírálat-érzékenységétől, attól, hogy mennyire tud kritikus lenni saját magával szemben.
    - Az önértékelés folyamatában a személy, következtetéseket von le, okokat tulajdonít (attribúció) teljesítményének és reagál rájuk (megelégedés, elégedetlenség, adaptív–defenzív magatartás).

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

Zimmerman szerint négy kritérium van, amelyek alapján az egyének értékelik önmagukat:

- **Elsajátítás alapján**
  - a teljesítmények optimális elsajátítása és rangsorolása zajlik (például sportversenyek során).
- **Korábbi teljesítmény alapján**
  - az aktuális teljesítmény értékelése és elhelyezése az eddigi eredmények között.
- **Normák, külső elvárások alapján**
  - másokkal való szociális és teljesítménybeli összehasonlítás.
- **Együttműködési értékelés során**
  - a különböző csoportmunkákban való sikeres együttműködés megítélése.

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

Az önszabályozás fejlődése és fejlesztése ezen megközelítés szerint belső és külső tényezők egymásra hatásából adódik. Zimmerman az önszabályozás fejlődését négy szinten modellálja:

1. **Észlelés** - A különböző viselkedések észlelése a modell révén.
2. **Utánzás** - Az észlelt viselkedés utánzása szociális felügyelet alatt.
3. **Önkontroll** - A viselkedés önálló véghezvitele strukturált környezetben.
4. **Önszabályozás** - A képességek alkalmazása a különböző környezeti és személyes változásokhoz igazítva

A gyenge önszabályozás a nem hatékony tervezésnek, és alacsony önkontrollnak tudható be, amit nagyban befolyásol a társas környezet is.

- A legfontosabb, hogy milyen példát, modellt lát maga előtt a gyerek, mit tanul meg.

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

3.1.2 Az önszabályozás fejlesztésének lehetőségei felnőttkorban

- Különbség a szabályozás és az önszabályozás között
  - A szabályozás során egy rendszer a kritériumnak, célnak megfelelően, a visszacsatolás révén alkalmazkodik a környezethez
  - Az önszabályozás során, az alkalmazkodás mellett, maga a rendszer is módosul(hat), átalakul(hat) (akár a cél, a kritérium is megváltozhat). Így az önszabályozásban már eleve benne rejlik a tanulás folyamata.

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

Az önszabályozást vizsgáló elméletek alapján a következő jellemzőket fogalmazhatjuk meg:

1. Az önszabályozás az én (szelf) működéséből adódik
   - azaz maga az én (szelf) értelmezése (az ember, mint önreflexív lény) magában foglalja az önszabályozás képességét,
   - és mint ilyet, az ember eleve adott képességének tekinthetjük.
2. Az önszabályozás képessége másokon, a társas kapcsolatokon keresztül fejlődik, hasonlóan az éntudat kialakulásához.
   - Ahogy láttuk, négy szinten valósul meg: az észlelés, utánzás, önkontroll és végül az önszabályozás szintjein keresztül.

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

3. Az önszabályozásnak három formáját (vagy fokozatát) különböztethetjük meg:
   - legegyszerűbb formája a viselkedés észlelése és szabályozása,
   - a második a környezet szabályozása
   - a legbonyolultabb formája pedig a személyiség készségeinek, képességeinek szabályozása és módosítása.
   - Ezek a fokozatok nem egymástól függetlenül, hanem egymásba kapcsolódóan, összetetten valósulnak meg.

3.1 HATÉKONY FELNŐTT ÖNSZABÁLYOZÁS

4. Az önszabályozás legfontosabb fázisai (komponensei) a célok, kritériumok megállapítása, a folyamatos nyomon követés, illetve a visszacsatolás, reflexiók megfogalmazása.
   - A célok hierarchikus rendszerben, egymással cél-hálózatokat képezve jönnek létre, és a célhierarchia legfelsőbb szintjén az önmegvalósítás célja áll.
   - Ugyanakkor az önszabályozás akarati tényezők nélkül nem valósulhatna meg, ami azt is jelenti egyben, hogy az önszabályozás szándékos működés.
   - Az önszabályozás fejlesztése szorosan kapcsolódik az önismeret, az önreflexió fejlesztéséhez

- Ezekből látszik, hogy a gyermekkel foglalkozók számára az önszabályozás hatékonyságának fejlesztése, nevelői kompetenciájuk fejlődését is eredményezi.
  - A jobb önszabályozási képességekkel rendelkező nevelő rugalmasabban, a környezet, a gyermek igényeihez jobban illeszkedően tudja végezni feladatait.

GYAKORLAT

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

Mi a stressz?

- A stressz igénybevételt jelent.
- A szervezet nem specifikus reakciója minden olyan ingerre, amely kibillenti eredeti egyensúlyi állapotából, alkalmazkodásra kényszeríti.
  - A kifejezést ma a legáltalánosabb értelemben használjuk az ember és környezete közötti kölcsönhatás folyamatában azokra a helyzetekre, amik gyors alkalmazkodást igényelnek a személy részéről, de megváltoztatásuk, megoldásuk lehetetlennek látszik.
- Ha azt érezzük, hogy a képességeink elegendőek ahhoz, hogy megbirkózzunk egy helyzettel, a szituáció nem okoz stresszt számunkra.
  - Ha azonban úgy véljük, hogy a helyzet sikeres kezeléséhez nem állnak rendelkezésünkre a szükséges erőforrások a helyzet stresszesé válik.
- Ahhoz, hogy megbirkózzunk a stresszhelyzetekkel, fontos, hogy azonosítsuk a feszültség okát.
  - kiváltó okai különbözőek lehetnek, de általánosan elmondható, hogy a váratlan, megjósolhatatlan, kiszámíthatatlan tényezőkben bővelkedő események terhelik leginkább szervezetünket
  - A stressz a testünk reakciója lelki, érzelmi vagy fizikai megterhelésre.
  - Szervezetünk az erős stresszorokra ugyanúgy reagál, legyen akár negatív vagy pozitív természetű.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- A hosszan tartó stressz következményei különféle **egészségügyi problémákkal** is összefüggésbe hozhatók:
  - szívbetegség, asztma, elhízás, cukorbetegség, depresszió és szorongás, fejfájás, emésztési és gyomorproblémák, korai öregedés, legyengült immunrendszer, legyengült libidó, étvágy megváltozása, kimerültség.
- A stressz **viselkedésünkre** is hatással van, a következő tünetekben jelentkezhet:
  - túlzott vagy túl kevés étel fogyasztása, dühkitörések, droghasználat, alkoholfogyasztás, erősebb dohányzás, visszahúzódás, gyakori sírás, kapcsolati problémák.
- A stressz kezelésében fontos szempont azt belátni, hogy nem a kívülről jövő impulzusok okoznak kárt a szellemi, testi és lelki egészségünkben, hanem az, ahogy az adott helyzetet kezeljük

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- A stressz elkerülhetetlenül körülvesz minket – de nem mindenkinek ugyanazt jelenti, és mindenki máshogy kezeli; ugyanaz a helyzet lehet valakinek kihívás és van, akire bénítóan hat.
- A leggyakoribb stresszforrások a következők lehetnek:
  - családi, kapcsolati problémák, konfliktusok, anyagi problémák, munkahelyi problémák, betegség, időhiány, költözés, iskolai helyzetek

- **Szülőket, nevelőket érő stresszhatások**
  - Szülőnek, nevelőnek lenni, amellett, hogy a többségnek örömteli és jutalmazó élmény, sokszor magas fokú stresszel jár.
  - A megfelelő szülői készségek kedvező hatással vannak a gyermekek testi, érzelmi és értelmi fejlődésére.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

A szülői stresszt olyan dolgok váltják ki, amelyek a gyerekekkel kapcsolatban jelentkeznek, de személyesen a szülőkre gyakorolnak nyomást :

- jellegzetes szülőséggel, neveléssel kapcsolatos események vagy az élethelyzetben történt változások (például ha nem sikerül megnyugtatnunk a síró csecsemőt vagy egy költözés)
- váratlan életesemények (például a munkahelyi problémák vagy komolyabb betegség)
- egyéni élettörténeti vagy életvezetési tényezők (például traumatikus élmények vagy szer-használati problémák)
- társas tényezők (például magánéleti, kapcsolati problémák vagy magány és elszigeteltség érzése)
- közösségi, társadalmi vagy környezeti események és körülmények (például tartós szegénység, rasszizmus vagy természeti katasztrófa).

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

Stressz a gyermekvédelemben

- A stresszfaktorok a teljesség igénye nélkül a következők lehetnek:
  - a törvényi elvárásokkal, ellátórendszerrel, a kollégákkal, a nevelőszülőkkel, vérszerinti szülőkkel való, illetve a társszakmák együttműködése során fellépő konfliktusok;
  - leterheltség;
  - a gyerekek viselkedési, magatartási problémái (kötődési nehézségek, ellenállás az intézményi létnek, droghasználat, szökések, gyerekek közti agresszió, pszichés zavarok);
  - kamaszok sajátságos viselkedése;
  - a gyerekek által megélt traumák és ezek felett érzett aggodalom és tehetetlenség érzése.

- A nevelők lelkesedése és erőfeszítései a tehetetlenség és a kudarcok megtapasztalása nyomán fásultságba, kiábrándultságba, reménytelenségbe válthat át.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- A Bristol Egyetem által végzett kutatás szerint:
  - a nevelőszülők mindössze hét százaléka nem tapasztalt stresszes eseményt az elmúlt hat hónapban,
  - a nevelőszülők több mint fele egy-három ilyen életeseményt, és kilenc százalékuk hét vagy annál több stresszes életeseményt élt át.
- A nevelői feladatban benne rejlik a stressz, de ez a stressz-szint egyértelműen hatással van az elhelyezések sikerességére.
- A nevelőszülői stressz enyhítésének fő tényezője szakmai és társadalmi hálózatuk támogatása.
  - Különösen fontos, hogy a szakellátás szakemberei időben és hatékonyan ösztönözzék ezt.
  - A feszültség közvetlenül befolyásolja a gondozók szülői képességeit, és különösen gátolja, hogy a gyermekek fejlődési korának megfelelően reagáljanak.
  - Azok a nevelők/nevelőszülők, akik súlyos stresszt éltek át, kisebb valószínűséggel kedvelték a náluk elhelyezett gyermekeket, és kevésbé voltak elkötelezettek irántuk

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- Egy tanulmány alapján arra a következtésre jutottak, hogy az egyes gyermekek által mutatott kiemelkedően problémás viselkedés aktiválhatja a gondozói önvédelmi mechanizmusokat, amelyek akadályozzák őket az érzékeny reagálásban
- A gyermekek nehézségei, a szülői/nevelői képességek, valamint a támogatás és a stressz szintje közötti kölcsönhatás bonyolult, és egy-egy eseten belül is változhat.
- Ami azonban egyértelműnek tűnik, hogy a gyermek magatartásában rejlő nehézség semmiképpen sem az egyetlen tényező, amely befolyásolja az elhelyezésének kimenetelét.
- Régóta ismert tény, hogy a gyermekotthoni gondozás érzelmileg erősen igénybe vevő, és a gondozóknak stabil, jó énképpel kell rendelkezniük (önazonosság) ahhoz, hogy elviseljék a traumatizált, sérült, zavarodottan sodródó gyermekek érzelmi hullámait.
- A gyermekek gondozásáért felelős felnőttek támogatásának minősége is befolyásolja a nevelő érzékenységét és az elhelyezkedés

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- A **nevelőket, segítő szakembereket érő stresszhatások következménye** lehet a másodlagos, vagy ún. vikariáló trauma.
  - Eszerint a trauma olyan személyt is érint, aki közvetlenül nem volt részese, vagy szemtanúja az eseményeknek.
  - A nevelő, miközben a traumát átélt gyermekkel foglalkozik, maga is olyan érzéseket élhet át, melyek trauma kialakulásához vezethetnek.
  - A másodlagos trauma hatása lehet a segítő szakemberek kiégése, a szakmai személyzet vonatkozásában pedig a magas fluktuáció.
  - A segítő szakemberek és a megfelelő gyermekvédelmi munka érdekében ezért elengedhetetlen a nevelők, nevelőszülők lelki támogatása, stresszkezelési technikáik fejlesztése
- A gyermekotthoni nevelők és a nevelőszülők átélhetnek potenciálisan mérgező tapasztalatokat, amikor súlyosan sérült gyermekekkel intenzívebben dolgoznak.
- A vikariáló trauma és/vagy kiégés valóságos kockázatot jelent ezeknek a felnőtteknek.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- Fontos, hogy gyermekek gondozásával járó érzelmi energiához az intézmény, szervezet, a szakellátás szakemberei is hozzájáruljanak.
  - Az ilyen támogatás nem válhat válságvezéreltté, vagyis nem csak kritikus helyzetekben kell nyújtani.
  - A rendszeres megbeszélés és a nem ítélkező figyelem elősegítheti az érzékeny, válaszkész gondozást és enyhítheti a lelki sérüléseket.
  - A rendszeres támogató kapcsolattartásból származó tartós viszony a válság pillanataiban is hatékony segítséget nyújthat.
  - Elengedhetetlenek azok a vezetői struktúrák és módszerek, amelyek támogatják a kötődést elősegítő gondozást a védekező gyakorlat helyett.
  - A súlyos, traumatikus tapasztalatok fejlődésre és viselkedésre gyakorolt hatásának megértését elősegítő képzéseknek rendszeresen elérhetőnek kellene lennie minden szakember számára

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- A szülőre, nevelőre nehezedő stressz forrásai a gyerekkel kapcsolatos vélt vagy valós problémák, a rosszul működő szülő-gyerek, nevelő-gyerek kapcsolat negatív hatása
  - Ezek negatív nevelési gyakorlathoz vezethetnek, például fenyegetőzéshez, sorozatos büntetéshez, szóbeli agresszióhoz.
  - A negatív nevelés gyakorlat tovább ront a helyzeten és ördögi körként működve, fokozza a neveléssel kapcsolatos problémákat, melyek újabb stresszforrásként szolgálnak.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- A nevelési stressz további forrásai az egyéb szerepekből, életeseményekből tevődnek össze
  - ilyen lehet a kivételes munkaidő-beosztás (váltott műszak, gyakori éjszakai munka),
  - hosszabb távollét,
  - családban nevelkedés esetén elvált szülőként a nem gondviselő, külön élő szülő helyzete,
  - a gyerekkel való érzelmi közelség hiánya,
  - a szülői szerep el nem fogadása,
  - mentálhigiénés problémák és szerhasználat,
  - intézményi nevelés estén a nevelő leterheltsége, kiégése, egyéb személyes problémái.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

Reziliencia

- A **reziliencia** rugalmas ellenálló képesség, pozitív alkalmazkodás jelentős megpróbáltatások ellenére is.
- Nem tulajdonság, hanem (tanulható, fejleszthető) készségek együttese.
- A reziliencia egy folyamat, melynek során a személy az őt ért negatív hatásokat megtanulja kezelni, személyes és társas erőforrásait mozgósítva ura marad a helyzetnek.
- A különböző kihívások, viszontagságok és traumák megélése során a működőképesség fenntartásának folyamatát jelenti.
- Helyzetfüggő, és időben is változik: senki nem reziliens mindig, és minden fajta rizikóval vagy problémával szemben.
  - Adott egyén képes lehet jó eredménnyel alkalmazkodni és rugalmasan ellenállni negatív hatásoknak egy bizonyos helyzetben vagy időszakban, más időszakban vagy másféle helyzetben azonban nem feltétlenül

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

- A reziliencia fejleszthető, erre akkor van lehetőségünk, amikor az élet kihívásaival szembesülünk, ugyanakkor támogató környezeti kapcsolatok állnak rendelkezésünkre (például személyek, kultúra, intézmények). A szülői, nevelői reziliencia az egyik legfontosabb eleme a hatékony nevelésnek (Kas et al., 2015).

- A reziliencia fejlesztésében a következő szempontokat lehet és kell figyelembe venni:
  - „A reziliencia egy folyamat és egy eredmény, nem pedig személyiségvonás
  - A rezilienciát befolyásolja a környezet, az idői, kulturális és társas tényezők
  - A reziliencia az egyén pozitívan alkalmazkodó viselkedésmintázata, mellyel jelenlegi vagy korábbi kockázati tényezőkre vagy megpróbáltatásokra reagál
  - A reziliencia az egyén fejlődését és pozitív változásokat eredményez.” (Kas et al., 2015, 25.o.)

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

A reziliens személyre jellemző képességek

- Feszült állapot során a reziliens személy egyensúlya átmenetileg borul fel, de belső tartalékaival, én-erejével képes rugalmasan visszanyerni stabilitását, nyugalmi állapotát.
- Képes a helyzetet felismerni, újraértelmezni, a kudarcnak értelmet adni.
  - A kedvezőtlen körülményeket, veszteségeket, hiányokat képes érzelmileg elfogadni, feldolgozni és elengedni, a nehézségeket kihívásnak és nem bénító körülménynek megélni.
  - Hibáira és kudarcaikra tanulási lehetőségként tekint, és nincsenek hatással az önbecsülésére.
- Képes felismerni a váratlan lehetőségeket, és megtalálni egy teljesen új megoldási módot.
- Elkötelezett céljai iránt, legyen az a munkája, személyes kapcsolatai, vagy hobbija

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

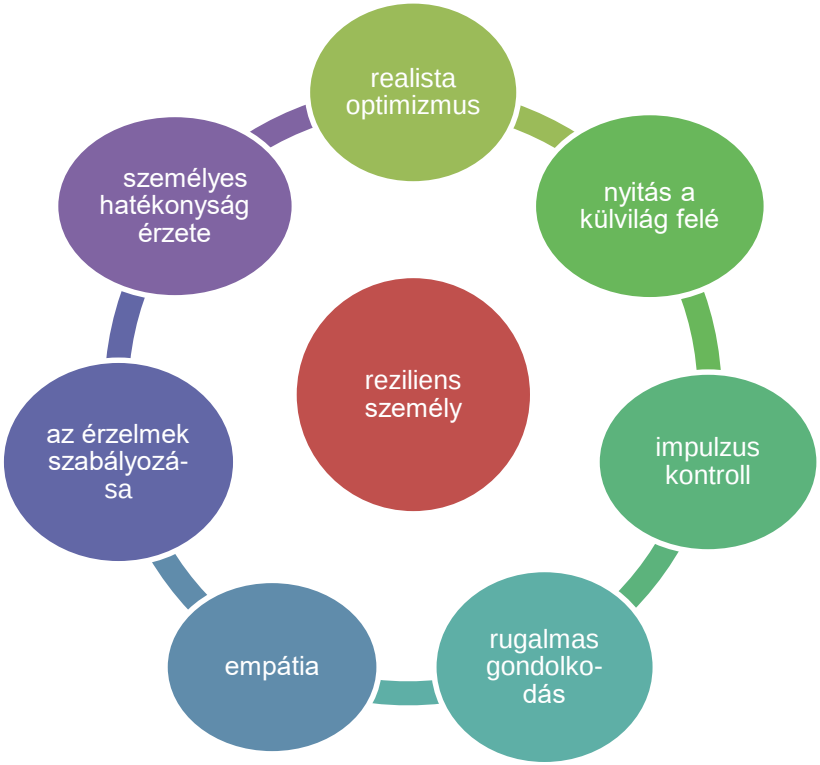

A reziliencia összetevői

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

A reziliencia összetevői

- Rugalmas gondolkodási képesség (képes egy adott helyzetre másképp is ránézni)
- Érzelmek felismerésére és szabályozására való képesség
- Önuralom
- Optimizmus és realizmus
- Egészséges önbizalom
- Szemléletváltásra való képesség
- Váratlan lehetőségek észrevétele
- Magas érzelmi intelligencia
- Empátia, a másik ember érzéseinek a felismerésére
- Ítélkezésmentesség
- A rugalmas személyek nem félnek segítséget is kérni másoktól
- kudarcaikat, hibázásukat „be tudják vállalni”

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

Szülői-nevelői reziliencia

- A szülői helyzetekre is jellemző, hogy a stressznek a szülők és gyerekek életére való hatásának kialakulásában magánál a stresszt kiváltó eseménynél sokkal fontosabb az, ahogyan a szülők reagálnak a stresszorokra.
  - A reziliens szülők sokkal inkább képesek kedvező kimenetelű helyzeteket teremteni nehéz körülmények között is.
- Vannak helyzetek, amiket nehezebb megoldani.
  - Például a gyerekek, fogyatékossága, vagy a saját, gyerekkorban elszenvedett traumáik hatása
- Ilyen helyzetekben jelenthet védelmet a szülők rezilienciája.
  - Vagyis képesek mozgósítani belső erőforrásaikat és átvenni a kezdeményezést a problémák és traumatikus hatások kezelésében, fejlődni tudnak a családjuk adott jellemzői és körülményei közepette is

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

A szülői-nevelői reziliencia faktorai

- Azoknak a helyzeteknek, témáknak vagy problémáknak a tudatosítása, amik stresszhez, haraghoz, depresszióhoz vagy egyéb olyan emocionális állapotokhoz vezethetnek, amik károsíthatják a hatékony gyermeknevelést.
- A gyerekkel való kapcsolat, interakció azon részeinek tudatosítása, amit a nevelő kihívásnak tekint.
- Már kialakult hatékony stratégiák vagy előremutató ötletek az öngondoskodásra, ha az élet megterhelő vagy stresszes.
- Világosan képes kifejezni azokat a nevelési és a gyermeki aspektusokat, amiket kedvelnek, és strukturált lehetőségeket teremt a gyermek számára a feladatokba való bevonódásra, ami fokozza a jutalomérzést és a gyermekhez való kötődést

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

A szülők, nevelők rezilienciájának erősítése

- A szülői-nevelői rezilienciára mindenkinek szüksége van annak érdekében, hogy hatékonyan tudja kezelni a stresszhelyzeteket, és hogy biztosítsa mind maga, mind pedig a családja egészséges, pozitív fejlődését.
- A reziliencia fejleszthető azáltal, hogy a szülők, nevelők megtanulják kezelni a saját bizonytalan kötődésük és gyerekkori traumáik okozta tüneteiket és reakcióikat
- A reziliens szülők, nevelők látni fogják, hogy képesek kompetens módon szembenézni a kihívásokkal, és előremutató döntéseket hozni ezek kezelésére
  - Ez nemcsak a saját életminőségük javulását jelenti, hanem abban is segít, hogy amennyire csak lehet, megóvják gyermekeiket a viszontagságoktól és a traumától, hogy jobban tudjanak gondoskodni róluk.
  - Ez elősegíti a biztonságos kötődés kialakulását, a szülő-gyerek kapcsolatot, és a gyermekek egészséges fejlődését.
  - A szülők, nevelők gondoskodó figyelme és a biztonságos kötődés elősegíti a gyerekben is a reziliencia fejlődését.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

A reziliencia fejlesztése

- A reziliencia képessége fejleszthető.
- A reziliencia fejlesztése a gondolkozásmód, a viselkedéses reakciók megváltoztatása.
- Tudatosan, reflektálással és rendszeres gyakorlással, önismeretünk mélyítésével megerősítjük a mentális és a fizikai erőforrásainkat, melyekből meríteni tudunk a stresszes szituációkban.
- A szükséges részkompetenciákat, összetevőket lehet külön-külön fejleszteni, ezek később összeadódnak

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

A reziliencia fejlesztése

1. **A saját érzelmeink felismerése, megnevezése, szabályozása.**
   - Fontos, hogy tudatában legyünk az érzéseinknek, Hogy nagyobb eséllyel tudjuk szabályozni őket.
   - Az érzelmi tudatosság egyben önfegyelmet, önkontrollt is jelent, könnyebben tudunk nyugodtak maradni
   - Ugyanakkor fontos **az érzelmek megélése,** akár pozitív, akár negatív érzésről legyen szó.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

2. **Nyitottság a külvilág felé**
   - **elfogadjuk és megragadjuk az élet kínálta lehetőségeket**
   - **Beszélgessen és merjen segítséget kérni**, és elfogadni. ű
   - **Szerezzünk új ismereteket.**
   - **Legyen kreatív.**
   - **Legyen nyitott.**
3. **Realista, pozitív, optimista szemlélet**. Ennek lényege, hogy olyannak tudjuk látni a dolgokat, amilyenek valójában, elfogadjuk a realitásokat és ki tudjuk hozni a legjobbat az adott helyzetből, nem ragadunk bele a negativitásba. Az optimista attitűd egyben védelmet is jelent a depresszió ellen.
   - **Tanuljon megbocsátani.**
   - **Összpontosítson az élet jó dolgaira**!

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

4. A probléma okának megvizsgálása.

- Pontosan határozzuk meg mi volt a probléma, a kudarc valódi oka.
- Mindaz, amit a stresszes eseményről vagy problémáról gondolunk, befolyásolja, hogy mit érzünk és mit teszünk.
- Legyünk proaktívak! Igyekezzen befolyással lenni a körülményeire.
- Vállalja a felelősséget és próbáljon tenni a kellemetlen dolgok megváltoztatásáért.
- Ugyanakkor fontos, hogy felismerje, mi az, amin nem tud változtatni és arra ne pazaroljon felesleges energiát.

5. Személyes hatékonyság érzete.

- **Dolgozzon pozitív önképén.**
- **Éljen aktív, kiegyensúlyozott életet (**testi, lelki, szellemi szükségletek, érzések figyelembevétele)
- Határozzon meg célokat és hozzá vezető lépéseket

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

7. **Empátia, együttérzés.** próbáljon perspektívát váltani, ne ítélkezzen rögtön, legyen érdeklődő, törődő. Ebben a következők segítenek:
   - **Szociális háló, támogató kapcsolatok.** A reziliens emberek erős szociális hálóval rendelkeznek, a család és a barátok pedig nagy segítséget jelenthetnek egy esetleges krízisben.
   - **Ne féljük bevállalni, ha hibáztunk.**
   - **Gyakorolja a kedvességet.**
   - **Legyen hálás!**. A pozitív érzések kifejezése véd a depresszió ellen, segít a kapcsolatok stabilizálásában.

8. **Gondolkodási idő:** Az impulzuskontroll azt jelenti, hogy nem zsigerből reagálunk, hanem képesek vagyunk leállni, végiggondolni a lehetőségeket és következményeket, és felelős döntéssel a lehető legjobbat kiválasztani
   - **Fejlessze a hosszú távú gondolkodást.** Nézzük meg a dolgokat a **hosszabb távú hatások felől** és más perspektívából is.
   - **Fejlesszen ki stresszkezelő módszereket**. A nehézségeket nem tudjuk elkerülni. Készítsen tervet vészhelyzetekre.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

9. **Gondoskodjon önmagáról. Alkalmazza a reziliencia készségeinek fejlesztését saját életében is.**
   – Amikor egész nap olyan gyerekekkel foglalkozunk, akiknek intenzív támogatásra van szükségük, nehéz saját jóllétünkre is koncentrálni.

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

Kérdések, amiket gondoljon át szülőként, nevelőszülőként, nevelőként:

- „Mi segít Önnek abban, hogy a mindennapokkal megküzdjön?
- Miből merít erőt?
- Hogyan segíti ez Önt a szülőségben, a munkájában?
- Mik az álmai önmaga és a családja számára?
- Milyen aggodalmakkal és frusztrációkkal szembesül napközben? Hogyan oldja meg ezeket?
- Hogyan képes gyermekei szükségleteit kielégíteni akkor, amikor stresszes?
- Hogyan segíti Önt házastársa vagy partnere? Amikor stresszes, mi segít a leginkább?
- Mit tesz, hogy vigyázzon magára, amikor stresszes?
- Hogyan figyel önmagára? Bizonyosodjon meg afelől, hogy minden nap szakít időt saját magára.
- Hogyan reagál egy stressznek ítélt helyzetre? Készítsen előzetesen egy tervet arról, hogy hogyan fogja megőrizni a nyugalmát és hogyan fog a körülményekre koncentrálni.”

3.2 SZÜLŐI, NEVELŐI REZILIENCIA

Mi segíti a személyes és szülői, nevelői reziliencia megerősítését?

- **Személyes reziliencia**
- **Társas kapcsolatok**
- **Neveléssel és a gyermekek fejlődésével kapcsolatos ismeretek**
- **Konkrét támogatás szükséghelyzetben**

GYAKORLAT

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- A gyermekvédelemben gyakran hiányosságokra koncentráló szemlélet és a bizalom kölcsönös hiánya uralkodik
  - a veszélyeztetettség tényének és a családba való külső, hatósági beavatkozás hatása miatt,
  - az érintettek és a gyermekvédelmi munkatársak elégedetlensége miatt

- **A megoldásközpontú megközelítés**
  - a lehetséges célokra, megoldásra, pozitív kimenetekre fókuszál, arra, hogy mit kell tennünk, hogy elérjük a célokat, a probléma nem is kap a központi szerepet
  - megnézi, mit teszünk már most is, ami segít majd, hogy el is érjük - megerősítés azokban a tulajdonságokban, amik jól működnek
  - a célokat az elérésükhöz szükséges erősségek, erőforrások felől közelíti meg, nem a hibákra fókuszál.
- A megoldásközpontú megközelítések nagyobb elégedettséghez és több bizalomhoz vezetnek

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- A megoldásközpontú gondolkodás lényege, hogy a probléma fókuszba állítása helyett a megoldások keresésén és jövőbeni megvalósulásán van a hangsúly, melyet az egyén vagy a közösség önmaga fogalmaz meg, talál ki
  - a folyamatot közösen irányítják, a megoldás belülről, magától a gyerektől, vagy a gyerekközösségtől érkezik.
  - A nevelő megerősíti a gyerekeket abban, hogy jó úton járnak, illetve kérdésekkel segítik a gyerekek megoldási törekvéseit.
- A módszer segítségével a gyerekek megtanulnak figyelni egymásra, meghallgatni és meghallani egymást, észrevenni a másikban a jót, a pozitívumot – és örülnek annak, hogy valaki észreveszi a bennük levő jót.
- A fókusz a gyerekek erősségeire helyeződik át; a helyes viselkedést látjuk meg, és azt hangsúlyozzuk.
- Összetartóbb közösséget kovácsol, melyen a diákok maguk dolgoznak, így megtanulják vállalni a felelősséget saját tetteikért
  - elejét véve ezzel többek között a zaklatásoknak, kortárs bántalmazásnak is

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- A módszerrel még a legsebezhetőbb és kihívást jelentő viselkedéssel küzdő gyerekeket is lehet abban segíteni, hogy felfedezzék a boldogulásukhoz szükséges saját erőforrásaikat, megteremtsék belső motivációjukat
- Csökkenti a nevelők kiégésének veszélyét is

A megoldásközpontú megközelítés egyik gyerekközpontú módszere a **pozitív nevelés**.

- A pozitív fegyelmezés három legfontosabb oszlopa a motiváció, a következetesség és a szeretet.
  - A módszer lényege, hogy amikor egy gyerek rosszul viselkedik, akkor a szülő, nevelő, nevelőszülő büntetés helyett higgadtan fegyelmez:
  - őszintén elmondja, hogy milyen érzéseket vált ki másokból, amit a gyermek tett, milyen következmények lehetnek, és mit tehetett volna másképp abban a helyzetben.

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- A családban nevelkedő gyerek általában nem azért változtat a viselkedésén, mert jutalmat vagy büntetést kap bizonyos cselekedetei után, hanem a családhoz, a közösséghez való tartozás motiválja.
- A belső motiváció felkeltése úgy történik, hogy a szülő érzelmileg fontossá tesz bizonyos értékeket és viselkedésmódokat
  - ezt szabályok felállításával, példamutatással és következetességgel érhetjük el
  - a gyermek elsősorban abból tanul, hogy látja, hogy mi hogyan viselkedünk
- A nevelésbe vett gyermekek esetében is fontos, hogy értékek és viselkedések mellett el tudjon érzelmileg köteleződni
  - ez egy folyamat végeredménye, melyben a nevelő következetes példamutatása, érzelmi stabilitása fontos
- A pozitív nevelés ösztönzi a gyerekeket az asszertív magatartásra, az önismeretre, bátorítja a problémamegoldó-képességük használatára és empátiára.

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

Együttműködés a nevelésben

- A pozitív nevelés az **együttműködésre és a megoldásokra** fókuszál az ellenőrzés és a kényszer helyett.
- A nevelői, nevelőszülői feladat sokkal összetettebb annál, mint a gyerekek folyamatos engedelmességének elérése.
- A gyermekek folytonos ellenőrzésére való törekvés tiszteletlen, és nagyban csökkenti az együttműködésre való hajlandóság esélyeit.
  - A tiszteletlen módszerek távolságot és az ellenségességet szülnek, legrosszabb esetben a gyermek egyre erősebb meggyőződését, hogy "rossz vagyok."
  - Ugyanakkor, a tiszteletteljes módszerek biztosítják a közelséget, a bizalmat és az együttműködést.
- A gyerekeink számítanak ránk abban, hogy útmutatást, felelősséget, irányt biztosítsunk nekik, egy biztonságos helyet, ahol hibázhatnak, és tanulhatnak
  - Az otthoni együttműködés megteremti a lehetőséget, hogy felelősségteljes, hozzáértő, motivált, kreatív, önbizalommal teli, megfontolt, stb. felnőtt váljon.

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- Az együttműködést elősegítő nevelői modellek hatással vannak a gyermekek azon készségeire is, amelyekre szükségük lesz kapcsolataik során a korai évektől a felnőttkorig
  - akik kooperatívan gondolkoznak képesek konfliktusokat és problémákat megoldani, kritikusan gondolkodni, empatizálni másokkal, engedményeket tenni, mérlegelni a lehetőségeket, türelmet és késleltetett kielégülést fejlesztenek ki
  - A nevelők és a gyermekek figyelembe veszik egymás szükségleteit
- Fontos, hogy a nevelési helyzet
  - reális elvárásokat állítson fel,
  - útmutatást adjon
  - mindkét fél hajlandó legyen együttműködni
- Ehhez bizalomra van szükség
  - A gyerekhez való kapcsolódásnak és a gyerek bizalma megnyerésének legjobb módja, ha tisztelettel bánunk velük
  - Ha empátiát mutatunk (problémás viselkedés esetén is), az még nem jelenti azt, hogy meg is bocsátottunk nekik → de létrehozzuk a velük való kapcsolatot

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- A gyerekek sokkal inkább hajlamosak odafigyelni ránk, miután úgy érzik, meghallgattuk őket
- A kapcsolódás olyan atmoszférát hoz létre, ahol közösen tud gondolkozni a megoldáson a nevelő és a gyermek
- Az együttműködés ösztönzésének másik eleme
  - ráhangolódunk a gyermekeink igényeire és elképzeléseire, hogy ezeket az igényeket beépítsük a napi feladatok közé
  - Ha biztosítjuk a gyermekeknek, hogy kisebb döntéseket maguk meghozhassanak, nagyobb valószínűséggel hallgatják meg és követik az útmutatásunkat
- Amikor részt vesznek a megoldás megtalálásában a gyerekek
  - gondolkodási stratégiát, problémamegoldó képességet, maguk- és mások tiszteletben tartását, önfegyelmet, felelősségvállalást, priorizáló készségeket tanulnak,
  - motiváltak lesznek a megoldás követésére, amelyet segítettek létrehozni
- Olyan közeget teremtünk, ahol kreatív, közös megoldások születnek annak érdekében, hogy mindenki igényei teljesüljenek anélkül, hogy veszélyeztetnénk a lefektetett fontos határokat és szabályokat

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

A megoldást segítő nevelési, fegyelmezési módszerek

- Szükség van elszántságra, következetességre, határozottságra, meggyőződésre a viselkedés alakítása és a fegyelmezés területén, némi kreativitásra, és sok kedvességre, szeretetre
- Fontosak a pozitív nevelési és fegyelmezési módszerek
- A viselkedés főleg tanulás eredménye, mely során el lehet sajátítani nem megfelelő viselkedést is, illetve tanulással ezt meg lehet változtatni a megfelelő irányba, akár már kisgyermek korban
  - nem a korábbi, problémás viselkedés leépítése a leghatékonyabb módja a kívánt viselkedés felépítésének, hanem
  - a legelső lépése egy megfelelő viselkedés létrehozása és rögzítése

Előbb tanítsuk meg, hogy mit szabad, hogy mit várunk el tőle, és utána építsük le következmények használatának segítségével, amit nem szabad

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

Hogyan strukturáljuk a gyerek környezetét?

- Tegyük el azokat a dolgokat, amikkel nem akarjuk, hogy a gyerek játsszon, vagy használja.
- Biztosítsunk gazdag, nyitott végű tevékenységeket, mely stimulálja és bevonja a gyereket
- Hozzunk létre biztonságos és kiszámítható napirendet a gyereknek, szabályozva a játék, az étkezés, a lefekvés idejét, hogy a gyerek tudja, mire számítson.
- Távolítsuk el a gyereket a túl ingergazdag környezetből, ha szükséges.
- Adjunk a gyereknek annyi választási lehetőséget, amennyi csak lehetséges: milyen ételt egyen, milyen ruhát vegyen fel, mivel játsszon.
- Húzzunk határokat és világosan kommunikáljuk az elvárásainkat az étkezések közbeni viselkedésről, a játékidőről, az elrámolásról, a lefekvés idejéről, az autóban való viselkedésről.

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

Szabályok, keretek, napirend

- Ahhoz, hogy egy család, egy közösség működjön, szükség van szabályokra és hagyományokra. A szabály egyben korlát is, egyrészt távol tart valamitől, másrészt kapaszkodót nyújt. A szabályokat úgy kell kialakítani, hogy segítsék az együttműködést, és rugalmasan alkalmazkodjanak a gyerekek és felnőttek igényeihez.
- A napirend kialakítása a gyermek napjainak megtervezését, az egymást követő események sorrendjének megtervezését és ezek időtartamának meghatározását – és betartását jelenti. A betartott, kiszámítható napirendnek köszönhetően a gyermek biztonságban fogja érezni magát, kiegyensúlyozottá válik.
- A felállított napirend és szabályrendszer legyen a gyereknek elfogadható, életkorának és a képességeinek megfelelő. A határok legyenek állandóak, és a nevelők következetesen várják el a betartásukat. Ha azokat a határokat a gyermek átlépi, akkor legyenek (előre tudott) következményei.
- A szabályoknak, feladatoknak való megfelelést mindig dicsérjük meg.

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- **Legyünk következetesek**
  - a környezet strukturálásában, a szabályokban és az elvárásokban, amiket a gyerek felé kommunikálunk
  - Az állandó változtatás összezavarja a gyerekeket, rögtön elkezdik a határfeszegetést
- **Adjunk instrukciókat**
  - Pozitív kommunikáció, pozitív kifejezések használata.
  - Pontosan mondjuk meg a gyerekeknek, hogy mi az, amit szeretnénk, hogy megcsináljanak, ahelyett, hogy megmondjuk, hogy hagyja abba azt, amit csinál.
- **Kommunikáljunk én-üzenetek segítségével:**
  - Egyes szám első személyben történő megfogalmazással kommunikáljuk azt, hogy mit érzünk a másik viselkedése kapcsán
  - **Lépései:**

1. Leírja a viselkedést (de nem vádol) „amikor te ezt csinálod…”
2. Leírja, hogy hogyan érzi magát „én azt érzem, hogy…”
3. Elmondja a várható következményeket „az lesz, hogy

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- **Játsszunk és kapcsolódjunk**
- **A csaták megválasztása**
  - Nem ésszerű és nem produktív, hogy egy kapcsolatban valamennyi felmerülő vitás kérdésben összekülönbözzenek a felek
  - Fektessük le azokat a szabályokat, amikhez mindenképpen ragaszkodunk
  - Gondolja végig, mik azok a tulajdonságok, amiket szeretne viszontlátni a gyermekben felnőttkorában → amikor azonosította, hogy mi az, ami a legjobban számít, könnyebb megválasztani, hogy milyen dolgokon csatározzanak, és miket engedjetek
  - Egyéb apróbb, jelentéktelenebb kérdésekben pedig, ahelyett, hogy nemet mondanánk rögtön, hallgassuk meg a gyereket, és adjuk a gyerekek kezébe a választás és a döntés jogát
- **Elterelés**
  - Elsősorban a figyelem elterelése, illetve alternatíva ajánlása az adott viselkedés helyett, vagyis egy nem elfogadható viselkedés helyettesítése egy elfogadhatóval
  - Sok nevelésben élő gyermek érez dühöt vagy félelmet; ha az érzelmek kifejezése nem megfelelő, át el kell terelni ezeket olyan viselkedéssé, amely alkalmas arra, hogy kifejezze ezeket az érzéseket.

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

  - Nemcsak azt kell megtanítani, hogy mit nem szabad csinálni, hanem azt is, hogy mivel tudja levezetni a feszültséget, mi az elfogadható viselkedés ebben az esetben (nem okoz sem tárgyban, sem emberben kárt)
  - Ha a problémás viselkedést egyértelműen éhség, fáradtság, stressz, erőteljes negatív érzések okozzák, akkor más módszerekre van szükségünk: menjünk oda, vigasztaljuk, öleljük át, mondjuk neki megértő, megnyugtató szavakat. Csak ha már megnyugodott, hívhatjuk fel a figyelmét más, érdekes, vagy szórakoztató dologra – illetve elégítsük ki a fiziológiai szükségleteit
  - Amire nincs idő, vagy nem helyeseljük, ahelyett, hogy nemet mondunk, mondjuk azt, hogy „ez egy nagyon jó ötlet, talán legközelebb kipróbáljuk, ajánljunk alternatívákat
- **A viselkedés figyelmen kívül hagyása (ignorálás, kioltás)**
  - Nem mindig kell tennünk valamit a gyermek rossz vagy idegesítő viselkedése esetén
  - Ha egy viselkedés nem ön- vagy közveszélyes, nem kegyetlen vagy fájdalmas mások számára, néha jó, ha figyelmen kívül hagyjuk.ű
  - Ne „jutalmazzuk” dühös kirohanással a provokatív magatartást
  - Ez kezdetben átmenetileg fokozhatja a viselkedés intenzitását
  - **Fontos, hogy a viselkedést ignoráljuk, NE a gyereket.**

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- **Time out**
  - A gyerek kiemelése egy adott helyzetből hatásos lehet egyes negatív viselkedések kiiktatásában.
  - A lényege, hogy a gyereket szociálisan izoláljuk, kiemeljük abból a környezetből, ahol a viselkedése megerősítést kaphat
  - Csak addig tartson, amíg a maladaptív viselkedés fennáll, és ne legyen több, mint ami a gyermek életkora vagy fejlődési állapota alapján elvárható.
  - Miután a gyerek megnyugodott, el kell neki magyarázni, hogy miért vontuk ki a helyzetből.
  - Ezt a módszert csak és kizárólag nagyon indokolt esetekben javasoljuk
  - **Unatkozó gyermek esetén, vagy ha a gyermeknek fájdalmas érzései vannak, zaklatottak, nem szabad alkalmazni, mert ebből a gyermek azt az üzenetet kapja, hogy a fájdalmas érzések nem elfogadhatóak.**

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

- **A szülői, nevelői time-out**
  - Ha beleragadunk egy konfliktusba, képtelenek vagyunk logikusan gondolkodni, és nem érzünk megértést sem a saját, sem mások érzései iránt, ezért nem vagyunk hajlandóak az együttműködésre
  - A szülői, nevelői time-out akkor indokolt, amikor annyira dühösnek érezzük magunkat, hogy nem tudunk kiabálás nélkül beszélni a gyerekkel vagy anélkül, hogy megbüntetnénk.
  - Ha ezt érezzük, akkor mondjunk valami olyasmit, hogy „most nagyon boldogtalan vagyok azzal, amit csináltál, szükségem van egy perc szünetre”
- **„Time-in” módszer. Odafigyelés és beszélgetés a gyermek érzelmeiről**
  - A time out pozitív alternatívája
  - Egy dühroham során, ahelyett, hogy izolálnánk a gyereket, a nevelő és a gyermek elvonul egy olyan helyre, ahol megnyugszanak, beszélgethetnek és meg tudják oldani a problémát
  - NEM a rossz viselkedésre kell a figyelmet fordítani, hanem azokra az érzésekre, amelyek a viselkedés mögött húzódnak és a célja, hogy megoldjuk ezeket.
  - Segít a gyerekeknek magukénak érezni a problémát, segít a megoldáson, a kibékülésen, valamint a jóvátételen gondolkozni

3.3 MEGOLDÁSKÖZPONTÚ GONDOLKODÁS

Mire figyeljünk a módszer alkalmazása során?

- Álljunk ellen annak, hogy reagáljunk a rossz viselkedésre
- Keressük meg és ismerjük el a háttérben meghúzódó kielégítetlen igényt, szükségletet vagy érzést
- Beszéljük meg, hogy az adott viselkedés miért problémás
- Beszéljük meg a jóvátételt és a kibékülést – koncentráljunk a megoldásra

Egyéb módszerek

- Szerződéskötés
- Családi- vagy csoport megbeszélés
- Viselkedési táblázat, jutalmazás
- Kiváltságok megvonása

GYAKORLAT

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

A tudatos nevelési kultúra megteremtése a gyermekekkel foglalkozó valamennyi munkatárs közös felelőssége.

Ennek elemei:

- a megfogalmazott elvek, célok ismerete, elfogadása és a mindennapi munkában alkalmazása, érvényre juttatása
- a munkatársak napra kész szaktudása, igény a fejlődésre, tanulásra
- a szervezet demokratikus működése, egyértelmű kompetencia határok, döntésképesség
- jó együttműködés, lehetőség a team munkára
- pozitív szemlélet
- hatékony kommunikáció

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- **A nevelés célja**
  - A gyermek egészséges fizikai, mentális és pszichológiai fejlődéséhez, elengedhetetlen a szülő, nevelő megfelelő attitűdje,
  - a biztonságos és ingergazdag környezet,
  - a pozitív, szeretetteljes hozzáállás,
  - továbbá az, hogy a nevelés és módszerei átgondoltak, megtervezettek legyenek.
- Ez ugyanolyan fontos akkor is, ha a gyermek családban vagy gyermekotthonban nevelkedik.
- A nevelés során és a nevelési módszerek kiválasztásánál mindig:
  - szem előtt kell tartani a gyermek érdekeit
  - nem szabad figyelmen kívül hagyni az egyes gyerekek fejlettségi szintjét, szociokulturális hátterét sem

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- A gyermekotthon dolgozói szakmai teamben dolgoznak, és fontos, hogy közös célokat határozzanak meg, amelyekkel mindannyian egyetértenek, így ezeket egységesen tudják közvetíteni az általuk nevelt gyermekek felé.
  - Ehhez első lépésként meg kell határozni, hogy mi a gyermekotthoni nevelés célja.
  - Cél az, hogy a nevelt gyermek elfogadja élethelyzetét, vagyis a családjából történt kiemelést,
  - hogy ettől függetlenül biztonságban érezze magát fizikailag és lelkileg egyaránt,
  - hogy a nevelők meghallgassák és bevonják a döntésekbe.
  - Ezek segítségével érik el, hogy felkészüljön az önálló, családi életre

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

A nevelési célok elérése érdekében a gyermekotthon:

- „otthont, érzelmi és szociális biztonságot nyújt az állami gondoskodás során ott elhelyezett gyermekeknek,
- biztosítja a nevelőotthonban élő gyermekek és fiatalok helyes irányú testi, érzelmi, erkölcsi és szellemi fejlődését,
- törekszik a gyermek és családja közötti kapcsolat rendezésére,
- gondoskodik a nevelőotthonban élő fiatalok pályaválasztásának, előkészítéséről, a gyermek felkészítéséről az önálló életvitelre, és az utógondozásra,
- ezzel elősegíti, hogy növendékei képesek legyenek beilleszkedni társadalmunkba, eredményesen vehessenek részt a társadalmi munkamegosztásban, rendezett életvitelre törekedjenek, teljesítsék állampolgári kötelezettségeiket, tudatosítani bennük a jogok és kötelességek összhangját.” (Kertész, 2009)

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- A gyermekvédelmi szakellátásban nevelt gyermekek számára is meg kell teremteni azt, hogy lakóhelyükön (nevelőszülők otthona vagy gyermekotthon):
  - otthonosan érezhessék magukat,
  - és biztosítani kell számukra, hogy legyen saját, személyes terük, ahol ingóságaikat tárolhatják, ahová el tudnak vonulni
- Ahhoz, hogy otthon tudják magukat érezni, hozzátartozik az állandósság is
  - a gyermekcsoport összetétele
  - Iskola állandósága
  - és a gondozók állandóssága
- Az otthonnak olyan környezet megteremtésére kell törekednie, amely megtartja a dolgozókat
  - ha folyamatosan változnak a gyermek nevelői, nem fog tudni velük bizalmi kapcsolatot kialakítani,
  - a nevelés pedig nem fogja elérni a kitűzött célját

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- Rendszeresség
  - Legyen kialakítva egy, a gyermek életkorának megfelelő napirend, amely kiszámíthatóvá, tervezhetővé teszi mindennapjait
- A gyermek körül a nevelési környezet
  - legyen nyugodt,
  - teremtsen harmonikus,
  - szeretetteljes légkört és
  - legyen őszinte

- A gyermekek körében végzett felmérés szerint a nevelésbe vett gyermekek fontosnak tartják, hogy a velük foglalkozó team nyitott legyen arra, hogyan éreznek a különböző dolgokkal kapcsolatban.

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- Fontos, hogy a szakemberek kapjanak tréninget, képzést arra vonatkozóan, hogy hogyan kell bánni a fiatalokkal.
- A team legyen tisztában a családdal és a kapcsolattartással kapcsolatos kérdésekkel, ennek fontosságával a gondozásba vett gyermekek számára.
- A gyerekek, fiatalok hangsúlyos témának tartják, és a várják a velük foglalkozók közreműködését, kompetenciáját az alábbi témákban is:
  - egészséges életmód és táplálkozás
  - hogyan lehetnek barátságosak és megközelíthetőek a gyermekek, fiatalok számára
  - a fogyatékosság és a fogyatékkal élő gyermekek szükségleteiről való tudást
  - különféle - fiatalok számára érdekes – tevékenységek ismeretét
  - jártasságot a további lakhatás és juttatások témában

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- A gyermek körül dolgozó felnőtteknek (nevelőszülőknek, nevelőknek) biztosítani kell a gyerek számára a pályaorientációt
  - Hogy a gyermeknek lehetősége legyen arra, hogy megtalálja azt a területet, amely érdekli, és amely képességeinek is megfelel
  - Ennek segítésében közösen kell dolgoznia a gyámnak, a nevelőnek, a pszichológusnak és a gyógypedagógusnak is, akik kapcsolatban állnak a gyermekkel
- A szakellátásban élő gyermekek esetén is fontos a tehetséggondozás
  - Ha felismerik, hogy a gyermek valamiben kiemelkedik, akkor meg kell teremteni annak a lehetőségét, hogy ezt a képességét fejleszteni tudja

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- A nevelés része kell hogy legyen a szabadidő eltöltése is
  - Legyen lehetőségük testedzésre, sportolni → elősegíti a testi fejlődésüket, energiáikat le tudják vezetni, és a kitartását, fegyelmet is növelheti.
  - A közös játékok során pedig a gyermek elsajátíthat az együttműködéshez, csapatban dolgozáshoz és szabálykövetéshez szükséges készségeket.
  - Nevelővel való játék segítheti a kettőjük közötti jó kapcsolat kialakulását.
  - Fontos, hogy legyen teljesen saját ideje is a gyereknek, ahol önmaga döntheti el, hogy mivel töltse el ezt az időt

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- Lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a gyermekotthonban nevelkedő gyerekek:
  - gyakorolhassák a vallásukat
  - megismerjék különböző nemzetiségek, etnikai kisebbségek történelmét, kultúráját,
  - ha szükséges segítsék őket hovatartozásuk megélésének erősítésében
- A gyermekotthon dolgozóinak fel kell lépniük bármilyen hátrányos megkülönböztetéssel szemben!
- A gyermek egyre idősebbé válik, fontossá válik, hogy a szexualitásról, párkapcsolatokról is ismereteket nyújtsanak neki
  - ebben szerepe lehet a gyermek gyámjának, a nevelőnek, háziorvosnak, védőnőnek és pszichológusnak is.

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- Figyelmet kell szentelni a gyermek élettörténetének megismerésére, és ennek megörökítésére is
  - dokumentumok, tárgyak összegyűjtésére, és megőrzésére
  - Készüljenek fényképek, videók a gyerekről
  - Jó módszer pl., ha a nevelő és a gyermek közösen készítenek egy „Emlékdobozt”, élettörténetkönyvet

- Gyermekotthonban nevelkedni kiszolgáltatott helyzet, a gyermek életkora miatt és azért is, mert nevelése nem családjában történik.
  - Kifejezetten fontos, hogy ezek a gyermekek is megismerjék jogaikat és kötelezettségeiket,
  - legyen lehetőségük érvényesíteni ezeket,
  - és azt is tudniuk kell, hogy kihez fordulhatnak abban az esetben, ha jogaik megsérülnek.

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- Életkortól és fejlettségi szintjüktől függően engedni kell, hogy beleszóljanak a róluk, nevelésükről, életükről szóló döntésekbe, véleményüket meghallgassák, sőt önállóan is dönthessenek
  - Az önálló döntéssel megtanulják azt is, hogy vállalják a felelősséget döntéseik és tetteik következményeiért
- Hogy később önállóak legyenek, miközben bizonyos feladatokat önállóan látnak el, és döntéseket hoznak meg a gyermekek, mellettük támogatásként, védőhálóként ott kell lennie a gyermeket gondozó felnőttnek is
  - Velük át tudják beszélni a történteket és az esetlegesen elkövetett hibákat
- Önfegyelemre nevelés
  - Képessé váljanak arra, hogy saját vágyaikat, indulataikat háttérbe szorítsák, és a közösség érdekét helyezzék előtérbe

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

*„A team, olyan személyek együttműködő csoportja, ahol a csoporttagok egy közös célért képesek egymás megértésére, rendelkeznek ehhez a megértéshez elengedhetetlenül szükséges ismeretekkel, készségekkel és tagjai felismerik, hogy munkájuk eredményessége is attól függ, mennyire képesek egy team hatékony tagjává válni.” (*Kovács – Heidl, 2010, 5.o.*)*

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

A teammunka fontossága

- Ahogy fentebb is látszott, a gyermekotthonban nevelkedő gyermekekkel szakmai team foglalkozik, és működik együtt
- Ők különböző szakmai ismeretekkel rendelkeznek. A teljesség igénye nélkül, a gyerekek kapcsolatba kerülnek:
  - a gyámjukkal,
  - nevelőkkel,
  - szociális munkásokkal,
  - védőnővel,
  - pszichológussal és
  - gyógypedagógussal is

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- Természetesen a teameknél nem csupán az a meghatározó, hogy milyen végzettséggel, ismeretekkel rendelkeznek
  - A tagok személyisége is meghatározó.
  - A teamben fontos a folyamatosság, a türelem, és a szükségletek figyelembe vétele

- A szakmai teamnek rendszeresen megbeszéléseket, esetmegbeszéléseket kell tartaniuk, ahol többek közt megbeszélik:
  - az egyes esetek állását,
  - milyen szinten áll a probléma megoldási folyamat,
  - esetleg milyen elakadások vagy sikerek vannak,
  - és hogyan kellene továbblépni

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- Ahhoz, hogy valaki tudjon teamben működni, azt egyrészt meg kell tanulni, másrészt bizonyos személyiségjegyek is szükségesek ehhez
  - önfeltárási képesség, önmagunk megmutatása
  - a másképp gondolkodás vállalása és elfogadása
  - hitelesség,
  - elfogadás,
  - együttműködési képesség
  - nyitottság

3.4 A TUDATOS NEVELÉSI KULTÚRA A GYERMEK KÖRÜL DOLGOZÓK KÖRÉBEN

- A jól működő team többlet és erőforrás
  - ennek kiaknázása nélkülözhetetlen a szakellátásban
- A szakellátásban élő gyermekek nevelése egy kihívásokkal teli terep.
  - emiatt korábban kifejtett elveket és célokat egyedül nem lehet megvalósítani
- Sokféle szakmai kompetencia, változatos ismeretek és készségek szükségesek ahhoz, hogy a nevelés optimális feltételei megteremthetővé váljanak
  - ezt csak a jól működő - elvekben, értékekben, szemléletben egy közösséget alkotó – szakmai teamek képesek megvalósítani.

GYAKORLAT

A KÉPZÉS LEZÁRÁSA, ÉRTÉKELÉSE 1.

Záróteszt kitöltése, értékelése

A KÉPZÉS LEZÁRÁSA, ÉRTÉKELÉSE 2.

- **a képzés értékelése**
- **elégedettségmérő kérdőív kitöltése**

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE